

SAMUELIS PRESBYTERI ANIENSIS TEMPORUM USQUE AD SUAM ÆTATEM RATIO

E LIBRIS HISTORICORUM SUMMATIM COLLECTA.

OPUS EX HAICANIS QUINQUE CODICIBUS AB JOANNE ZOHRABO DOCTORE ARMENIO
DILIGENTER EXSCRIPTUM ATQUE EMENDATUM JOANNES ZOHRABUS
ET ANGELUS MAIUS PRIMUM CONJUNCTIS CURIS
LATINITATE DONATUM NOTISQUE IL-
LUSTRATUM EDIDERUNT.

(Mediolani, regiiis typis, MDCCLXVIII.)

DE SAMUELE PRÆFATIO.

I. *Samuelis summarium commode cum Eusebio conjungitur.* — Postquam *Eusebii Chronici* curis editionisque labore tandem aliquando defuncti fuimus, ea statim cogitatio nos subiit, sollicitudine mallemus istos Canones in lucem emittere, an ut multi Græci, ut Syri, ut Latini (quos inter princeps Eusebii interpres D. Hieronymus primusque editor Mediolanensis Mombritius), Eusebianum opus consecutorum temporum gestis cumulaverunt; nos quoque item editionem nostram posteriore aliqua historia continuaremus. Equidem ubi de proseguendis Canonibus sententia placuit, nihil opportunius fuit Samuele chronographo Armenio, cujus omnis industria in eo diligentissime versata est, ut apud gentiles suos Eusebii sibi personam vocemque capesseret. Nam cum universo opere Eusebii, latiore nimirum historia ac linearis canonis epitome uteretur Samuel, haud ipse consilium cepit, quod olim Latini fecerunt, totum illud prioris libri volumen securi Tenedia resecandi; verum, mitiore contentus sententia, priorem quidem librum tot auctorum sententiis redundantem ac varium, satis brevi compendio conclusit; posteriorem autem ad sui temporis usum paulo aptius accommodavit, addita Christi æra, rebusque multis quas Eusebius neglexerat: tum quod instituti caput erat, adeo temporum digestionem produxit, ut ab anno Constantini Magni vicesimo (in quo finem fecit Eusebius) ad quintum usque et quadragesimum Manuelis Comneni decurreret; quod ingens additamentum res annorum octingentorum et quinquaginta complectitur. Quamquam, ut vere dicamus, id præcipue spectavit Samuel magnoque studio perfecit, ut res Armeniacas quarum nullum vestigium apud Eusebium videre est, e summo gentis historico Chorenensi Mose in suam lucubrationem transferret; ubi vero hic etiam deficeret, complures alios et graves Armeniorum scriptores exciperet; ad extremum quæ ipse viderat, chronographiæ committeret. Non uno autem nomine Eusebiana editioni prodest Samuelis conjunctio. Namque in primis priori Canonum Eusebianorum historia (quam prope stulte quidam critici jam fictitiam nullamque esse putabant) testimonium gravissimum indubiumque adjicit Samuel, dum et ejus proœmium prope ad litteram exprimit, et res Chaldaicas se in prædicto libro legisse commemorat, et unde Eusebius Hebraicam chronologiam sit exorsus docet, et ejusdem imitator τὸς LXX Bibliorum Interpretes pressim sequendos existimat, et illas viginti genealogias ab eodem Eusebio mutuatur: quamquam ipse demum patriarcharum uxores sponte inserit ex aliquo fortasse Veteris Testamenti pseudepigrapho libro, erudita curiositate delectas (a). Quid autem? nonne Samuel emendare Eusebium videtur, cum Cainanum (cujus Eusebius omisi causa tot Syncelli criminatibus patuit) in patriarcharum ordine collocandum demonstrat? Nonne nomina sive propria sive gentilia,

(a) Legesis Samuelis prologum et prioris partis prima capita duo.

nonne annorum notas, nonne alia complura quæ in Eusebii codicibus luxata fuerunt, recte Samuel interdum constituit? Denique ad Eusebii crism quid non hic conferat auctor, qui modo Eusebium ab se pene exscribi confirmat (a); modo eidem ita se innixum fatetur, ut, eo subducto, nihil scribere possit (b)?

II. *Samuelis patria, notitia operis et Mæcenas.* — Sed priusquam de multiplici Samuelis utilitate dicamus, operæ pretium est de ipso homine et de codicibus, unde opus protrahitur, summa cum brevitate disserere. Samuelis, dignitate presbyteri, patria fuit Ania, Armeniæ urbs ad flumen Achurium sita, in ea provinciæ Araratix regione quam geographi dicunt Siraciam. Hæc Ania cum nono Christianæ æræ sæculo non modica incrementa accepisset, propterea quod Bagratuniis principibus regiam sedem præberet, decimo quidem undecimoque sæculo tam frequens tamque splendida evasit, ut domos centum mille, templa autem plus mille habuisse feratur (c). Porro hæc urbs diligenter secernenda est ab Anio provinciæ, quæ dicitur alta Armenia, castello quod Moses Chorenensis commemorat (d). Age vero ipsius Samuelis chronographi mentionem faciunt prinūm quidem Armenii scriptores Cyriacus Ganzaghenus sæculi XIII homo; iterum sequente sæculo vir eruditus Vardanus Barzerberdensis; uterque in suis Haicanis historiis: denique postrema ætate Serposius in Armeniæ historiæ compendio, quod, scriptore usus anonymo amico, impensis subsidiisque in maximis adornavit, Samuelis chronicos canones justo quidem rarius, sed tamen aliquoties compellat. Præterea Gallicani aliquot perdocti homines codicis Parisiaci notitia usi, nec segniter nec perfunctorie Samuelem nostrum commendant. Primus in his Villefroyus Samuelis Chronicon diligentissime contrectavit, atque operis universi rationem exposuit (e). Exin Villefroyi schedis instructus Freretus Samuelis chronologiam cum fructu usurpavit in dissertatione *De anno Armeniaco* (f). Sed enim nemo affluentius laudabiliusve Samuelianis copiis semet exornavit, quam novissimus Sammartinius (g), vir orientalium studiorum nostra ætate prudentissimus, qui de Armeniæ historia et geographia æque bene vel etiam copiosius meritus est, quam ille diu memorabilis Sancti-crucius de Alexandri gestis atque scriptoribus. Jam ex ipso statim prologo et mox e prioris partis conclusione cognoscimus, Samuelem patriarchæ Gregorii precibus exoratum hanc summariam temporum tractationem scripsisse: sed est obscurum ad quem Gregorium Samuelis verba pertineant. Profecto nonnulli cogitant de Gregorio illo, qui anno Christi 1116 electus est vixitque in pontificatu annos LIII; nos tamen Samuelis librum Gregorio potius juniore oblatum censemus, qui Nersi Claiensi successit anno 1176: cuius rei permulta indicia sunt, sed illud longe certissimum, quod nimirum Samuel quarto Gregorii junioris, seu Deghæ, anno chronologiam a se adornatam concludit, uti mox evidenter docebitur.

III. *Samueliani summarii codices.* — Chronicorum Samuelis canonum codices haud infrequentes occurrunt: nam præter complures, qui in Armeniorum bibliothecis delitescunt, Parisiæ nuper commemoravimus. Neque tamen Samuel vel Europæis vel Orientalibus typis ante hoc tempus, quantum scimus, impressus est. Jam in tanto codicum numero vix ullus est, in quo Samuelis Canones ultra auctoris terminum, nempe ultra Christi annum 1179, a recentioribus chronographis vel etiam scribis produci non soleant; quo genere additamenti ne codex quidem Parisiacus caret; idemque in Græcis etiam ac Latinis aliorum auctorum chronicis solemne pervulgatumque est. Denique non solum tractatus est Samuel, verum etiam alieni panis laciniis quandoque intertextus, qua de re notæ nostræ lectores identidem admonebunt. Nunc Mediolanensis Samuelis editio e quinque codicum collatione ac varietatibus confata est. Princeps Samuelis exemplar, quod veluti fundamentum editionis nostræ posuimus, circa annum æræ Armeniæ 656 (Christi ad Samuelis supputationem 1209) exaratum fuerat, ideoque tricesimo fere post *Chronici* finem anno confectum cognoscitur. Namque Samuelis lucubrationem revera anno 1179 explicitam esse, manifesto docet *Chronici* codex alter, in quo licet opus multo ulterius protrahatur, prædicto tamen anno 1169 ejusmodi admonitio perscribitur: *Heic explicit facundi Samuelis compositio, qui sane vehementer curavit ut emendatissime scriberet. Appulit autem usque ad suam omnino ætatem; cum historici officium sit de præteritis præsentibusque disserere; ultra vero ea quæ in vita cujusque versantur, progredi non liceat. Quanquam igitur post hunc locum pergit adhuc linearis Armeniæ rerum historia, nihilominus complura menda satis coarquant alium esse scripti auctorem, nam præter Christi æræque Armeniorum annos, nil propemodum recte se habet.* Neque tamen reticere licet, princeps illud exemplar putri situ haud raro fuisse corruptum nonnullisque chartis mutilum. Id vero damnum reparatum est invento alio Byzantina in urbe exemplari (h), quod anno quidem æræ Armeniæ 1332 (Christi 1385) scriptum fuit.

(a) Part. I, cap. 7, 22.

(b) Prolog. § 5.

(c) Lege lexicon Armeniæ geographicum editum Venetiis, anno 1769. Nunc Ania pagus est.

(d) Hist. II, 11.

(e) Apud Montfauconium, *Biblioth. mss.* p. 1026.

(f) *Mémoires de l'Acad. des inscr.*, t. XIX, p. 85 sqq.

(g) *Mémoires historiques et géographiques sur l'Arménie*, t. I, passim.

(h) Hujus exemplaris apographum a se confectum J. Zohrabus conservat.

rat, ita tamen ut idem ab antiquissimo omnium codice sumptum diceretur, nempe ab apographo an-
nis duodecim post conditum opus confecto. Sane id Byzantinum exemplar magnopere nobis placebat,
ejusque ope sæpe pravas interpolationes cognovimus, quæ ab auctoris ingenio vehementer abhorre-
bant. Hactenus tria commemoravimus Samuelis exemplaria; princeps, id est antiquissimum, alterum quo
mœnemur de justo auctoris confinio, tertium Byzantinum. His demum alia duo accesserunt, quorum unum
nec valde antiquum et porro imperfectum; alterum recentissimum, idque in annum 1698 desinens, temera-
riis videlicet accessionibus atque interpolationibus scatens. Operis denique titulus in codicibus scriptus
is fere est quem in fronte editionis posuimus: *Samuelis presbyteri Aniensis temporum usque ad suam
ætatem ratio e libris historicorum summatim collecta.*

IV. *Qui sit Samueliani summarii fructus.*— Sed rogabit aliquis qua communis utilitatis spe quoque pru-
denti consilio Armenium chronographum ad Europæorum studia perferendum curemus? namque illud
justissime dicitur: Nova et utilia qui narrat, auctorem hunc perhibeto bonum. Nos sane fatemur, priorem
Samuelis partem parum emolumentum (præter Eusebii confirmationem,) afferre: res enim Hebraicas et
reliquorum orbis olim cogniti populorum ita Samueli Eusebius suppeditat, ut hoc summarium nihil
fere habeat præter Eusebii aliorumque chronographorum brevem quamdam repetitionem; historiam
porro Armeniacam usque ad Christum de Virgine genitum totidem sæpe verbis e Mose Chorenensi
videmus accessiri. Neque tamen est cur quisquam propterea Samuelem spernendum putet, nisi
idem tot Latinos et Græcos chronographos æque pedibus trahat, qui plerique omnes cum ab orbe
condito ordiantur, necessaria ratione sit ut eandem crambem videantur recoquere. Quæquam nos
res Armeniacas multorum ad aures nunc primum perventuras speramus, quandoquidem hujus gentis
res nondum satis in populari luce versantur, propter eorum paucitatem, qui ad has scribendas ac-
cesserunt. Sed licet quod quisque volet existimet, in nostra quidem editione quantum Eusebii
primus liber secundo dignitate præstat, tantumdem Samuelis pars posterior priorem jucunditate fru-
ctuque superat. Romanorum et Græcorum imperatores centum scribuntur apud Samuelem ab Augusto
ad Manuelem Comnenum. Persarum quoque reges primum Arsacidæ, mox Sasanidæ post Christum
usque ad Mahumetum plus triginta narrantur: qui postquam fatales exitus habuerunt, exortæ sunt
Saracenorum Amiranum tyrannides, quarum ingens imperii moles partim quidem internecivis odiis ac
dissensionibus, partim vero Scytharum adventu post annos quinquaginta circiter supra ducentos debilitata
ac dissipata est. Prædictis interjecti fuerunt Armeniorum dynastæ miro ludo fortunæ jactati, Ar-
sacidæ nimirum reges, Mamici principes, Gnumii, Rhestunii, Arzerunii, Bagratunii, præter Persicos,
Arabicos, Iberos, Græcosque præfectos. Adde Armeniorum patriarchas nunquam intermissos. Adde
Christi æram a vulgari satis dissentientem, qua in re Samuelis chronologia, propter veterem et
gravissimam summorum criticorum de æra vulgari controversiam (a), haud flocci facienda est.
Adde æram Armeniacam, non ut vulgo Armenii supputant, Christi anno 551, sed anno 553 institutam,
quod verissime a Samuele dici jam pridem Villefroyus ex anno Hierosolymorum a Christianis ca-
ptorum demonstravisse videtur (b). Jam ipsæ res ætatibus regum interpositæ quantæ demum sunt? Quan-
quam Samuelis non est historia, sed capita quædam et historiarum commentarii, virorum tamen illustrium
facinora innumera commemorantur. Et quidem lætissima est illuminatio Armeniorum, quo tempore
gens illa universa incredibili studio et consensu ad Christum convolvit, prodigiis plurimis maxi-
misque SS. Gregorii et Rhipsimæ comitumque virtutibus tota Armenia strepentes (c). Exin tot
templorum cœnobiorumque ædificia, tot martyria fortissima, tot doctrinis laboribusque confirmata reli-
gio. Quæquam vero postea nec hæreses neque schismata neque partium præsertim furiosissima
studia defuerunt; tamen natio Armeniorum nunquam se a communione Romana cunctim sejunxit.
Quid Haicæ litteraturæ auspiciatissima initia et progressus prope admirabiles, nisi tam sæpe pro-
cella litterarum, turbo ac tempestas eruditionis omnis bellum Persicum et mox Arabicum in Arme-
niam pervasisset? Mahumeticæ potentæ incunabula et incrementa (quæquam communiore Saracenicorum
temporum historiarum parum consona (d), Armeniæ lacrymabiles vastationes, Latinorum in Palæstinam
expeditiones satis ubere stylo scribuntur: neque ullius pene rei varietas desideratur; non urbium
primordia et excidia, non cædes innumeræ, non pestilentiarum famesque, non scelera, non fraudes, non strata-
geinata, non denique multorum hominum litteris, sanctimonia, bellica arte præstantium enumeratio.
Atque hæc omnia notis editorum plurimis et castigacionibus illustranda erant atque purganda, nisi nos
festinatio operis ab omni fere exquisitiore cura avocasset.

V. *De Samuelis orthodoxia conjecturæ.*— Nunc si licet de religiosis quoque Samuelis dogmatibus

(a) Vide si nihil aliud, certe libros Henrici Sanel-
emietii *De vulgaris æræ emendatione.*

(b) Apud Montfauconium, *Biblioth. mss.*, p. 1016,
1017.

(c) Lege ad Christi annum 505.

(d) Scilicet tum hegræ initium multo ante an-

num Christi 648 retrahendum est (quod ipse Sa-
muel ad an. Christi 618 satis docet); tum Mahu-
meti priorumque Califarum res gestæ ex accurati-
oribus Arabum historiis cognoscendæ sunt, quas
non parum Samuel ad an. 648 perturbare atque
obscurare videtur.

judicium interponere, in primis notandum est, Orientales hæreticos (Samosatenum puta, Macedonium, Nestorium atque alios) non obscure in hoc *Chronico* condemnari. Jam ab ipsa Chalcedonensis synodi oppugnatione et a crimine Monophysitico, ob quæ nomina male interdum Armenii audiverunt, satis Samuel abhorrendo videtur. Is quippe anno Christi 640 diserte docet, ab Esdra patriarcha Armeniorum in Chalcedonensis synodi sententiam pedibus itum esse; cum tamen anno Christi 527 caute reticuisset, patriarcham Nersem Astarachensem, Eutychianorum fraudibus circumventum Persarumque armis contreritum (a), prædictæ synodi canones rescidisse, quo silentio Samuel calamitatem ejus facti studiose se tegere innuit. Rursus anno Christi 856 Zacharia patriarchæ ecclésiasticæ constitutiones Samuel collaudat: atqui exploratum est, ab hoc pontifice Chalcedonensem iterum synodum fuisse comprobata (b). Quid? Eutychianos duos, Joannem Mairacomensem et Sergium, nonne Samuel aperte execratur (c)? Utinam et Zenonis *Henoticon* atque Anastasii prædictique Zenonis dogmata nigro æque lapillo signaret (d)! Nisi forte Samuelis hi loci interpolati sunt ab iis quibus Chalcedonense concilium displicuit; quod genus interpolationum alibi quoque in Samuelis codicibus deprehendimus. Sed Samuelis orthodoxiam nil vehementius commendat, quam quod is in Deghæ patriarchæ clientela fuit, cujus hominis doctrina catholica ex ejusdem scriptis rebusque gestis cognoscitur. Namque Degha scriptis literis (et quidem etiam ad Cælestinum III papam) Monophysiticam labem insecutus est, coacta autem synodo circa eum ipsum annum, quo *Chronicon* Samuelis concluditur, duas solemniter Christi naturas ab Armeniis pronuntiandas curavit (e). Denique quod sancti nomen Joanni Ozniensi largitur Samuel (f), in primis sciendum est, criminationes adversus hunc hominem inventis nupera ætate documentis magno opere fuisse fractas, eundemque a Monophysitica suspitione liberatum (g). Et quidem in veterum scriptis sancti nomen civilis tantummodo privatique honoris causa interdum tribuitur: Joannes autem hic Ozniensis in sacra Armeniorum Kalendaria pleraque non est relatus. Miramur item singularem Samuelis in religiosa historia scribenda tranquillitatem, cum tamen Oriens magnis factionum flammis omni tempore exarserit. Certe permultis controversiarum harum scriptoribus tantum sæpe furorem dissensionum æstus objecit, ut eorum mentes haud valde absint ab insaniam, nedum facilis aditus veritati relinquatur. Atqui opus est ut Christianus quisque lenitati, mansuetudini, prætereaque unitati, concordia et obedientiæ studeat: alioquin videamus, per Deum immortalẽ! quem in locum res sacras perventuras putemus. Sed quis denum Samuelis orthodoxiam non ex ea narratione augeretur, qua Gregorium patriarcham III Armenium a Romanorum regibus atque pontificibus summo honore affectum gloriatur (h), eumque ad Jerosolymorum urbem profectum, a Latinis ibi versantibus orthodoxum esse judicatum, et summo studio omnique charitate dilectum: qua re mirifice delectatus Samuel, hinc sibi demum exploratum ait, gentem suam nunquam supremi Numinis gratia excidisse? Jam illud quantæ justitiæ est, quod narrat Gregorium patriarcham valde improbavisse Armeniorum aliquot defectionem ab heterodoxo rege, qui tamen et Christianis sacris fide obligata favebat, et jure imperare videbatur (i)? Quanquam alibi Saracenicæ superstitioni et tyrannidi pro merito maledicit Samuel. Quantæ rursus fortitudinis est, quod Græcorum principum, quorum ipse vel ætate vel prope in ditone vivebat, perfidiam in Latinos atque impietatem adversus causam Christianam tam aperte condemnat (j)? Nisi forte, quod in re similis dixit Hieronymus (k), timor Dei hominum timorem expellit. Omnino Samuel ejusmodi scriptor est, quem genuisse Armenii merito gloriantur, Europei autem nunc cognoscere gestiant.

(a) Lege Serposium *Compendio storico*, t. II, p. 34 seqq.

(b) Serpos *Compend.*, t. II, p. 46 et 434.

(c) Ad an. Ch. 645.

(d) Ad an. Ch. 495 et 511.

(e) Lege Serposium *Compend.*, t. II, p. 446.

(f) Ad an. Ch. 718.

(g) Lege Serposium, t. II, p. 42, 377-397 seqq., itemque sermonem ipsius Ozniensis contra *P'hæreticos*.

(h) Ad an. Ch. 1115.

(i) Ad an. Ch. 1126.

(j) Ad an. Ch. 1099 et 1150

(k) *Præfat. ad Eusebii Chron.* in fine.

SAMUELIS ANIENSIS

SUMMARIUM TEMPORUM

PARS PRIOR.

PROLOGUS.

1. Cum tres in partes universum temporis spatium dividi soleat, in præteritum videlicet, in præsens atque in futurum, humanæ tamen voluntatis affectio ad præteriti magis atque futuri, quam ad præsentis cognitionem ferri videtur. Jam fore ut homines, sive sacri sive profani, illa potius tempora inquirerent, divinæ quoque Scripturæ nos docent, quandoquidem vel ipsis familiaribus suis aiebat ille Vivificus, « Non est vestrum nosse horas et (1) tempora quæ Pater posuit in sua potestate¹. » Quod effectum non de supremo solum exterminio, sed de temporibus omnibus idcirco pronuntiatum verax ille Eusebius ait (2), ut si qui sunt curiosiores atque inania scrutantes, ii paucis his verbis deterrerentur, quominus doctrinam temporum se assequi posse certa scientia confiderent. Profecto divinum hoc Dominicumque oraculum eo præcipue nomine editum est, ut vanarum rerum exploratores incasso labore supersedeant. Quæ enim cognita et considerata utilitatis aliquid afferunt, ea ipse (3) docuit palamque fecit in prophetis libris, quibus omnia ex ordine continentur usque ad divinum Verbum cum natura carnea conjunctum, capto initio ab oraculis ore Mosis divinitus evulgatis.

2. Jam ex plurimis ejus rei causis duas tantum præcipuas notare sufficit: quod *divinum scilicet Verbum* in primis voluerit os eorum comprimere, qui creaturas principio et sine carentes dicere ausi sunt; deinde eversos paterna hæreditate homines spe lætissimi adventus sui recreare: superioribus continuatim sæculis humanitatis a se assumendæ mysterium parabolis visionibusque confirmans; postremo autem perfectissima scientia discipulos suos imbuens, sancto Spiritu in eisdem immisso: quos

et ministros et conscios arcanae voluntatis suæ fecit, rerumque ineffabilium gnaros, quarum luculento splendore creaturæ universæ saturatæ sunt. Homines igitur omnium rerum naturas edocti, de præteritis, præsentibus atque futuris scribere aggressi sunt, utpote ab illius veracis discipulis notione veritatis imbuti: tum etiam disertissimus et sapientissimus quisque ad elaborandas gentis suæ chronographias incubuit.

3. Quos inter (primos inquam itemque novissimos) amplissimum dignitatis locum beatus ille Eusebius obtinuit: deinde Socrates historiographus, aliique complures. Nostræ porro gentis primum aio historicum fuisse Agathangelum, qui origines scripsit illuminationis (4) Armeniorum curante divo Gregorio, cujus etiam multimoda patientia mirabiliter inclaruit. Secutus est Moses Chorenensis historica veridicentia prænobilis: deinde Elisæus, et Lazarus et Faustus, qui et Byzantius (5), paulo antiquior historicus: nec non Heraclius a Scbio episcopo laudatus (6), tum et Leontius presbyter, et Sabuhius, et dominus Joannes, et posteriore demum ætate Stephanus doctor, cognomento Aselnichius (7). Atque hi de rebus Armeniacis, itemque alii plurimi de singulis gentibus, narrationes suas texerunt tantummodo post Adamum paradiso emissum, vitam ejus quam in paradiso exegit omissa (8). . . . uti Dominus aiebat, diem nimirum et horam, qua sit ipse venturus, a nemine ante cognosci²: quæ verba cum ad angelos Filiumque ipsum retulerit, interrogationem hanc commovet: Atqui si erat ipse venturus, quoniam idem pacto horam nesciebat? Ergo ne mœrore ipsos afficeret, id ab eo dictum existimo.

¹ Act. 1, 7. ² Marc. XIII, 32.

(1) Ita et, non vel, habent Samuel itemque Eusebius in Proœmio, nec non Armeniaca ipsa Biblia. At Græca et Latina Biblia, vel.

(2) In prioris libri Proœmio.

(3) Deus.

(4) Hinc divus Gregorius, de quo mox, dicitur vulgo *Illuminator*.

(5) Videtur dicendum *Faustus Byzantinus*.

(6) Obscurus vel corruptus videtur hic locus in Sa-

muels codicibus. Quod autem merito mireris, etiam Stephanus Aselnichius in suæ *Historiæ* Proœmio eundem hunc locum eadem obscuritate laborantem exhibet.

(7) De his Armeniis historicis alibi loquendum videtur.

(8) Hoc loco in emendatione Samuelis exemplari innuitur lacuna.

4. Ego vero imperitiæ inscitæque meæ immemor, te rogante, o sanctimonia fulgens Gregori, studio tibi obsequendi impulsus sum ad ea quæ tibi erant in votis scribenda. Agesis igitur sancti Spiritus ope fretus, ex his *historiis* breviter sermonis mei rationem, prout tua fert sententia, decerpam; ita tamen ut nusquam a veritatis calle deflectam. Et quidem ex tam ingenti numero duo mihi præcipue facem præferent, Eusebius ac Moses Chorenensis. Jam vero primum quidem ab Adamo inchoans, desinam in Noachum: hinc ad Abrahamum usque *pergam*. Postea chronographorum more lineari ratione *tempora* ad nos usque digeram. Denique hoc in opere si vana rejecero, et necessaria complexus fuero, rem tibi me gratam spero esse facturum.

5. Revera supervacaneum ducimus haud probabiles Chaldæorum historias et barbarica nomina recitare: quibus si quis indigebit, præsto est mirifici Eusebii liber, sine quo nosmetipsos haud scribere posse fatemur. Quanquam reapse quidquid ejus generis ibi scriptum est, neque opportunitate caret neque utilitate. Etsi enim peregrinis nominibus priscos Patres indigitat, annorumque rationes immaniter exuberant: Patrum tamen numerus congruit cum divinis *Scripturis* (9). Alia insuper causa fuit, quamobrem ea referrentur quæ ab illis (10) quasi somniantibus excogitata sunt: quia nimirum Chaldæus fuit Abrahamus, ejusque majores Chaldææ indigenæ, quam rem liber Geneseos aperte prodit (11). Imo illæ narrationes nullum veritati testimonium non suppeditant, nempe quod attinet ad diluvium, ad turris opificium, atque ad cætera quæ ibidem consequuntur. Ea, *inquam*, ratio fuit beatis illis Patribus cur hæc commemoranda putarent. Nobis tamen cum istorum lucubrationes sufficere videantur, ea materia satis erit, quæ instituto nostro conducit.

6. Jam ipsorum Chronicorum initium ab Adami e perbeatis illis sedibus exitu seniores illi sapientissimi petendum censuerunt (12). Quisquis vero aliter nugatur, diuturnitatem ejus incolatus sibi esse exploratam dictitans; aut de cœli et terra conditu temeraria effudit (13); huic, *inquam*, cave fidem tribuas. Namque ab eo tempore, quo ille suavissimo vitæ genere excidit qui (14) Adamus vocatus est (quo nomine omnes cunctim homines significantur), inde, *inquam*, nostra temporum ratio exordium cepit, eâ videlicet quæ in Septuaginta virorum interpretatione est: apud Hebræos enim discrimen ingens in temporum præsertim numero

A deprehenditur. Porro autem ii sanctum Spiritum duces habent qui Septuaginta Viros sectantur (15): quibus nos quoque adhærentes, rem, quam sumus aggressi, expediemus.

CAPUT I.

Quænam ratio temporum apud Septuaginta Interpretes perscribatur ab Adamo usque ad diluvium.

I. Priscus homo Adamus post exitum e paradiso anno ætatis cxxx genuit Sethum ex Eva conjuge sua: vixitque adhuc annis dcc usque ad cxxxvii (16) annum Malatielis. Alios quoque genuit filios et filias. Obiit ætatis anno dccccxxx.

B II. Sethus annos natus ccv genuit Enosum ex Alora (17) conjuge sua: vixitque adhuc annis dccvii usque ad xx annum Enochi. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno dccccxii (18).

III. Enosus annos natus cxc genuit Cainanum ex Nuena conjuge sua: vixitque adhuc annis dccv usque ad lvi annum Mathusalæ. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno dccccv.

IV. Cainanus annos natus clxx genuit Malalilem ex Malaleda conjuge sua: vixitque adhuc annis dccxl usque ad lxxxii annum Lamechi. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno dcccc.

V. Malaliel annos natus clxv genuit Jaredum ex Dina conjuge sua: vixitque adhuc annis dccxxx usque ad xlviii annum Noachi. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno dccccxv.

C VI. Jaredus annos natus clxii genuit Enochum ex Baracha (19) conjuge sua: vixitque adhuc annis dcc usque ad cclxxx annum Noachi. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno dccccxii.

VII. Enochus annos natus clxv genuit Mathusalam ex Jadnera conjuge sua: vixitque adhuc annis cc: cumque Deo placuisset, translatus est anno xxxiii Lamechi. Genuit filios et filias; translatus est ætatis anno ccclxv. Ab Adamo usque ad Enochum translatum generationes vii annique mccccclxxxvii conflantur.

VIII. Mathusalas annos natus clxvii genuit Lamechum ex Edna conjuge sua: vixitque adhuc annis dccccii. Hic annis xiv (20) diluvio superfuit, quod ex ipsius vitæ spatio cognoscitur. In aliis D tamen exemplaribus vixisse annis *postquam generat* traditur dccccxii. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno dccccclxix.

IX. Lamechus annos natus clxxxviii genuit Noachum e Bedna conjuge sua: vixitque adhuc annis dxxxv. Patri suo Mathusalæ præmortuus est Lamechus, postquam vixerat usque ad dxxxv

(9) Confer Eusebii *Chron.* I, ii, 8.

(10) *Chaldæis*.

(11) Euseb. *Chron.* I, xvi, 2.

(12) Euseb. *Chron.* I, xvi, 3 6.

(13) Hoc pacto videntur peccare nominatim Syncellus et Cedrenus in suorum *Chronicorum* primordiis.

(14) Codex pro *qui* habet *atque*.

(15) Conferatur Euseb. *Chron.* I, xvi, 7 et 17.

(16) Alius codex cxxx.

(17) Al. cod., *Azora*.

(18) Al. cod., dccccxii.

(19) Al. cod., *Bavacha*.

(20) Codex unus *annis*, omisso numero, alius mendose *annis* lxxx. Verum supputatio docet scribendum xiv. Conferatur Eusebius col. 147 cum n. 1.

annum Noachi. Genuit filios et filias. Obiit ætatis A anno DCCXXIII.

X. Noachus annos natus D genuit Semum, Chamum atque Japetum e Noemzara conjuge sua : vixitque adhuc annis C usque ad diluuium : post diluuium autem annis CCLL. Obiit ætatis anno DCCCCL. Ab Enocho translato usque ad diluuium generationes tres annique DCLV coacervantur. Ab Adamo autem generationes decem, annique MCCCXLII.

CAPUT II.

Quæ ratio temporum scribatur apud Septuaginta Interpretes a Semo ad annum Abrahami primum.

XI. Semus annos natus C genuit Arphaxadem anno altero post diluuium e Dizaclibade conjuge sua : vixitque adhuc annis D. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno DC.

XII. Arphaxades annos natus CXXXV genuit Salam ex Rabuia conjuge sua : vixitque adhuc annis CCCCIII. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno DXXXVIII.

XIII. Sala annos natus CXXX genuit Heberum e Mucha conjuge sua : vixitque adhuc annis CCCCVI (21) usque ad VII annum Seruchi. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno DXXXVI.

XIV. Heberus annos natus CXXXIV genuit Phalecum e Zuba conjuge sua : vixitque adhuc annis CCCCXXIII usque ad XXXVIII annum Nachori. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno DLXVII.

XV. Phalecus annos natus CXXXIV genuit Ragavum e Ziara conjuge sua : vixitque adhuc annis CCIX usque ad LXXVII (22) annum Seruchi. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno CCCXLIII. Phaleci ætate terra divisa est : nam et Phalecus divisionem significat. Iste quidem patri suo præmortuus est. In ejusdem ætatem turris quoque opificium incidit : itemque loquelæ, quæ eatenus una fuerat, in plurimas dialectos pro numero tribuum divisio : qua super re cum divina Scriptura historici externi consentiunt. Consciuntur itaque a diluio usque ad turrim procreationes quinque annique DXXV. Ab Adamo autem procreationes quindecim annique MDCCLXVI.

XVI. Post Phalecum vero Bagavus annos natus CXXXV genuit Seruchum e Sura conjuge sua : vixitque adhuc annis CCVII usque ad LXXVII annum Nachori. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno CCCXLIII.

XVII. Seruchus annos natus CXXX genuit Nachorum e Melcha conjuge sua : vixitque adhuc annis CC usque ad LI annum Abrahami. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno CCCXXX.

XVIII. Nachorus annos natus LXXIX genuit Tha-

ram ex Iescha conjuge sua : vixitque adhuc annis CXIX usque ad XLIX annum Abrahami. Genuit filios et filias. Obiit ætatis anno CXCVIII.

XIX. Thara annos natus LXX genuit Abrahamum ex Edna conjuge sua ; vixitque usque ad XXXV annum Isaaci, nempe superfuit annis CXXXV. Genuit filios et filias. Obiit Thara ætatis anno CCV.

XX. Primus Abrahami annus. Consciuntur a diluio usque ad annum primum Abrahami procreationes novem annique DCCCXLII. Ab Adamo autem procreationes XIX annique MMLXXXIV, ita ut Abrahamus in vicesima procreatione sit. Hæc quidem secundum Septuaginta Virorum interpretationem.

CAPUT III.

De Cainano et aliis quibusdam (23).

1. Haud pauci enimvero prudentissimi historici ad procreationem annorumque numerum Cainanum adjungunt cum annis CXX ; eumque aiunt Arphaxade natum Salæque parentem. Rem autem ita describunt : Arphaxades annos natus CXXXVII ex Rabuia uxore sua genuit Cainanum : cumque adhuc annis CCCCIII vixisset, extinctus est. Cainanus annos natus CXX Salam e Secha uxore sua suscepit : cumque adhuc annis CCCCXXXVII vixisset, obiit. Porro hujus rei testibus utuntur celeberrimis doctissimisque viris, Origene scilicet Gregorioque Theologo atque Epiphanio Cyprio : imo adeo Luca evangelista sancti Spiritus pleno, qui illum in suam genealogiam intulit (24). De horum ergo sententia Abrahamus quidem vicesimum primum locum post Adamum occupat. Summa autem annorum, quos Ensebius ab Adamo ad Abrahamum MMLXXXIV scribit, ad MCCCCIV consurgit.

2. Insuper et Moses Chorenensis comparativum linterculum instruens stirpium quæ a tribus Noachi filiis ad Abrahamum usque pertingunt, eundem patriarcham Cainanum in suam historiam inserendum curavit, quartum a Noacho et a Semo tertium : eademque ratione Thiram a Noacho quartum, tertium autem a Iabetho : tum denique Mestrazimum quartum a Noacho, tertiumque a Chamo dicit. Qua de re idem Moses historicus hoc pacto scribit (25) : « Arduum scilicet esse, rationem temporum inde usque abs rerum origine exploratam habere atque colligere : multo vero difficilium ; ipsas hominum propagines consequenter a tribus Noachi liberis pervestigare. Quandoquidem et divinæ litteræ, delecta ea, quæ ad se pertinebat, Semi prosapia, reliquarum nullam rationem haberunt, tanquam spectarum videlicet neque dignarum quæ in orationis suæ textum insererentur. » Rursusque ait : « Licet id in nullo interpretationis nostræ

(21) Al. cod., CCCCXXX.

(22) Al. cod., LXXV.

(23) Exin capitulum titulos nos addemus.

(24) Cum nos Samuelem paucis admodum adnotationibus illustrandum sumpserimus, quod quidem ad hunc famosum de Cainano locum attinet, lecto-

res nostros ad Calmetum in Gen. x, 24, et ad Millium in Luc. III, 36, libenter ablegamus, apud quos et prisca Patres et hodierni critici abunde disputant.

(25) Hist. I, 4.

exemplari exaratum occurrat, neque in ullo Chronico exstet, præterquam apud eruditum quemdam ingeniosumque Syrum hominem; nihilominus plane nobis constare Mestraimum eundem esse atque Mezraimum, qui quidem Ægyptus videtur, uti Nembrothus Belus est. Jam et harum trium gentium sic laterculum digerit:

Semus . . .	Chamus . . .	Jabethus.
Arphaxades . . .	Chusus . . .	Gamerus.
Cainanus . . .	Mestraimus . . .	Thira.
Sala . . .	Nembrothus . . .	Thorgomus.
Heberus . . .	Babius . . .	Haicus.
Phalecus . . .	Anebis . . .	Armenacus.
Ragavus . . .	Arbelus . . .	Armais.
Seruchus . . .	Chæalus . . .	Amasia.
Nachorus . . .	Arbelus . . .	Gelamus.
Thara . . .	Ninus . . .	Harma.
Abrahamus . . .	Ninyas . . .	Aramus.

3. Deinde addit: « In Chami quidem usque ad Ninum progenie annos, quibus quisque procreavit, nusquam expressos reperiri, vel ad nos certe non pervenisse: tum et de Jabetho nostro satis certum nihil tradi; nihilominus expositum harum trium familiarum genus eatenus esse verissimum, quatenus procreaciones undecim sunt usque ad Abrahamum, Ninyam atque Aramum. Aræus enim duodecimum locum obtinet posteriorque Nino est: idemque acerba ætate mortem obiit a Samiramide cæsus. » De his autem haud est cur quisquam dubitationem præ se ferat. Quippe ait: « Certiora quæque ex variis historiis pro virili parte decerpsi quæ a nemine prudente oppugnatum iri puto, nisi aliqui forte veritatis exstinguendæ cupiditate laborant: qui si qui sunt, isthoc quidem se pacto quantum libet oblectent. »

4. Nos igitur jam inde a tribus Noachi liberis usque ad divini Verbi revelationem singillatim scribere ordiamur, primum quidem Semi propaginem, deinde Chami, postremo Iabethi. Semum, Noachi natum maximum, gentes exteræ Zeruani nomine desotant, Chamum Titani, Iabethum lapitostis. Neque his solum, verum etiam reliquis patriarchis capto initio ab Adamo inconditas appellationes affingunt, atque annorum numerum uniuscujusque proferunt: nempe sic: « I. Alorus saris decem (26). » (Saro autem ter mille ac sexcentos annos contentos aiunt. Neros etiam quosdam et sosos adjungunt: nerum anni sexcenti conficiunt, sosum sexaginta.)

II. Sethus . . .	Alaparus saris III.
III. Enosus . . .	Almelon saris XIII.
IV. Cainanus . . .	Ammeson saris XII.
V. Malael . . .	Amegalarus saris XVIII.

(26) Confer Euseb. Chron. I, 1, 2.

(27) Hac super re consulendi sunt Eusebius in exordio libri, Syncellus, p. 45-51, itemque Cedrenus, fol. 12-14, quibuscum non sine fructu Samuel comparabitur.

(28) Al. cod., Lazi.

(29) Al. cod., Heberi.

VI. Jaredus . . .	Davonus saris x.
VII. Enochus . . .	Evendorachus saris XVIII.
VIII. Mathusala . . .	Amempsinus saris x.
IX. Lamechus . . .	Otiartes saris VIII.
X. Noachus . . .	Xisuthrus saris XVIII.

Universam decem horum regum ætatem saris centum viginti definiunt, quæ sunt annorum myriades tres supra quadraginta prætereaque bis mille anni. Hæc historiographi Chaldæorum. Nos vero incertis his prætermissis, aggrediamur ad dicendum quæ divini libri hoc pacto tradunt.

CAPUT IV.

Gentium divisiones (27).

1. Semo progeniti sunt quinque liberi: Elamus a quo Elamitæ; Asurus, a quo Assyrii; Arphaxades, a quo Chaldæi; Ludus, a quo Lydi (26); denique Aramus, a quo Aramæi qui etiam Syri vocitantur. Arami liberi sunt: Hus, a quo Lagi; Enul, a quo Enulii; Gader, a quo Gaspheni; Mosochus, a quo Moseni. Filii Arphaxadis: Sala, cujus filius Heberus, a quo Hebræi (29). Filii Heberi: Phalecus, a quo stirps Abrahami componitur; Jectanus, a quo creantur liberi tredecim: quorum natu maximus Elmoadus, a quo Indi; tum Salecus, a quo Bactriani; Asarmothus, a quo Arabes; Jarechus, a quo Jarchæi; Zodoramus, a quo Carmeli; Ezel, a quo Ariani; Decla, a quo Gedrusii; Gebal, a quo Scythæ; Abimeel, a quo Hyrcani; Saba, a quo Arabes primi (30); Uphir, a quo Aramii; Zevila, a quo Gynnosophistæ; Joabus, a quo Aradii. Hi omnes Jectano geniti sunt fratre Phaleci: eorumque incolatus a Masiis (31) usque dum venias ad Spheram (32) montem orientalem, pertinet. Et quidem alibi dicitur (33) universa Semi soboles tractum omnem a Bactrianæ finibus incolere Rhinocuram (34) usque, quo loco Syria ab Ægypto discernitur, itemque a Rubro mari; et ab ora maris quod est ad Arsinoem Indicam.

2. Chami liberi quinque: quorum natu maximus Chusus, a quo Chusii: tum Mestraimus, a quo Ægyptii; Pnodus, a quo Troglydytæ; Chanaanes, a quo Afri atque Phœnices. Chusi liberi sunt: Saba, Ha, Sabaat, Regma, Sabacaha. Rursus Regmæ liberi, Saba et Judadanes. Aiunt præterea divinæ litteræ, a Chuso genitum esse Nebrotum, qui primus in orbe gigas fuerit, atque hunc gigantem coram Domino Deo venationi operam dedisse: eundemque auspiciatum esse regnum a Babylone, ab Oredo, ab Achade, a Chalane in regione Senaiar. Indidem exortum esse Asurum, a quo Ninive itemque Roboda urbs condebatur cum Chalane: tum et Raseananes, inter Ninivem et Chalanem, quæ est

(30) Sync. et Cedren. Arabes Indici.

(31) Biblia Lat. vulgata Gen. x, 30, de Messa.

(32) Biblia vulgata Sephar.

(33) Vide Syncellum et Cedrenum.

(34) Rhinocura nomen urbis itemque torrentis. Interdum scribitur Rhinocurra.

urbs maxima. Jam et Mestraminus, Ægyptiorum pater, creavit Ludimum, a quo Lydi; Seneim, a quo Pamphylii; Salbium, a quo Libes; Neptalimum et Patrosonimum, a quo Cretes; Caslinimum, a quo Lycii, unde et genus Philistæorum; Caphorim, a quo Daci. Porro Chanaanum primum natorum suscepit Sidonem, a quo Sidonii, et Chetæ, et Jebusæi, et Amorrhæi, et Gergesæi, et Levæi, et Arvacæi, unde Tripolitæ quoque et Aminæi; deinde Aradii, a quo Aradii; Samrinum, a quo Orthosii; Amathum, a quo Amathusii. Hinc proseminatae sunt Chanaanæorum gentes omnino xxxii: quarum fines fuerunt a Sidone usque dum Geraram venias, et a Gaza usque dum Sodomam et Gomorrham et Ademam et Seboimam et Lasam venias. Alio tamen loco dicuntur (35) hæc gentes a Rhinocorura usque Gadiron australes regiones incoluisse.

3. Rursus ex eodem Genesios libro, Jabethi liberi: Camerus, a quo Gamiri (36); Magogus, a quo Celtæ et Galatæ; Mada a quo Medi; Javanus, a quo Hellenes (37) et Iones; Elisa et Thobelus, a quo Thessali; Mosochus, a quo Illyrii; Thiras, a quo Thraces; Cheteimus, a quo Macedones. Porro Cameri liberi: Aschanazus, a quo Sarmatæ; Riphatha, a quo Sauromatæ (58); Thorgomus (39), a quo Haicani (40). Javanis autem liberi: Elisa (41), a quo Siciilienses et Athenienses; Tharsis, a quo Iberi et Tyrrheni; Citis, a quo Romani et Latini et Rhodii. Ex his coloni deducti sunt per gentium insulas in suas quique regiones, populi omnino quindecim, hique a Melis ad Hesperiam usque pertinent, quæ patet ad Oceanum et borealem plagam prospectat. Deinceps recensentur populi LI, itemque eorum ditiones per aquilonarem tractum a Medis usque Gadiron. Patent scilicet ab amne Potamino (42) usque ad Mastusiam quod est Ilion (43).

4. Sed enim ego gentes singulas trium Noachi filiorum distincte me expositurum recepi usque ad Christum cum humana natura conjunctum, quantum divinæ litteræ Semiticæ tantum familiæ seriem scripto continent; de Chamo autem atque Jabetho, præter dicta a me superius, nihil memorant. Ergo Semi stirpem a primo Abrahami anno nunc exordiar: hactenus enim in superioribus scripsi, brevi licet stylo, multis prætermissis: quo scribendi genere in sequentibus etiam utar, quæ de sinceris tum exteris tum nostris historicis prout æquum videbitur, coacervabo.

(35) Vide Syncellum et Cedrenum.

(36) Nempe Cappadoces. Vide Euseb. pag. 45, n. 1.

(37) Nempe Græci. Et quidem Armenii Græcos vulgo quidem Iones dicunt; cum autem volunt elegantius loqui, Hellenas: nunquam vero Græcos.

(38) Al. cod., Soromachæ.

(39) Haici pater Thorgomus, quem nominat etiam Ezechiel xxvii, 14, et xxxviii, 6.

(40) Vulgo Armenii.

(41) Al. ced., Elias.

CAPUT V.

Semi prosapia.

1. Agesis ergo inde initium capiam ubi ordinem procreationum abrumpi, quæque interjectæ sunt narrationes omittam. Ibi scilicet dictum est, a Thara annos nato lxx genitos fuisse Abrahamum, et Nachorum et Aranem. Porro Aranes, genito Loutho, parenti suo Tharæ præmortuus est in natali terra Chaldaea. Adjunxerunt autem sibi uxores Abrahamus et Nachorus; Saram Abrahamus, Melcham Arane natam Nachorus. Cæterum Sara sterilis nullam ex se prolem edebat. Exin Tharas cum liberis Chaldæam deserens ut in Chanaanæam migraret, Charras usque processit, ibique sedem fixit; cumque ætatis annum ducentesimum ageret, Charris naturæ concessit.

2. Anno ætatis septuagesimo quinto Abrahamus Dei revelatione dignus habitus est, et solum vertere jussus. Quare Charris relictis Chanaanæam incoluit. Tum annos sex supra octoginta jam natus filium ex Agare Saræ ancilla suscepit, cui nomen indidit Ismaeli, unde Ismaelitarum natio est; Agarenorum videlicet, qui etiam Saraceni et Tagikii (44) vocantur. Insuper anno ante centesimum Deus cum illo fœdus in init circumcisionis, ideoque ipse cunctique domus ejus mares circumcisione uti cœperunt: tum etiam Abrahamus pro Abramo, itemque Sarra pro Sara dicti sunt. Eoque anno nondum elapso Dominus Deus cum angelis apud Mambrem eidem apparens, ultro prolem recepit se ei concessurum. Primo inter prophetas Abrahamo divinum Verbum humana specie aspectandum se præbens ethnicorum vocationem portendebat, quam per evangelicam demum divini Verbi doctrinam in nobis Deus, id est in gentium universitate, consummavit.

3. Jam vero centesimum annum agenti Abrahamo e Sara conjuge natus est Isaac: quo nascente Saræ ipsius nonagesimus annus vertebatur. Hæc autem cum edito Isaaco annis septem et triginta superfuisset, vita excessit. Post Saræ obitum Abrahamus Damascenum Eleazarum famulum in Mesopotamiam legavit, Rebeccamque Bathuele natam, Labani sororem, Isaaco filio suo collocandam in matrimonio curavit. Exin ipse quoque Caturam sibi uxorem adjunxit, de qua liberos sex suscepit. Atque ita Abrahamo tribus e conjugibus soboles oborta est; primo quidem ex Agare Ægyptia Ismael, a quo gens Ismaelitarum; tum e Sara Isa-

(42) Syncellus et Cedrenus, Tanai.

(43) Ita etiam Cedrenus, fol. 14, εως Μαστουσίας τῆς κατὰ Ἰλιον. Verum Syncellus p. 50, εως Μαστουσίας τῆς κατὰ Ἡλιον, usque ad Mastusiam soli oppositam.

(44) Hoc nomine Armenii barbaros Arabiæ populo antiquitus indigitaverunt. Ita in Biblis Arm., II Machab. xii, 40. Sic etiam sequiore ætate appellabant Saracenos Armeniæ oppressores. Quin adeo quos Europæi Turcas dicunt, Armenii Tagikios nunc nominant.

aeus, a quo gens Judæorum : postremum e Cetura A gens Parthorum exstitit, quorum germen est Arsaces ille inclytus Pahlaviensium et Arsacidarum familiarum progenitor. Igitur Abrahamus post genitum Isaacum quinque adhuc annis et septuaginta peractis, ita ut annos omnino centum et septuaginta quinque vixisset, fato suo functus est. Jam Isaacus sexagesimo ætatis anno Esavum genuit et Jacobum, postquam annis viginti in matrimonio cum Rebecca fuerat. Idemque annis adhuc viginti et centum superstes octogesimo et centesimo ætatis anno decessit.

4. Jacobo filii duodecim cum filia geniti sunt e duabus Labani filiabus, Lia scilicet atque Rachele, nec non ex harum ancillis duabus Balla Zelphaque. Quanquam vero primus ei natus sit Ruben quem anno ætatis quinto et octogesimo genuit, tum Simeon sexto et octogesimo; Levinus tamen præfertur in ordine, quem ætatis septimo (45) et octogesimo anno creavit, de cujus etiam genere magnus ille Moses exortus est : quæ res ita describitur : Jacobus annos natus LXXXVII et Lia conjuge sua Levinum suscepit; Levinus annos natus XLVI genuit Cahathum; Cahathus annos natus LXIII genuit Amramum; Amramus annos natus LXX genuit Mosem; Moses annos natus LXXX Ægypto populum eduxit.

5. Rursus secundum chronicos Eusebii canones (46) Jacobo annum secundum et nonagesimum agenti de Rachele uxore Josephus natus est : tum et Josephus anno ætatis decimo septimo a fratribus venditus concessit in Ægyptum; cumque ibi tredecim annis in ergastulo fuisset, anno ætatis tricesimo Ægypti dominatum obtinuit, quo per annos octoginta perfunctus, anno demum centesimo decimo diem supremum obiit. Primo Ægyptiæ ubertatis anno rerum moderamen ad Josephum delatum est : anno autem octavo sævire ibidem fames cœpit, cujus calamitatis anno altero Jacobus in Ægyptum descendit anno ætatis CXXX, vitamque ibi annis adhuc XVII productam anno demum CXLVII clausit, quo tempore rerum potiebatur anno jam sexto vicesimoque Josephus, qui et annis LIV superfuit.

6. Josepho e vivis erepto, servitutem filii Israelis serviebant Ægyptiis annis CXLIV. Fiunt ergo a Jacobi descensu anni CCXV. Anno servitutis quarto supra sexagesimum Moses lucem aspexit; qui octoginta annos ingressus, cum fratre Aarone tres item et octoginta annos nato, populum Ægypto subduxit : cui postquam annis quadraginta in deserto præfuisset, anno ætatis vicesimo supra centesimum moritur. Post Mosem Jesus Navi filius, Jordane transmisso, populum (47) in terram annuntia-

* Judic. III, 31. * I Reg. IV, 48.

(45) Al. cod., sexto.

(46) Vide ad an. Abrahami 252.

(47) Cold. Arm., eos pro populum.

(48-49) Alio in codice desideratur hoc comma parenthesi clausum.

(50) Ita etiam Eusebius ad an. 832. Verum idem in priore libro semel ponit (col. 464) et semel

tionis intra annos XXVII perduxit, annoque ætatis centesimo et decimo obiit.

7. Jesum præfectura Judicum subsecuta est; quorum primus

I. Godoniel annis XL

II. Avodus annis LXXX.

III. Baracus et Debora annis XL.

IV. Samegarus postea qui alienigenas sexcentos trucidavit.

V. Gedeon annis XL.

VI. Abimelechus annis III.

VII. Thola annis XXIII.

VIII. Jairus annis XXII.

IX. Jephthæus annis VI.

X. Hesebon annis VII. (Baraco liberi septuaginta, Heseboni triginta fuerunt [48-49]). Heseboni in Hebræorum exemplari subditur Ælon judex annis X, quem tamen Septuaginta Interpretes non agnoscunt (50). Hujus anno tertio Ilium captum est.

XI. Labdon annis VIII. Hujus quadraginta liberi, horumque filii triginta in septuaginta asinis equitabant.

XII. Sampson annis XX.

XIII. Heli annis XL. Verum in Septuaginta Interpretum exemplari scribuntur XX¹.

XIV. Samuel atque Saul annis XL.

8. Sane cum in evolvenda Semi stirpe, procreationum seriem haud alienam ab evangelica Matthæi ratione, usque ad Josephum et Mariam contexturos nos promiserimus; e Jacobi liberis optare Judam debueramus, a quo procreationes deducere; quoniam ex hujus surculo Dominus exortus est. Verum tamen necesse fuit, in Mosis et Jesu reliquorumque gratiam, qui populo usque ad Davidem jus reddiderunt, Levinum loco Judæ commemorare. Nunc autem unde par est rem de novo repetamus.

9. Abrahamus genuit Isaacum; Isaacus Jacobum; Jacobus anno ætatis LXXXVIII Judam e Lia uxore suscepit; Judas annos natus XLVIII Pharem genuit; Phares autem anno ætatis LVIII (51) Ezronem; Ezron anno ætatis LVIII genuit Aramum; Aramus anno ætatis XLVII genuit Aminadabum; Aminadabus anno ætatis XLV genuit Naasonem. Porro, inquit (52), erat Aminadabus copiarum Judæ dux, quo tempore Moses Israelis progeniem ex Ægypto deduxit. Constantur igitur a primo Abrahami anno usque ad migrationem ex Ægypto procreationes VIII, annique DV; ab Adamo autem procreationes XXVIII, annique MMDCLXXXIX.

10. Naason annos natus XLIV genuit Salmonem. Eratque, ait (53), Naason princeps Judæ myria-

omittit (col. 168) Ælonem. Nunc quidem apud LXX Viros, cap. XII, 11. nec non apud Biblia Arm. occurrit Ælon.

(51) Al. cod., LIX.

(52) Apud Eusebium, I, 16, 22, Naason non Aminadabus.

(53) Ibidem.

dum in deserto, ejusque soror Elisabeth Eleazarum A Aaronis filio nupta fuit, quo conjugio creatus est Phinees, atque ita contigit ut Judæ genus cum Levitico affinitate jungeretur. Salmon annos natus xxxv genuit Boosum. Eratque, ait, Salmon tribus Judæ princeps, quo tempore Jesus cum populo Jordanem trajecit. Is uxorem copulavit sibi Rahabam, quam divus evangelista dicit Rechabam ^b. Idem Bethlehemum urbem in Judæ ditione fundavit.

11. Boosus annos natus cviii genuit Obedum. Booso nupsit Rutha Moabitis femina. Epiphanius Amanitidem ait Rutham, scilicet Amonitidem. Obedus annos natus ci genuit Jessæum; Jessæus annos natus cxxx genuit Davidem; David annos natus lviii genuit Solomonem. Ille tricenarius regnum auspicatus est, annisque xl retinuit, vita ad septuagesimum annum protracta. Solomon annos natus xxii (54) genuit Roboanum. Idem quarto regni sui anno templi ædificium excitabat. (A Mose egressuque ex Ægypto usque ad Solomonem templique opificium conficiuntur anni ccclxxx. Ab Adamo autem mmmxclxix.) Idem duodennis regnum adeptus est (55), quod xl annis insedit, vivens annis lii.

12. Post Solomonem Israelis regnum bifarium divisum est. Samariæ decem tribubus imperavit Jeroboanus Nabati filius, isque rex Israelis vocatus est. Jerosolymis autem imperavit Roboamus Solomonis filius, isque rex Judæ appellatus est.

I. Roboamus regnat Jerosolymis annis xvii.

II. Abias annis iii.

III. Asa (56) annis xl.

IV. Josaphatus annis xxv (57).

V. Joramus annis viii.

VI. Ochosias anno i.

VII. Godolia mater ejus annis vii.

VIII. Joasus annis xi. Tres hosce reges, nempe Ochosiam cum Godolia matre, Joasum et Amasiam, idcirco in suam genealogiam evangelista non intulit, quod illa filia, hi nepotes Achabi fuissent.

IX. Amesias annis xxix.

X. Azarias, ideinque Ozias, annis lii. Anno Ozias quadragesimo nono prima olympias acta est.

XI. Joathamus annis xvi.

XII. Achazus annis xvi. Undecimo Achazi anno D Israel in servitutem a Salmanasaro redactus est.

XIII. Ezechias annis xxix. Nono Ezechias anno Romam condidit Romulus, qui erat ab Abrahamo annis mclxxxiii (58).

XIV. Manasses annis lv.

XV. Amosus annis xix.

XVI. Josias annis xxxi.

XVII. Joachasus mensibus iii. Joachasum Nec-

^b Matth. i, 5. ^c III Reg. xiii, 1.

(54) Al. cod., xii.

(55) Ita ait et Eupolemus apud Eusebium, *Præp. evang.* ix, 30.

(56) Al. cod., *Asaphus*.

haus captivum abduxit, regemque dixit Eliachimum.

XVIII. Eliachimus, idemque Joachimus, annis xii. Hujus anno decimo Judæam Nabuchodonosorus domuit, et post acceptum ab Eliachimo tributum abscessit.

XIX. Joachimus, idemque Jechonias, mensibus iii. Reversus Nabuchodonosorus Joachimum quoque in captivitatem deportavit.

XX. Mathanias, idemque Sedechias, annis xi.

Duodecimo Sedechias anno Nabuchodonosorus Chaldaus captis Hierosolymis templum cremavit. Manserat templum annis ccccxlvi. In quadragesimæ septimæ olympiadis annum quartum incidit captivitatis initium, eademque annos septuaginta occupavit. Post annum captivitatis vicesimum Nabuchodonosorus e vita migravit.

13. Jamvero in Mathæi genealogia Jechonias genuit Salathielem anno ætatis lvi: hic Zorobabelem anno lvi; hic Abiudum anno xlv; hic Eliachimum anno lx; hic Azorem anno xxxix; hic Sadochum anno xxxi. Primo Sadochi anno Alexander Macedo inclaruit. Is Achiam anno ætatis xxxiv; hic Eliudum anno xxx; hic Eliazarum anno lxii; hic Mathanem anno xxxviii; hic Jacobum anno lx; hic Josephum anno lxxvi. Jesus Christus apud Judæ Bethlehemum nascitur. Summa temporis a templi reparatione ad Christi natalia anni sunt dxviii; a Solomone primoque templi ædificio usque ad secundum anni dxii; ab exitu ad Solomonem anni cccclxxx; ab Abrahamo ad exitum anni dv; a diluvio ad Abrahamum anni dcccclvi; ab Adamo ad diluvium anni mcccxlvi; summa denique temporis ab Adamo ad Christi natalia anni sunt mmmxclxxxviii, prout Septuaginta Interpretes docent.

14. Post obitum Solomonis, ut jam dictum est, Roboamo regnum exorso, imo primo regnantis anno, Samariæ decem tribubus imperare cœpit.

I. Jeroboamus Nabati filius annis xxii.

Jam uti Davidis ætate prophetaverant Gaddus, Nathanes, Asaphus; rursusque Solomonis ætate Sadochus, Achias Silonites et Sameas; ita etiam Jeroboami filiique ejus Nabati ætate vaticinati sunt Achias, Sameas, tum et ille qui ad ipsam Samariæ aram ^a, nec non Joasus, et Joel, et Azarias idemque Addus, atque Ananias.

II. Nabatus annis ii.

III. Bajas (59) annis xxiv.

IV. Ela annis ii.

V. Zambri mensibus vii.

VI. Amri annis xii.

VII. Achaabus annis xxii.

Sub hoc prophetæ fuerunt Abdias, Elias, Jesus,

(57) Al. cod., xlvi.

(58) Mœnia templeque Romæ hoc anno a Romulo edificata tradit Eusebius.

(59) Euseb., *Baasus*.

Oziel, Michael; falsi autem prophetae Sedechias A atque Eliezer.

VIII. Ochosias annis II.

IX. Joramus annis XII. Iterum prophetabant Elias et Elisæus. Septimo Jorami anno Elias superlatus est.

X. Jeu annis XXVIII.

Minas, quas Dei furor in Achabum uxoremque ejus Jezabelem intenderat, Jeu ad rem contulit cæsis septuaginta Achabi liberis, nec non Jezabele Sidonia, et quadringentis exsecrandi idoli prophetis. Per id tempus apud Israelæm prophetabat Azarias.

XI. Joachazus annis XVII. Hujus ætate rex Judæ Joasus Azariam interfecit, tum et Elisæus vita excessit.

XII. Joasus annis XVI.

XIII. Hieroboamus annis XL. Hujus ætate vaticinati sunt Oseas, Amos, Isaias et Jonas.

XIV. Zacharias mensibus VI.

XV. Sellumus diebus XLV.

XVI. Manaemus annis X.

XVII. Phaceas annis X. Nono hujus anno prima olympias acta est.

XVIII. Phaceas annis XX.

XIX. Oseas annis IX.

Osea regnante, decem tribus servituti mancipatæ sunt a Salmansaro, deletumque Israeliticum Samariæ regnum, anno Achazi imperantis undecimo, postquam annis CCL stetit. Hinc autem ad templum Hierosolymis Nabuchodonosori VI sub Sedechia eversum anni numerantur CLVI.

15. E Paralipomenis. Jam de Levini genere sacerdotes usque ad captivitatem. fuerunt hi: Aaron, Eliazarus, Phinees, Abiudus, Borchias, Ozias, Zareas, Mariothus, Anarias, Achitobus, Sadochus, Achiamas, Azarias, Jonan, Azarias, Amarias, Achitobus, Sadochus, Elumus, Helchias, Azarias, Zareus, Josedechus, qui Babylonem concessit quo tempore Nabuchodonosori Judam servitute presit. Hæc Paralipomenis commendata sunt.

16. Igitur Josia tertium jam et decimum annum Judæ imperante, initium prophetandi Hieremias fecit: tum et anno ejusdem regis secundo supra vicesimum Sophonias et Hieremias prophetabant: rursusque anno Sedechiæ quarto Baruchus et Hieremias: octavo autem captivitatis anno Daniel Babylone et Ezechiel: tum anno octavo ac tricesimo Aggæus et Zacharias: sexto denique anno supra sexagesimum iidem Aggæus ac Zacharias, itemque Malachias. Alia historia tradit vaticinatos esse bis temporibus Nahumum, Ambachumum, Malachiam atque Danielelem.

17. Jamvero quo pacto videntes et prophetæ apud captivos erant, eodem etiam post LXX annos apud

dimissos Judæos, præside Zorobabele qui templum urbemque restituit: tum et pontifices exstiterunt usque ad unctum ducem, in quo patriarchæ Jacobi vaticinatio exitum sortita est dicentis: Haud defecturum e Juda principem, vel de ejusdem femore ducem, quoad ille adventaret ad quem pertinet imperium⁶. Jam duce Zorobabele pontifex erat Jesus Josedechi filius: exin Jachimus, idem qui Joachimus, Jesu filius: nec non Elarus (60), idem qui Esiasibus, filius Jachimi. Erat insuper Esdras sacerdos, scriba legum sacrarum, nobilisque doctor eorum qui Babylone in Judæam ascenderant (61). Joadas Asibi filius, sub quo Nehemias Artaxis pincerna, genere Hebræus, Babylone venit Hierosolyma murosque excitavit. Joannes Joadæ filius. Joannis filius Jaddus, cujus ætate Macedo Alexander Hierosolyma ingressus Deum adoravit. Onias Jaddi filius. Simeon cognomento Justus. Simeonis frater Eleazarus, sub quo Septuaginta Viri divinos libros Ptolemæi regis jussu ad Græcæ linguæ consuetudinem transtulerunt. Manasses Eleazari patruus. Onias Simeonis Justi filius. Oniæ filius Simeon, sub quo erat Jesus Sirachi. Simeonis filius Onias.

18. Tres deinde ac triginta post annos Antiochus Epiphanes Judæam ingressus pontificatum Judæicum a Jesu cognomento Jasone ad ejusdem fratrem Oniam transtulit; rursus huic ereptum, Oniæ cognomento Menelao dedit. Mox elapso quinquentio occupatis Hierosolymis templum diripuit, signum Jovis Olympici ibidem collocavit; in Garizino (62) autem Jovis Hospitalis⁷. Ea tempestate Matathias quidam sacerdos Asamonæi filius, ex oppido Modimo, bello adversus copias Antiochi cum filiis suis decertabat. Et Judas sane filius fugam Syrorum fecit, templumque lustravit, ac patria sacra restituit, quæ triennio obsoleverant. Deinde Menelai Judæorum pontificis sacerdotium excipit Alcimus, idem qui Jachimus, alienus licet generi sacerdotali. Quamobrem Onias sacerdote progenitus in Ægyptum proficiscitur, ibique urbem condidit Amopolim (63), in eaque templum ad instar Hierosolymitani erigendum curat. Alcimus autem cum Juda confliens brevi a Deo percussus interiit⁸. Igitur communi suffragio sacerdotium ad Judam collatum est.

19. I. Judas, qui et Macchabæus, annis III intra olympiadem centesimam quinquagesimam quintam.

II. Jonathas, qui et Aphuthus, annis XIX.

III. Simon, qui et Tarscis, annis VIII.

IV. Hyrcanus, qui et Joannes, annis XXVI.

V. Aristabulus anno I. Ad sacerdotium Aristabulus diadema regium adjecit.

VI. Jannæus, qui et Alexander, annis XXVII (64).

⁶ Gen. XLIX. 10. ⁷ II Machab. VI, 2. ⁸ II Machab. IX, 55, 56.

(60) Ita codices Samuelis.

(61) Confer Eusebium ad an. 1538.

(62) Cöld., Samrin.

(63) Eusebius, ad annum 1856, Onuphis.

(64) Al. cod., xxxvii.

VII. Alexandra uxor Alexandri annis IX. Hæc A Alexandra Salina vocata est.

VIII. Hyrcanus annis XXXIV (65).

20. Cum Aristabulus et Hyrcanus Alexandri filii inter se concertarent, Pompeius Romanus superveniens Aristabulum vinctum secum abduxit, Hyrcano autem pontificatum confirmavit, qui quidem annis quatuor trigintaque post a Parthis captus est. Sic Judæorum regnum unctique præsidis desiverunt, uti Daniel prædixerat: unctorum autem præsidum nomine pontifices intelliguntur, qui post reditum a captivitate populo præfuerunt: quique orsi a sexagesima quinta olympiade sub Dario, olympiade demum centesima octogesima sexta finem fecerunt: quod temporis intervallum Daniel propheta septuaginta hebdomadam titulo adumbraverat. Equidem post Hyrcanum nemo fuit e genere sacerdotali, sed ignotæ stirpis menstrui quidam vel annui præsidis. Tum denique Herodes alienigena regnum obtinuit, cujus tricesimo secundo anno Dominus Noster Jesus Christus natus est.

CAPUT VI.

Chami prosapia (66).

1. Hactenus nos pro suscepto proposito posteros Semi ad adventum usque Christi divinis libris innixi digessimus. Nunc ad Chamum quæ pertinent scribenda sunt; haud sane, ut Semi, liberorum successio, sed annorum numerus, regum nomina, tum quænam gentes potentia auctæ alterutras devicerunt, usque ad humanam Servatoris naturam. Ex eo igitur loco, in quo sermo noster substitit, cum Chami procreationes, prout eas sacræ Litteræ tradebant, descripsimus; exinde, inquam, ordiatur narratio e certæ fidei libris hausta, nempe secundum narrationes chronicorum Eusebii canonum historicique Armeniorum Mosis Chorenensis; quorum quidem postremus sic ait (67): «De Belo, cujus ætate maximus noster progenitor vixit Haicus, multi multa variaque tradiderunt; ego autem quem Saturnum nuncupant atque Belum, Nebrothum fuisse aio: qua super re Ægyptii cum Mose conspirant, percensentes Vulcanum, Solem ac Saturnum, qui sunt Chamus, Cusus ac Nebrothus, omisso Mestramo: primum enim apud se hominem aiunt fuisse Vulcanum.»

2. Ergo ex hoc ipso Belo noster hicce tractatus inchoandus est.

I. Belus universis Asiæ provinciis, præter Indos, dominatur annis LXII (68).

II. Ninus item post Belum annis LII. Nini hujus quadragesimo quarto anno Abrahamus a Thara genitus est.

III. Samiranis Nini conjux annis XLII.

(65) Al. cod., XXXVI.

(66) Hunc titulum habent codices.

(67) *Hist.*, I, 6.

(68) Aug., *De civ. Dei*, XVI, 17, scribit LXV.

(69) Al. cod., LII.

IV. Zames, qui et Ninuas, annis XXXII.

V. Arius annis XXX.

VI. Aralius annis XL.

VII. Xerxes, qui et Baleus, annis XXX.

VIII. Armamithris annis XXXVIII.

IX. Belochus annis XXXV.

X. Baleus annis XV (69).

XI. Altadas annis XXXII.

XII. Mamelus annis XXX. Anno hujus quarto decimo Josephus obiit.

XIII. Mamyly alter annis XXX.

XIV. Sparæthus annis XL.

XV. Manchaleus annis XXX.

XVI. Sphærus annis XX. Hujus anno tertio Cecrops Athenis primus regnavit.

XVII. Ascades (70) annis XI. Hujus octavo anno Moses jam octogenarius populum ex Ægypto subduxit.

XVIII. Amyntas annis XLV.

XIX. Belechus (71) annis XXV.

XX. Balepares annis XXX.

XXI. Lamprides annis XXXII.

XXII. Pannyas annis XLV.

XXIII. Sosarmus annis XIX.

XXIV. Zosares annis XX.

XXV. Lamprides annis XXX.

XXVI. Mithræus annis XXVII.

XXVII. Tautanes annis XXXI. Anno Tautanis vicesimo quinto urbs Ilium capta est.

XXVIII. Teutæus annis XL.

XXIX. Otheneus annis XXX.

XXX. Dercyllus annis XL.

XXXI. Eupalles annis XXXVIII. Tertius ac tricesimus hujus annus incidit in quartum Solomonis annum atque in templi opificium.

XXXII. Lavosthenes annis XLV. Gens Judaica bifariam dividitur.

XXXIII. Pertiages (72) annis XXX.

XXXIV. Ophrates annis XI.

XXXV. Ophratanes annis I.

XXXVI. Acrapales annis XLII.

XXXVII. Thonnus Concolerus, Græce dictus Sardanapallus, annis XX.

5. Sardanapallus hic tricesimus septimus a Belo fuit, regumque Assyriorum postremus. Idem voluptariæ mollitiæ luxuriæque studio cunctos qui sibi præcesserant superavit. Quamobrem Varbaces quidam, patria Medus, homo viribus egregioque animo præditus, cum Medorum dux esset, unusque ex iis qui ad urbem Ninum quotannis veniebant ducatus causa exercendi; is, inquam, cognito regis pravo ingenio, amicos sibi liberalitate devinxit, Belesim in primis summum duces Babyloniorum, quicum inita societate Sardanapallum debellavit, qui sece-

(70) Ita etiam Eusebius. Idem tamen alibi, *Ascades*.

(71) Euseb., *Belochus*.

(72) *Id.*, *Pertiages*.

dens in regiam incendio semet cremavit. Tum Belesim Babyloniam regem imposuit Varbaces, itidemque Parcerum nostrum propter sibi navatam operam diademate ornavit (73); ipse autem Assyriorum ad Medos transtulit imperium. Exin interregnum erat usque ad Medorum regem Dejocem. Intermedio tempore Chaldaei rerum potiti sunt; quorum tempora et successiones cum suis peculiaribus regibus seorsim scribuntur.

4. Hic ergo Babyloniorum reges ponantur.

I. Phua annis xvi. Hujus sexto decimo anno prima olympias acta est.

II. Thaglatphalsarus annis xxvii. Is tertio decimo anno progressus in Judæam, potiore ejus incolarum partem captivam abduxit.

III. Salmanasarus Assyriis imperavit annis xvi. Is item tertio regni sui anno, octava olympiade, decem tribubus in captivitate depositis, Samariæ regnum delevit.

IV. Senecherimus Assyriis imperavit annis xviii. Is adversus Hierosolyma expeditionem suscepit, Judææque urbes obsedit. Ab hoc ad Nabuchodonosorum historici Chaldaeorum annos numerant lxxxviii (74). Apud eosdem post Senecherimum scribitur

V. Asordanes filius ejus annis viii.

VI. Asodes (75) annis xxi.

VII. Frater ejus annis xxi.

VIII. Nabupalsarus annis xi.

IX. Marudachus Baldanes annis x.

X. Nabuchodonosorus deinde annis xlvi, ab olympiade secunda supra quadragessimam. Is anno Eliachimi decimo Judæos in suam potestatem redegit, partemque eorundem maximam famulatu addicendam abduxit. Tum etiam Daniele tresque pueros triennio post: rursus enim venit, ipsumque Joachimum avexit captivum. Cum jam annum tertium supra vicesimum regnaret Nabuchodonosorus, Hierosolyma capta sunt: quintum autem post mensum princeps satellitum Nabuzardanes templo ignem subjecit. Vicesimo denique Judaicæ captivitatis anno Nabuchodonosorus vita discessit. Cujus in locum substitutus est filius ejusdem

XI. Baltasar, qui et Ilmarudachus annis ii. Deinde

XII. Astyages (76) anno i. Is eas litteras in pariete exaratas vidit quas Daniel interpretatus est.

XIII. Darius Medus annis iv.

XIV. Darius Arsaviri annis iii.

est Babyloniorum imperiam.

m Chor., Hist. 1, 21, et Samuelem,

isebium, 1, 5, 2.

Asamoges.

loco, Astyages; at inferius, Asda-

enii primum hunc Tigranem distinguunt a tribus stirpis Arsacidarum.

5, 7.

5. Nunc age Medorum reges exponamus. Extincto Sardanapallo primus regnavit

I. Varbaces annis xxviii.

II. Sosarmus annis xxx.

III. Mamicar annis xl.

IV. Cardiceus annis xliii.

V. Dejoces annis liv. Hic Ecbatana condidit.

VI. Phraortes annis xxiv.

VII. Cyaxares annis xxxii.

VIII. Asdahages annis xxxviii.

Hunc interfecit Tigranes Haicanus (77) Cyro Fersæ foedere junctus. Quanquam Eusebius (78) aliique historici dejectum Asdahagem ab uno Cyro aiunt, a quo Medorum quoque regnum sublatum est: nihilominus Moses (79) eadem Asdahagis a Tigrane patratam refert. Id autem verisimile evadit ob plura quæ acciderunt, propter somni scilicet visum, dolosamque Asdahagis simulationem qua sibi Tigranis sororem matrimonio copulandam curaverat: cui mentis quoque suæ consilium arcanum reseravit. Re autem intellecta Tigranes, quod somnians viderat, diurna luce exsecutus est. Id tamen haud absurde Cyro ipsi tribuitur: cum enim eadem ætate ambo vixerint, et quidem Tigranes societate commilitii Cyro devinctus fuerit, ejusdem mandatum exhaurire visus est.

6. Agesis hoc loco Lydorum quoque regnum placet collocare. Anno Sosarni Medorum regis duodecimo olympias prima peracta est, eodemque anno primus apud Lydos regnavit

I. Ardysus Alyattæ annis xxxvi.

II. Alyattes annis xiv.

III. Meles annis xii.

IV. Candaules xvii.

Candaulis hujus historiam narrat Herodotus (80), nempe quod is nimio erga suam conjugem studio elatus, hanc feminarum omnium pulcherrimam existimaverit, nudatamque vestibus Gygi clam demonstraverit; qua ignominia sapiens uxor ad iracundiam commota occidendum curaverit, sibique virum adsciverit Gygem.

V. Gyges annis xxxvi.

VI. Ardys annis xxxviii.

VII. Sadiartes annis xv.

VIII. Alyattes annis xlii.

IX. Cræsus annis xv.

Hic anno Cyri quartodecimo dicitur ab eodem Cyro interfectus. Ita Lydorum regnum finitum est. Armeniorum tamen historicus Moses Cræsum captum interfectumque ab Artaxerxe Partho (81) ait,

(79) Hist., 1, 28.

(80) Hac super re recolatur Mosis Chorenensis locus in Eusebio ad annum Abrahami 1301 a nobis relatus. Et quidem Samuel a Mosis progymnasmate potius quam ab Herodoto mutuatus hanc notitiam videtur.

(81) Partho scilicet cognomine; erat enim hic Armeniæ rex.

eiusque rei complures testes invocat, ut in ejus A libro (82) videre est.

7. Ergo hoc pacto, prout narratur, sublatis Babyloniorum, Medorum Lydorumque imperiis regnat

I. Cyrus annis xxx. Is primo regni sui anno Judaicæ gentis quinquaginta millia captivorum libertate donavit: qui quidem Hierosolyma reversi altare excitaverunt, templique fundamenta jecerunt: quod tamen finitimarum gentium causa imperfectum manebat usque ad Darium Vestaspis. Tomyris Massagetarum heroina Cyrum interfecit.

II. Cambyses annis ix.

III. Magi duo fratres mensibus viii.

IV. Darius Vestaspis filius annis xxxvi.

Hujus altero anno Zorobabel templum ædificat, quod anno quarto olympiadis quintæ supra sexagesimam absolutum est.

V. Xerxes Darii annis xxi.

VI. Artabanus mensibus viii.

VII. Artaxes Longimanus annis xl. Nonnulli Estherem sub hoc exstitisse aiunt: quod ego tamen, inquit Eusebius (83), non probo, quandoquidem Esdræ libri per eam ætatem scripti nullam ejus rei mentionem faciunt.

VIII. Xerxes mensibus ii.

IX. Sogdianus mensibus vii.

X. Darius Nothus annis xix, ab olympiade octogesima nona.

XI. Artaxes Mnemon annis xl. Sub hoc Esther fuit.

XII. Artaxes, qui et Ochus, annis xxvi.

XIII. Artaxes Ochi annis iv.

XIV. Darius Arsami annis vi.

Hiannos ccxxx occupaverunt (84). Exin Alexander Macedo regnat anno primo olympiadis centesimæ undecimæ, septimoque regni sui anno Babylonem capit, occisoque Dario Persarum imperium delet.

8. Nunc quoniam in Alexandri mentionem incidi, lubet ab origine cunctos Macedonum reges huic scripto consignare. Neque enim Alexander Macedonum rex primus fuit, sed quartus supra vicesimum, jam primus Macedonum rex fuit

I. Caranus annis xxii.

II. Cœnus annis xii.

III. Tyrimmas annis xxxviii.

IV. Perdicca annis li.

V. Argelaus annis xxxviii.

VI. Philippus annis xxxviii.

VII. Æræus (85) annis xxvi.

VIII. Alcetas annis xxix.

IX. Amyntas annis l.

X. Alexander annis xlii.

XI. Perdicca annis xxviii.

XII. Archelaus annis xxiv.

XIII. Orestes annis iii.

XIV. Archelaus annis iii.

XV. Amyntas anno i.

XVI. Pausanias anno i.

XVII. Amyntas annis vi.

XVIII. Argæus annis ii.

XIX. Amyntas annis xviii.

XX. Alexander anno i.

XXI. Ptolemæus annis iv.

XXII. Perdicca annis iv.

XXIII. Philippus annis xxvi.

XXIV. Alexander Philippi annis xii et mensibus vi. Hic orbem terrarum compluribus regibus defectis obtinuit, annosque xxxii natus Babylone diem supremum obiit. Exinde imperium ejus inter plures divisum est. Ipsi quidem Macedonibus imperat Philippus qui et Aridæus; Alexandriæ vero Ægypti Ptolemæus Lagi: tum annis quinque post imperat Asianis Antigonus; duodecimo denique post Alexandri obitum anno Syris, Babyloni plagisque superioribus dominatur Seleucus Nicanor.

9. Age vero quandoquidem hosce commemoravimus, singulorum quoque nomina scripto complecti non pigeat.

Alexandro e vivis erepto, Macedonibus proprio imperat

XXV. Philippus, qui et Aridæus, annis vii.

XXVI. Casander annis xix (86).

XXVII. Filii hujus annis iv.

XXVIII. Demetrius annis v (87).

XXIX. Pyrrhus mensibus vii.

XXX. Lysimachus annis v et mensibus vii (88).

XXXI. Ptolemæus Ceraunus anno i et mensibus ix.

XXXII. Meleager mensibus ii.

XXXIII. Antipater diebus xlv.

XXXIV. Sosthenes annis ii.

XXXV. Antigonus Gonatas annis xxxvi.

XXXVI. Demetrius annis x.

XXXVII. Antigonus annis xv.

XXXVIII. Philippus annis xlii.

XXXIX. Perseus annis x.

Interfecto Perseo, Romani Macedonibus libertatem impertiti sunt, eisque sui juris esse concesserunt annis xiv (89).

XL. Falsus Philippus anno i.

Summa annorum dclxvii.

10. Interest et cætera regna describere. Anno post Alexandri fata quinto imperat Asianis

I. Antigonus annis xviii.

II. Demetrius Poliorcetes annis xvii.

Amborum dominatio conjuncta annos occupat xxxv. Operæ pretium est eos item qui his succes-

(82) *Hist.*, ii, 12.

(83) *Ad annum* 1553.

(84) Hunc quoque numerum ab Eusebio desumit Samuel. Quippe Eusebius apud Cedrenum, p. 195, A, scribit a Cyro ad Alexandrum annos ccxxx. Conferatur autem Eusebiani regum laterculi col.

209, cum nota 5.

(85) Dic *Æropus* vel *Æropas*.

(86) *Vetustior codex, Casander annis xx.*

(87) *Al. cod.*, xv.

(88) Conferatur Eusebius i, 38, 4.

(89) Dic xix cum Eusebio, col. 257.

serunt scriptis tradere, Syrorum videlicet, Babylo- A
nis superiorumque regionum reges. Alexandro jam
ante duodecimum annum extincto, regnat

I. Seleucus Nicanor annis xxxviii.

II. Antiochus Soter annis xix.

III. Antiochus Deus annis xv. Hujus undecimo
anno jugo semet Macedonum Parthi eripuerunt, at-
que ex his regnat Arsaces unde Arsacidæ. Prædi-
ctis annis xxxviii, xix et xv addatur

IV. Seleucus Callinicus annis xx.

V. Seleucus Ceraunus annis iiii.

VI. Antiochus Magnus annis xxxvi.

VII. Seleucus annis xii. In id tempus res secundi
(90) libri Machabæorum incidunt.

VIII. Antiochus Epiphanes annis xi.

Primus hic Judæos maximis suppliciis ad idolorum
cultum adigebat, quæ cognoscere est e Machabæo-
rum libris.

IX. Antiochus Eupator annis ii.

X. Demetrius Soter annis xii. Hujus anno tertio
Judæ Machabæus supremus dux Judæis fiebat.

XI. Alexander annis ix et mensibus x.

XII. Demetrius annis iiii.

XIII. Antiochus Sidetes annis ix. Arsaces Parthus
hunc Antiochum interfecit.

XIV. Demetrius denuo annis iv.

XV. Antiochus Grypus annis xii.

XVI. Antiochus Cyzicenus annis xviii.

XVII. Philippus annis ii.

Syrorum hactenus deductum imperium olympiade C
centesima septuagesima secunda extinctum est.

41. Tempora quoque Ptolemæorum scribamus.
Post Alexandri obitum regnat, uti dictum est,
Alexandriæ Ægypti

I. Ptolemæus Lagi annis xl.

II. Ptolemæus Philadelphus annis xxxviii. Ille
Hebræorum libros in Græcam linguam converti
mandavit.

III. Ptolemæus Evergetes annis xxvi.

IV. Ptolemæus Philopator annis xviii.

V. Ptolemæus Epiphanes annis xxiv.

VI. Ptolemæus Philometor annis xxxv. Hujus
anno vicesimo Judæ Machabæus Judæorum copias
ductabat.

VII. Ptolemæus Evergetes annis xxix.

VIII. Ptolemæus Physcon, idemque Soter, annis
xvii.

IX. Ptolemæus Physcon, idemque Alexander,
annis x.

X. Ptolemæus, qui pulsus est, annis viii.

XI. Ptolemæus Dionysus annis xxx.

XII. Cleopatra annis xiiii.

Hujus anno tertio apud Romanos regnat Caius,
qui et Julius, annis v. Deinde Augustus annis lvi,

(90) Hac super re conferatur Eusebius ad annum
1830. Videtur autem Samuel legisse primum, non
secundum, apud Eusebium.

(91) Al. cod., cclvii; verum Eusebius, cclii.

qui decimo quinto imperii sui anno, Cleopatra
occisa, Ægypto potitur. Ptolemæorum temporibus
anni ccxvi continentur.

12. Nunc quoniam ad hæc splendida regna per-
tigitur, par est reges illarum gentium a principio
perscribere, quos prætermisimus Quippe Eusebius
Ptolemæis in suo tractatu defunctis, ad res Græ-
cas dicendas progreditur, nempe qua ratione Græci
antiquitates suas scribant, tum et nomina singulo-
rum percenset. Nos igitur Ægyptios primum, deinde
alios, postremo Romanos, qui omnia complexi sumus,
persequemur.

I dynastia Ægyptiorum ea dicitur a Manethone
qua imperavit Menes Thynites ejusque septem pos-
teri annis cclviii (91).

II dynastia novem regum annis cclxxxvii.

III dynastia Memphitarum octo regum annis
clxxxviii.

IV dynastia Memphitarum quindecim regum an-
nis cccclxviii.

V dynastia Elephantinorum regum triginta et
unius annis c.

VI dynastia. Femina quædam Nitocris, omnium
sui temporis virorum fortissima et mulierum for-
mosissima. Regnatum est annis cciv.

VII dynastia Memphitarum quinque regum annis
lxxv.

VIII dynastia Memphitarum quinque regum an-
nis c.

IX dynastia Heracleopolitanorum quatuor regum
annis c.

X dynastia rursus indidem novemdecim regum
annis clxxxvii.

XI dynastia Diospolitianorum sexdecim regum
annis lix (92).

XII dynastia Diospolitianorum septem regum
annis cclviii (93).

Duodecim hæ dynastiæ pertingunt ad annum
clxxiv post diluvium.

XIII dynastia rursus regum sexaginta indidem
annis ccccliv.

XIV dynastia Xoitarum sex supra septuaginta
regum annis clxxxiv.

XV dynastia Diospolitianorum regum annis ccl.

D XVI dynastia Thebanorum quinque regum an-
nis cxc.

Sexdecim hæ dynastiæ producuntur usque ad
primum Abrahami annum.

XVII dynastia Pastorum annis ciii.

Josephum ejusque fratres congruenter pastores
appellabis.

XVIII dynastia Diospolitianorum quatuordecim
regum annis cccxviii. Horum undecimus est Chen-
cheres (94) rex, cujus decimo anno Moses populum
abduxit. Ille autem ibidem permansit (95).

(92) Eusebius hunc numerum separat.

(93) Eusebius, cclv.

(94) Eusebius, Achencheres.

(95) An in Ægypto? An mari Rubro retentus est?

XIX dynastia Diospolitianorum quinque regum A
annis CLXXXIV.

Hoc anno (96), qui est post Abrahamum natum
DCCCXXXV, Ilium captum est.

XX dynastia Diospolitianorum duodecim regum
annis CLXXXVIII.

XXI dynastia Tanitarum quinque regum annis
CXXX.

XXII dynastia Bubastitarum trium regum an-
nis XXX.

XXIII dynastia Tanitarum trium regum annis
XLIV.

XXIV dynastia Bocchoris Saitæ annis XLIII.
Sub hoc agnus locutus est. Idem *Bocchoris* vivus a
Salaco combustus est, qui et in regnum successit.

XXV dynastia Æthiopum trium regum annis B
XLIV.

XXVI dynastia Saitarum novem regum annis
CLXVII.

XXVII dynastia Persarum octo regum annis CXX
et mensibus quatuor.

XXVIII dynastia Amritæ Saitæ annis VI.

XXIX dynastia Meadesiorum quatuor regum
annis XXXI.

XXX dynastia Sebennytarum trium regum an-
nis XX.

XXXI dynastia Persarum trium regum annis
LVI, quorum postremus Darius, is quem Alexan-
der interfecit. A primo sextæ decimæ dynastiæ an-
no ad septimum annum Alexandri, qui Darium
occidit, Ægyptum occupavit Alexandriamque con- C
didit, anni elapsi sunt MDCCLXXXVII.

13. Age jam de regibus Sicyoniorum scribere
aggredior, quorum primus anno Beli quinto deci-
mo rex fuit

I. Ægiæus annis LII.

II. Europus annis XLV.

Anno Europis vicesimo secundo nascitur Abra-
hamus.

III. Melchin (97) annis XX.

IV. Apis annis XXV.

V. Thelxion annis LII.

VI. Ægydrus annis XXXIV.

VII. Thurimachus annis XLV.

Anno Thurimachi sexto imperat primus Argivus D
Inachus.

VIII. Leucippus annis LIII.

IX. Messapus annis XLVII.

X. Erastus annis XLVI.

XI. Plemnæus annis XLIX.

XII. Orthopolis annis LXIII.

XIII. Marathius annis X.

XIV. Marathus annis XX.

XV. Chereus (98) annis LV.

XVI. Corax annis XXX.

XVII. Epopeus annis XXXV.

(96) Nempe ultimo hujus dynastiæ.

(97) Eusebius, *Telchin*.

(98) Cod., *Berseus*.

XVIII. Laomedon annis XL.

XIX. Sicyon annis XLIV.

Ex hoc Sicyone appellati sunt Sicyonii, qui an-
tea Ægiæi audiebant.

XX. Polybus annis XL.

XXI. Inachus annis XLII.

XXII. Phæstus annis VIII.

XXIII. Adrastus annis IV.

XXIV. Polyphides (99) annis XXXI.

XXV. Pelagus annis XX.

XXVI. Zeuxippus annis XXXI.

Hi annos DCCCCLVIII occupaverunt. Deinde haud
jam reges sed Carnii sacerdotes annis XXXIII.

14. Anno Thurimachi sexto initium factum est
Argivorum regum, quorum primus fuit

I. Inachus annis X, ex quo Inachiæ nomen ea
provincia sortita est.

II. Phoroneus annis LX.

III. Apis annis XXXV.

IV. Argus annis LXX, ex quo regionis appella-
tio mutata est dictaque Argia.

V. Criasus annis LIV.

VI. Phorbas annis XXXV.

VII. Triopas annis XLV.

VIII. Crotopus annis XXI.

IX. Sthenelus annis XI.

X. Danaus annis L.

XI. Lynceus annis XLII.

XII. Abas annis XXXIII.

Pardanis imperavit Tros, ex quo Trojanis no-
men inditum est.

XIII. Prætus annis XV.

XIV. Acrisius annis XXXI.

Argivorum reges desiverunt postquam annis
DCCCLIV permanserant.

15. Anno servitutis in Ægypto centesimo, Phor-
bantisque Argivorum regis tricesimo secundo re-
gnat Athenis primus

I. Cecrops Diphys annis L.

II. Cranaus (1) annis IX.

III. Amphictyon annis X.

IV. Erechthionius annis L.

V. Pandion annis XL.

VI. Erechtheus annis L.

VII. Cecrops alter annis XL.

VIII. Pandion annis XXV.

IX. Ægeus annis XLVIII.

X. Theseus annis XXX.

XI. Mines (2) annis XXXIII.

Ilium captum est.

XII. Demophon annis XXXIII.

XIII. Oxyntes annis XII.

XIV. Aphidas anno I.

XV. Thymoetes annis VIII.

XVI. Melanthus annis XXXVII.

XVII. Codrus annis XXI.

(99) Cod., *Polyphiles*.

(1) Codd., *Cranaus*.

(2) Ita codd., pro *Menestheus*.

- Principes quod vita maneret
 XVIII. Melon (3) annis xx.
 XIX. Acastus annis xxxvi.
 XX. Archippus annis xix.
 XXI. Thersippus annis xli.
 XXII. Phorbas annis xxxi.
 XXIII. Megacles annis xxx.
 XXIV. Diognetus annis xxviii.
 XXV. Pheracles annis xix.
 XXVI. Ariphron annis xx.
 XXVII. Thespius annis xxvii.
 XXVIII. Agamestor (4) annis xx
 XXIX. Æschylus annis xxiiii.

Primo Æschyli anno regnat apud Lydos Ardy-
 sus; tertio autem hujus anno prima olympias
 acta est. Porro hanc olympiadem instituit Iphitus
 Praxionidæ Hæmonis (5). Ex hoc jam tempore
 Græcorum chronologia firmitatem præ se ferre vide-
 tur cum antea pro suo quisque libito rem defini-
 ret.

- XXX. Alcæon annis ii.
 XXXI. Charops annis x.
 XXXII. Æsimides annis x.
 XXXIII. Clidicus annis x.
 XXXIV. Hippomeles annis x.
 XXXV. Leocrates annis x.
 XXXVI. Apsander annis x.
 XXXVII. Eryxias annis x.

Athenarum reges post annos dcccclxxiiii finem
 habuerunt.

16. Postulat institui nostri ratio, ut hisce Lacedæ-
 moniorum quoque reges adjungamus, quorum
 primus anno Samuelis et Saulis sexto decimo
 regnat

- I. Eurystheus annis xlii.
 II. Agis anno i.
 III. Echestratus annis xxxv.
 IV. Labotas annis xxxvii.
 V. Doristhus annis xxix.
 VI. Agesilaus annis xlii.
 VII. Archelaus annis lx.
 VIII. Telectes annis xl.
 IX. Alcamanes annis xxxvii.

His post annos cccxxv (6) finis est impositus.

17. Anno istorum altero, qui erat decimus se-
 ptimus Samuelis et Saulis, regnat apud Corinthios D

- I. Alethes annis xxxv.
 II. Ixion annis xxxvii.
 III. Agelaus annis xxxvii.
 IV. Primnis annis xxxv.
 V. Bacchis annis xxxv.
 VI. Agelas annis xxx.
 VII. Eudemeus annis xxv.

(3) Eusebius, *Medon*.

(4) Codd., *Agamestor*.

(5) Hoc nomen corruptum est apud Samuelem
 uti apud Eusebium ad annum Abrahami mcccxl.

(6) Al. cod., cccxxvii.

(7) Mirari licet atque osculari religiosum Armenii
 hominis sensum, qui præ cæteris prisca populis
 Romanos suspicit, quia hi Christi luce digni habiti

- A VIII. Aristomedes annis xxxv.
 IX. Agemon annis xvi.
 X. Alexander annis xxv.
 XI. Telestes annis xii.
 XII. Automenes anni ii.

Hi regnaverunt annis cccxxiv; eodemque anno,
 quo Lacedæmonii, desiverunt prima olympiade.

18. Populorum omnium regumque ethnicorum
 extremam placuit nobis Romanorum chronologiam
 conficere. Nemo quippe cæterorum voti nostri com-
 pos factus est, Christi videlicet lucis celo manan-
 tis, solis inquam justitiæ. Verum hi, ad quos
 scribendos nunc aggredior, quanquam noctu viæ se
 commiserunt, atque initio, uti cæteri, in tenebris
 versati sunt; nihilominus ex his plures digni ha-
 biti sunt qui splendore lucis collustrarentur, prout
 suo loco cognosces (7)

Jam vero tertio post Ilium captum anno, bienni-
 o ante Sampsonem, Teutami autem vicesimo nono
 anno apud Latinos regnat

- I. Æneas annis iii.
 II. Ascanius annis xxxviii.
 III. Silvius Æneæ annis xxix.

IV. Latinus Silvius annis xxxi. A Latino gens
 Latini appellati per annos cccclx.

- V. Æneas Silvius annis l.
 VI. Alba Silvius annis xxxix.
 VII. Epitus Silvius annis xxvi.
 VIII. Capys Silvius annis xxviii.
 IX. Anchises (8) Silvius annis xiii.
 X. Tiberius Silvius annis viii.
 XI. Agrippa Silvius annis xli.
 XII. Aremulus Silvius annis xix.
 XIII. Aventius Silvius annis xxxvii.
 XIV. Procas Silvius annis xxi.

XV. Amulius Silvius annis xliiii. In hujus an-
 num decimum nonum prima olympias incurrit.

I. Romulus annis xxxviii. Hic anno suo decimo
 nono, qui fuit olympiadis undecimæ quartus,
 templa et mœnia Romæ fundavit. Hinc anni urbis
 conditæ putari incipiunt (9), qui anno primo Phi-
 lippi mille numerantur. Hinc etiam Latini Romano-
 rum nomen habuerunt. Congeruntur autem ex
 Ænea ad Romulum anni cccclxvi.

II. Numa Pompilius annis xli. Hic menses duos
 anno addidit Januam et Februam (10), nempe Janua-
 rium atque Februarium, cum decem antea dicere-
 tur.

- III. Tullus Hostilius (11) annis xxxii.
 IV. Ancus Marcius annis xxxiii.

V. Tarquinius Priscus annis xxxvii (12). Hic
 isti finem faciunt.

sunt, dum rerum adhuc potirentur.

(8) Eusebius, *Carpentus*.

(9) Aliter in codice Eusebiano.

(10) In codd., *Junum et Phegum*.

(11) Codd. Samuelis, *Iditius*. At Eusebius, *Otilius*.

(12) Duo reges desiderantur *Servius Tullius*, et
Tarquinius Superbus.

Post reges præfuerunt Romæ consules a Bruto A exorsi; deinde tribuni, mox dictatores (nempe eloquentes); rursus consules, qui a Tarquinio ad Caium Julium exstiterunt annis CCCCLX.

Post hos anno altero centesimæ octogesimæ quartæ olympiadis summam potestatem apud Romanos exercuit Caius Julius annis quinque, mensibus septem minus. Exin Cæsarum appellatione obtinuit. Jam huc usque anni duo Cleopatæ numerantur; reliquos viginti eadem sub Romanis exigebat.

Augustus annis LVI, mensibus VI. Ab hujus primo anno Antiocheni suos annos numerant. Hujus item anno decimo Judæorum præsules amoti sunt, regnavitque Herodes alienigena. Ecce autem Augusti altero et quadragesimo, Herodis altero et tricesimo anno, carens tempore Filius Dei sancta ex Virgine nascitur in tempore (13).

CAPUT VII.

Jabethi prosapia Armeniaca.

Priores duas genealogias, Semi videlicet atque Chami, breviter recensimus, easdemque, quantum licuit, per successiones et tempora ad eum annum usque deduximus, quo manifestatus est Dominus qui humanam sponte naturam adscivit. Age nunc, quod superior oratio nostra promisit, ad Jabethi quoque progeniem describendam accedamus: cujus successivæ procreationes ad Parthos usque defluunt, quo sit ut eum denique, qui fecit utraque unum, dominum, inquam, nostrum contingamus. Cum igitur prædicti sermonis nostri cursus ad Thorgomum devenierit, sequitur ut ab eo loco narrationem rursus exordiamur.

1. A Thorgomo ait (*Moses Chorenensis*, 1, 9) procreatum Haicum. Jam hic Haicus ex eorum erat gigantum numero qui arrogantia tumidi impium consilium construendæ turris pepererunt; qui que post ejus immanis ædificii ruinam cum jam inter se propter linguarum divisionem non intelligerent, superbia elati mutuum dominatum affectabant. Is, inquam, Haicus Belo obsistere ausus est, cujus studium eo spectabat ut, cunctis sibi subjectis, generalem tyrannidem exerceret. Ne Belo igitur obtemperaret Haicus, cum filio, quem Babylone suscepit, Armenaco, petit Araratiam, trecentis viris aliisque advenis, qui se illi adjunxerant, corroboratus. Ibi vero ad montis radices domicilium excitat, idique mox Armenaci filio Cadmo attribuens, longius ipse progressus est ad regionem quædam inter solis occasum et septentrionem

sitam, quam et Harchiam nuncupavit. Interim Belus in reliquos omnes dominatum adeptus, Haicum quoque Babylonem accersit: cumque Haicus mandata non faceret, egreditur adversus eum Belus immani arrogantia elatus. Sed enim telo ictus ab Haico vita spoliatur: qui quidem haud paucis post annis vita producta, ditionis hæredem moriens reliquit Armenacum.

2. Armenacus (14) Haici filius, post obitum patris, fratres duos Chorum et Manavazum in Harchensi provincia reliquit, itemque Bazum Manavazi (15) filium. Porro a Manavazo Bazoque dictæ feruntur satrapie Manavazia et Beznunia, itemque ea quæ Ordunia appellatur: a Choro autem gentes Chorchorunæ. Ipse vero Armenacus ultra transgressus, in planitie consedit jugis circumdata, quorum elatiori nomen fecit Aragozo: tum Armæiso post aliquot vitæ annos genito, diu exin superstes demum naturæ satisfecit.

3. Armæisus (16) Armenaci filius stationem sibi in colle ad amnis ripam ædificat. Atque stationem quidem suo de nomine Armaviram appellat, amnem autem ex Erasto nepote suo Eraschem vocitat (17). Mox Saræum filium, prole divitem atque voracem (18), boream versus in campestem locum emittit satis uberem et fructuosum. Hujus de nomine regio illa Siracia nuncupata est. Jam Armæisus Amasiam procreavit, diuque adhuc vita usus supremum diem obiit.

4. Amasias Armæisi filius, vitam agitans Armaviræ, Gelamium genuit et Pharocho atque Zolacium. Idem oppida duo in radicibus montis fundavit, totidemque filiis suis incolenda concessit, Pharocho scilicet forti et Zolacio formoso, quæ quidem horum nomina retinent Parachotum et Zolacertam. Montem denique de suo nomine dixit Masisium (19). Is cum annis præterea non paucis vitam sustentasset, Armaviræ decessit.

5. Gelamius Amasiæ filius Harmam procreavit. Idem oppidum in ora lacus condidit, montemque proximum Gelum dixit, urbem Gelacuniam, lacum denique mare Gelacunium (20). Gelamio filius alter fuit Sisacus, cui fines ditionis constituit ab eo lacu orientem versus, qua fluit amnis Erasches ingenti agmine et strepitu in eos campos delapsus qui dicuntur Chalavazi. Ei regioni nomen est Siunia: sed commodius Persæ dicunt Sisicaniam. Urbem etiam condidit Gelamiam de suo nomine dictam, quæ postea de Garnico nepote ejus Garnia audiit. Hinc ortus est consecutis temporibus sub Artaxerxe Varazus ille venationum præfectus Varaznu-

(13) Samuel, ut cuique legenti constat, priorem Eusebii librum huc usque in compendium redegit. Porro cum idem Romanorum imperatores ultra primum vel alterum Cæsarem non describat, haud scimus an hinc merito conjectandum sit, Samuelem mutilo Eusebii codice usum esse.

(14) Codices alii que scriptores etiam, *Arame-nacus*.

(15) Manavazus Haici filius, Armenaci frater.

(16) Aliter etiam, *Aramaisus*.

(17) Nempe *Arazem*.

(18) Conferatur hac super re adagium apud Chorenensem, *Hist.* 1, 11.

(19) Hunc immanis altitudinis montem divina Biblia alii que gentes dicunt *Ararat*.

(20) Hoc mare (seu lacum) postea dixerunt etiam *Sevanium* ab insula Sevania, ubi arx capta perdifficilis

niæ familiæ fons. Harmæ filio Gelamius in mandatis dedit, ut Armaviræ habitaret, multisque post annis extinctus est. Harma Gelamio genitus, suscepto filio Aramo, post annos aliquot obiit.

6. Aramus Harmæ filius per sævi martis certamina re sæpe præclare gesta ditionem suam quaqua versus protulit. Ab hujus nomine consensu gentium omnium regio nostra appellata est: nam Græci quidem Armenios, Syri vero et Persæ Armenich nos dicunt. Ille Nycharum Madem bello captum de turris muro suspendit. Eundem Ninus secundum a se dixit eique diadema margaritis insigne gestare concessit, tametsi specie tenus. Idem Barsamum vita spoliavit: tum et titanum Pæapum Chalidem e mediterraneis submovit, atque in insulam quamdam Asiani maris adegit. Idem in ea *mediterranea* regione Mesacum stirpe sua ortum collocavit, qui Mazacum condidit, Cæsaream postea vocatam. Mandavit præterea terræ ejus incolis, ut Haicanam linguam addicerent: quamobrem ea plaga dicitur a Græcis πρώτη Ἀρμενία, scilicet Armenia prima. Hinc ad fines usque proprios intermedia loca incolis frequentavit, quæ secundæ, tertiæ imo et quartæ Armeniæ appellationes nacta sunt. Hæc ad verbum Moses (21). Verum alii historici docent, a Cæsarea Cappadociæ ad Ponticam plagam, dici primam Armeniam; a Ponto ad Melitenem, secundam Armeniam; hinc ad Zophiæ fines, tertiam Armeniam: exinde ad urbem Martyrum appellatam (22) in Alzniæ provinciæ occasu, quartam Armeniam; suam denique magnitudine insigni provinciam, Armeniæ majoris nomine distinctam voluit (23). Sed enim hæc divisiones Mauricius (24) perturbavit, quod ubi res feret narrabo. Aramus, Aræo genito, longævam vitam denique clausit.

7. Aræus pulcher Arami filius eundem honorem, quo pater affectus fuerat, a Nino retulit. Nino autem extincto, proterva illa Samiramis Aræum cupiditati suæ minime obsequentem bello persecuta est, ut in suam potestatem redigeret, qui interim in conflictu bellico periit. Exinde impudens eadem Samiramis munitum illud oppidum condidit, cui ad hanc usque diem manet appellatio Van (25): in Cardosium autem, Aræi filium captum, Aræi nomen transtulit. Illa mox a Zoroastre mago, Mediæ principe, bello appetita est: ab eo scilicet Zoroastre, cui quotannis in Armeniam ventitans Assyriam regendam permittebat. Id bellum Aræo quoque Aræi filio fatale fuit: quin et impura Samiramis dum fugam in Armeniam molitur, Zamæi filii sui manu, qui est Ninuas, interfecta est.

(21) *Hist.*, 1, 11-13.

(22) Hæc urbs antiquo nomine *Nepherocerta*, hodierno *Mupharqlin*, sub juniore Theodosio dici vulgo cæpit *Urbs Martyrum*.

(23) Aramus.

(24) Nihil hac super re posteriore in parte Summarii scribit Samuel ad imperantis Mauricii tempora.

(25) Nunc etiam ista in urbe magnus Turcarum

8. Aræi Aræo geniti filius Annsavanus fuit. Hic Anusavanus, qui Sausii nomen sibi vindicavit, fortitudinem et prudentiam re dictisque mirabiliter præ se tulit: apud Zamæum autem miro ludibrio habitus, nihilominus amicorum præsidii partem aliquantam regionis nostræ impetravit: mox et universam. Post hunc haud pro generis jure, sed prout quisque tyrannus potentiæ viribus præpellebat, regioni nostræ universæ dominati sunt, quorum nomina hæc: Paretns, Arbocus, Zavanus, Pharnaces, Sarius. Hujus ætate Jesus Navi vir cælebs, sanctus et fortis cum Chananæos debellasset, ex his aliquot Agram profugerunt, navibusque consensu Tharsim tenere, quæ res constat ex titulo columnis in Africa inscripto hisce verbis: « Josuam Iatronem fugientes nos principes Chananæorum sedes huc transtulimus (26). » Ex iis unus Chnidas multo honestissimus inter nostrates Armeniam tenuit. Profecto re sedulo considerata gentem Gethuniam ab eo propagatam cognovimus: et quidem origo Chananæa moribus gentis ipsius coarguitur.

9. Post Surium Havanacius, Vastacus, Haicacius. In ætatem Belochi (27) Haicacius traditur incidisse, fatoque perfunctus in quodam tumultu temere ab se concitato. *Secuti sunt* Ambacus, Arnacus, Savarsus, Norærus, Varamus, Garus, Goracus, Rhantus, Enzacus, Gelacus, Hauræus, Zarmarus. Hic postremus dum Priamo auxiliatur a Tautano (28) missus cum Æthiopum exercitu a fortibus Græcis interemptus est. Deinde Perzius, Davidi Israelis regi contemporalis. Tum Arbinus, Bazucus, Hoius, Jusacus, Cæpacijs, Schæordius, Parærus. Hic Parærus Schæordii filius, Haici stirpe ortus, vires cum Varbace Medo ad Sardanapalium regno spoliandum contulit: quamobrem diademate a Varbace donatus, primus ex Haicanis coronatus est.

10. Rhaciacus Paræri filius nomen Rhacizi adeptus est ab oculorum flagrantia vultusque splendore (29). Hujus ætate cum Nabuchodonosorus Jerosolymorum cives in captivitatem abduxisset, ipse quidem optimate quendam e captivis Judæis nomine Schambatum a Nabuchodonosoro impetravit, quem perhonorifice apud se habuit: atque ex eo gens Bagratunia manavit. Quare et Sembati nomen est a Schambato. Post Rhaciacum diadema Pharnavas adeptus est: tum Pazærus, Cornacus, Phavas, Haicacus, Ervandus, Tigranes.

11. Hic Tigranes omnium qui sibi præcesserant potentissimus fuit: cujus præstantis dignitatis laudes ex historia magni Mosis cognoscere licet. Is

satrapa degit.

(26) Rem, præter Chorenensem *Hist.*, 1, 18, narrat Procopius *Bell. Vand.* lib. 11, 10, illustratque Bochartus *Geog. sacr.* 1, 24.

(27) Regis Assyriorum.

(28) Confer Eusebium 1, 45, 4, 5.

(29) Aliorum quoque nominum liceret etymologias plerasque venari.

monus erat a Paræro primo rege, ad quem Seno-cherimi filii Adramelechus et Sanasarus cum parentem interfecissent (30) profugerunt. Parærus autem Sanasarum in partibus Assyriam spectantibus collocavit, cujus sobolis incrementa Simum montem repleverunt, ex iisque nonnulli prudentia et fidelitate conspicui præfecturas consecuti sunt. Jam ab Adramolano orti sunt Arzerdñii et Genunii. A Paschamo autem Haicacii (31) nepote originem duxit Angeldunus. Jamvero Tigranes Asdahage, qui explicatur draco (32), interfecto, Anusam illius olim uxorem cum ejusdem omni progenie partim post partim ad imum Masisium montem collocavit, nempe in Tambato usque ad Golthiani: unde Vernonzunii Astaiæque manarunt.

12. Tigrani liberi nati sunt Bobius, Tiranus, Vahagus a quo Vahagenii, Aravianus a quo sunt Araveniani. Ab Aravano Nerses, a Nerse Zarehius a quo gens Zarehavana. A Zarchio Armoges; ab Armoge Bagamus; a Bagamo Vanus, a Vano Vahes. Is cum Alexandro Macedone conflictatus interii. Illic finem dominatio Haicacæ stirpis nacta est. Illic autem ad Valarsacem in Armenia regnantem nihil satis certum proferre licet, tumultibus omnia tenentibus populoque in mutuas cædes ruente: quæ res facilem Partho Arsaci in Armeniam aditum præbuit, qui quidem regem Armeniæ Valarsacem fratrem præfecit. Porro a Belo Haici manu interfecto usque ad Valarsacem anni MDCCL, vel MDCCLII, congeruntur.

13. Postquam Haicacæ stirpis imperium ab Alexandro deletum est, postque ipsius Alexandri anno regni duodecimo obitum, imperio ejus in quatuor *duces*, ut jam diximus, divisio; ex his unus Seleucus Babylonem post Alexandrum tenuit, ac præter alias gentes, Parthos quoque ingenti bello perdomuit, qua ex re cognomentum Nicanoris retulit. Is annis xxxi regnavit. Deinde Antiochus Soter ejus filius annis xix. Tum Antiochus Deus annis xv. Hujus undecimo anno Macedonum obedientiam Parthi abiciunt, apud quos primus regnat Fortis ille Arsaces, Abrahami genere ortus de gente Ceturæ, in urbe cui nomen Bahlæ annis xxxi. Deinde ejusdem filius Artaxes annis xlvi; post quem Magnus Arsaces annis liv.

14. Magnus hic Arsaces Valarsacem fratrem Armeniæ nostræ regem imposuit anno Ptolemæi Evergetæ vicesimo septimo, olympiadis autem sexagesimæ septimæ supra centesimam anno quarto, permissis ei regionibus nostris quæ septentrionem et occasum spectant. Is autem cum vir fortis simul et

A prudens esset, multa ac perutilia instituta adornavit, præfecturas ac principatus detulit, familiis, gentibus, urbibus, castellis, pagis, militibus ac prætoribus recte constituendis operam impendit, quæ res breviter percensendæ sunt.

15. Initium enim a capite suo faciens Bagaratum Judæum coronantem atque equitem creat, hoc nimirum honore concesso ut diadema capiti regis imponat. Præterea, qui sibi chirothecas induant Chananæos quosdam legit, eamque gentem appellat Genthunius, haud scio an a Chnida. Corporis sui custodem de Chori Haicani stirpe Malchazum facit: sed pristinum gentis nomen retinuit Malchazuniorum. Venationum præfectum esse jubet Datum Carnico Gelamii filio genitum: cujus filius B Varazus; ejusdemque de nomine gens Varazunia appellata. Tum et Gabslo annonæ suæ curam mandat, et Abelo rerum administrationem, traditis etiam oppidis. Illorum nomina gentes Gabelia atque Abelia retinent. *Statuit* et Arzrunios seu Arziunios (33); tum et Ghinunios seu Chiniunos (34). Atque hi quidem de genere Senecherimi erant. *Fecit* et Spandunios (35), qui sibi macellum commendatum haberent: item Havenunios (36), qui accipitres gestarent et caperent: rursus Ziunacanos (37), qui nivem æstate asservarent. Exin regiæ custodes legit sibi de priscorum regum progenie, qui diserte Ostani (38) nuncupati sunt, quos adhuc Iberes Sephezulios vocitant. Denique secundos post regem *fecit* eos qui erant de genere Asdahagis Medi, quibus Murenses nomen est.

16. Age vero orientem versus præfecturas duas constituit Sisacaniam, in eaque Cadmi familiam; inter solis autem ortum et boream Aranum posuit præfectum de stirpe Sisaci. Ea vero regio propter suaves incolarum mores Aluana (39) dicta est. Hujus a stirpe manat gens Uteorum: tum Gardmanensium et Zaudensium (40) et Gargarensium principatus. Gusaris tamen Saræi stirpe ortus possidendas accepit Cangarium atque Zavachiam, principatum item Tasirorum atque Asozium. Jam e regione Caucasi validum populum, de genere Mithriatis Darii satrapæ collocavit, eamque appellavit Gugarensium præfecturam. Exin in ampla valle D Basenensi principatum dedit stirpi Haicacii Orduiensem appellatum. Tum de Paschami genere Torchum quemdam, qui propter aspectus occulta-tem Anghelius (41) dicebatur, præfectum occidentalem creavit, provincieque nomen Anghellunia est.

17. Porro in Armenia quarta maximam præfecturam Zophiensem fundavit, tum et alias præfe-

(30) Lege Eusebium 1, 5, 1.

(31) Mendose in editione Mosis Chor. *Haici*: nam et codices Mosis et Samuel habent *Hai-cacii*.

(32) Lege Eusebium 1, 5, 3, not.

(33) Nempe *aquilam gestantes*.

(34) Nempe *vini curam gerentes*.

(35) Nempe *cædi præpositos*.

(36) Nempe *aucupos*.

(37) Nempe *nivarios*.

(38) Persica hac voce significantur *regii*.

(39) Vocabulum ALV fatentur se ignorare Wistoni Mosis Chor. interpretes, cum satis tamen usitatum sit. Videtur autem nobis derivari ab AL quod *salem* sonat.

(40) Illic codices videbantur mendosi. Nos tamen hanc interim interpretationem extundimus.

(41) Nempe *deformis*.

cturas Apahuniam, Manavaziam et Beznuniam. Selacho autem viro audaci et fortissimo (qui utrum de stirpe Haici fuerit an antiquiore de gente oriundus non est satis exploratum) paucos homines concessit, eumque jussit montem illum lueri hircosque venando lacessere: eumque populum dixit Selacunios. Id officii Miandaco quoque mandavit, a quo derivantur Mandacunii. Cumque e Vahagenii posteris sacerdotes fecisset, gentem eam Vahuniorum nomine distinxit. Sic et Arravenios atque Arehavenios. Tum et Sarasanum in Sanasari familia natum, magnum ejus regionis praesidem fecit quae inter occasum meridiemque jacet, eique provinciam Arznensem et Taurum, nempe Sinam, montem, omnemque Coelesyriam permisit. Eadem in provincia cum Mocensem quemdam nactus esset, praefecturam *aliam* instituit, iisdemque in locis Cordyæos, Anzevenses atque Aceenses collocavit. Verumtamen, quod attinet ad Rhestunios et Goltinenses, quae sunt Sisacenorum coloniae, utrum eae provinciae a virorum nominibus vocatae sint, an e provinciarum appellationibus ipsae praefecturae nomina sortitae sint, ignoro.

18. Profecto hujus regis cunctas optime instructas constitutiones haud vacat perscribere, neque item aliorum qui vel praecesserunt vel consecuti sunt, quorum res gestae abunde litteris commendatae fuerunt. In praesenti autem praefectarum tantummodo descriptionem persecuti sumus, quas si quis cognoscere cuperet, eas in promptu cum multis aliis haberet regis sanctionibus. Ad extremum Valarsaces cum annis duobus ac viginti regnasset, Nisibi (42) vita excessit.

19. Secutus est Arsaces filius annis XIII.

Artaxes Arsacis filius annis XXV. Ille viribus cunctos praecellens, haud passus est secundum se esse a rege Persarum; quin adeo Persarum regem secundo dignitatis gradu locavit, cumque exercitu innumero in occidentem progressus complures gentes devicit, donec a suis interemptus est.

Tigranes filius ejus annis XXXIII, qui haud patriae forlitudinis degener rebus gestis inclaruit; quanquam rursus in secundo dignitatis loco post persas consedit. Ejus aetate cognoscebatur Vaico quidam latro, a quo mons Vaicuniorum nomen D traxit.

Artavazdes Tigranis filius annis II.

Arciamus, idemque Arsamus, Tigranis frater annis XX, sub quo pars Armeniorum vectigalia Romanis pendere coepit.

Abgarus Arsami filius annis XXXVIII. Hujus regnantis anno secundo Armenii omnes Romanorum

(42) Nisibin (quam Armenii *Mezbin* dicunt) condidit Valarsaces, ut regni sedes esset, qui nimirum honor in ea urbe mansit annis circiter CXX. Consecutis deinde temporibus Nisibis terrae motu vastata est, ita ut Abgarus regiam suam transtulerit Edessam. Verum hujus successor Sanatruces Nisibin instauratam regni rursus metropolim fecit.

(43) Atqui in parte Summarii altera primus an-

A stipendiarii facti sunt. Quippe, ut ait evangelista, manavit edictum a Caesare Augusto, ut orbis universus describeretur: cujus rei causa in Armeniam quoque ventum est. Eo scilicet anno Dominus noster Deusque Jesus Christus et Virgine natus est. Porro hic erat a Valarsace annus decimus septimus supra centesimum; Augusti imperantis secundus et quadragesimus; Herodis alienigenae Hierosolymorum regis secundus supra tricesimum; Arsacidarum denique, qui et Pahlavii vocantur, sive Persarum regis Arsaviri erat vicesimus primus, cujus quidem vicesimo regnare ceperat apud Armenios Abgarus.

20. Jam a primo Arsace hi reges habentur Persarum

- I. Arsaces Fortis annis XXXI.
- II. Artaxes annis XLVI.
- III. Arsaces Magnus Valarsacis frater an. LIV.
- IV. Arsacanus annis XXXI.
- V. Arsanacus annis XXX.
- VI. Arsaces annis XX.
- VII. Arsavirius annis XLVI.

In hujus vicesimum primum annum natalia Christi inciderunt, qui fuit olympiadis nonagesimae quartae supra centesimam annus quartus.

21. Igitur prout ante promissum orationis nostrae metam attingimus, qui videlicet ad Verbi Dei cum carne copulati manifestationem devenimus, capto initio a primo condito homine, quae est annorum M M M M C L X X X V I I I congeries, secundum Interpretes Septuaginta, quam summam singillatim ita perscribemus. Ab Adamo ad diluvium conficiuntur anni M M C C C X L I I. A diluvio ad turrim anni D X X V. Hinc ad Abrahamum anni C C C C X V I I. A diluvio ad Abrahami natalia anni D C C C C X L I I. Ab Abrahamo ad Mosem egressumque ex Aegypto anni D V. Ab egressu usque ad Solomonem primumque templi aedificium anni C C C C L X X X. A primo templi aedificio ad secundum anni D X I. Exin ad Christi natalia anni D X V I I I: quorum summa in annos M M M M C L X X X V I I I consurgit. Rursus a Christi natalibus ad divum Gregorium anni sunt C C C X I I (43); hinc autem ad aetatem Armeniorum anni C C X L I.

22. Atque ego quidem, o sanctitate praedite domine mi Gregori, vehementi vestra flagitatione compulsus exiguum ingenium meum rudemque manum huic construendo operi admovi; conatusque sum brevi hujus corporeae vitae intervallo pulcherrimam divi Eusebii chronographiam evolvere, quam, ut ita dicam, exscripsi. Revera ut ex orientis solis radii tenebrosis locis lucem aspergunt,

nus divi Gregorii incidit in Christi annum C C C V I I. Nihilominus cum aetate Armeniorum incipiat ab anno D L I I I, hic autem a divo Gregorio ad eam aetatem numerentur anni C C X L I, rursus patere videntur divum Gregorium exordiri ab anno Christi C C C X I I. De mendo igitur amanuensium suspicari licet.

sic omnino divinus hicce thesaurus obscuras hominum mentes ad transitorium hoc tempus cognoscendum exsuscitat. Jam qui presentis vite doctrinis apprime se imbuat, is supernae quoque sapientiae cognitionem adipiscitur, quae ineffabilis hercle atque immensa est, atque, ut beatus ille et solers

(44) Evagrii abbatis monita e Graeca in Armeniacam linguam conversa exstant in codice Haicano Parisiaco cui teste Villefroyo apud Montfauconium

ac benemerentissimus Evagrius (44) docet, ad Deum cultum deducit.

Nunc age a primo anno natalium Christi ordiar, quam praecipuam aeram constituam, curiosaque admodum opera Romanorum, Hebraeorum, Persarum, gentisque nostrae reges ascribam.

Biblioth. nov. mss. p. 1023. Eiusdem Evagrii homiliae servantur in codicibus Armeniacis collegii Veneti S. Lazari.

SAMUELIS ANIENSIS

SUMMARIUM TEMPORUM

PARS ALTERA.

	OLYMPIADES	CHRISTI annus primus	ROMANORUM Augustus	JUDEORUM Herodes	PERSARUM Arsavir	ARMENIORUM Abgarus				
Jesus Christus nascitur Bethlehemi.	195	1	42	32	21	2	Quirinus Roma profectus in Judaeam descriptionem orbis facit.			
		2	43	33	22	3				
Secundus (45) Pythagoricus philosophus cognoscitur.		3	44	34	23	4	Abgarus Pheroram Herodis fratrem (46) occidit. Judas Galilaeus seditio- nem Judaeorum concitat. Herodes magnis doloribus cruciatus perit.			
		4	45	35	24	5				
		5	46	36	25	6				
Herodes DOMINI NOSTRI nativitate cognita pueros occidit.	196	6	47	37	26	7				
Augustus tetrarchas facit, Herodem, Antipatrum, Lysimachum (47) et Philippam fratres Archelai.	197	7	48	1	27	8	ARCHELAUS annis ix. Athenodorus Tarsensis physicus agnoscebatur.			
		8	49	2	28	9				
		9	50	3	29	10				
		10	51	4	30	11				
		11	52	5	31	12				
		12	53	6	32	13				
		13	54	7	33	14				
		14	55	8	34	15				
		15	56	9	35	16				
									Solis defectus, et Augusti obitus.	
									TIBERIUS annis xxiii.	
									HERODES annis xxiv.	
		Pilatus a Tiberio ad regendam Judaeam mittitur.	202	16	1	1		36	17	Abgarus Edessam urbem condit (48). Terrae motu tredecim urbes in Bithynia subversae. Philippus tetrarcha Caesaream condit Philippeamque nominat.
				17	2	2		37	18	
				18	3	3		38	19	
19	4			4	39	20				
20	5			5	40	21				
21	6			6	41	22				
22	7			7	42	23				
23	8			8	43	24				
24	9			9	44	25				
25	10			10	45	26				
26	11	11	46	27						
						ARTAXES annis xxxiv.				
		27	12	12	1	28	Abgari profectio ad Parthos ob pacem inter duos fratres firmandam.			
		28	13	13	2	29				
		29	14	14	3	30				
		30	15	15	4	31				

(45) Euseb., *Sextus*.

(46) Moses Chor. *Hist.*, II, 25: *Josephum Herodis generum eundemque fratris filium*.

(47) Divus Lucas III, 1, et Euseb., *Lysaniam*.

(48) Res Armeniacas trecentorum circiter et quinquaginta annorum sumit Samuel a Mose Chor.: quod semel monuisse sufficiat.

deus in regiam incendio semet cremavit. Tum Bel-
sim Babyloni regem imposuit Varbaces, itidemque
Parcerum nostrum propter sibi navatam operam
diademate ornavit (73); ipse autem Assyriorum
ad Médos transtulit imperium. Exin interregnum
erat usque ad Medorum regem Dejocein. Intermedio
tempore Chaldæi rerum potiti sunt; quorum tem-
pora et successiones cum suis peculiaribus regibus
seorsim scribuntur.

4. Hic ergo Babyloniorum reges ponantur.

I. Phua annis xvi. Hujus sexto decimo anno
prima olympias acta est.

II. Thaglatphalsarus annis xxvii. Is tertio decimo
anno progressus in Judæam, potiozem ejus incola-
rum partem captivam abduxit.

III. Salmanasarus Assyriis imperavit annis xvi. B
Is item tertio regni sui anno, octava olympiade,
decem tribubus in captivatem depo- tatis, Samarizæ
regnum delevit.

IV. Senecherimus Assyriis imperavit annis xviii.
Is adversus Hierosolyma expeditionem suscipit,
Judææque urbes obsedit. Ab hoc ad Nabuchodonosor-
um historici Chaldæorum annos numerant
Lxxxviii (74). Apud eosdem post Senecherimum
scribitur

V. Asordanes filius ejus annis viii.

VI. Asodes (75) annis xxi.

VII. Frater ejus annis xxi.

VIII. Nabupalsarus annis xi.

IX. Marudachus Baldanes annis x.

X. Nabuchodonosorus deinde annis xlvi, ab C
elympiade secunda supra quadragesimam. Is anno
Etiachimi decimo Judæos in suam potestatem
redegit, partemque eorumdem maximam famulatu
addicendam abduxit. Tum etiam Daniele tresque
pueros tfrennio post: rursus enim venit, ipsumque
Joachimum avexit captivum. Cum jam annum ter-
tium supra vicesimum regnaret Nabuchodonosorus,
Hierosolyma capta sunt: quintum autem post men-
sem princeps satellitum Nabuzardanes templo
ignem subjecit. Vicesimo denique Judaicæ capti-
vitatibus anno Nabuchodonosorus vita discessit. Cujus
in locum substitutus est filius ejusdem

XI. Baltasar, qui et Ilmarudachus annis ii.
Deinde

XII. Astyages (76) anno i. Is eas litteras in D
pariete exaratas vidit quas Daniel interpretatus est.

XIII. Darius Medus annis iv.

XIV. Darius Arsaviri annis iii.

Exin sublaturus est Babyloniorum imperium.

(73) Vide Mosem Chor., *Hist.* 1, 21, et Samuelem,
cap. 7.

(74) Confer Eusebium, 1, 5, 2.

(75) Al. cod., *Asamoges*.

(76) Ita hoc loco, *Astyages*; at inferius, *Asda-
hages*.

(77) Ita Armenii primum hunc Tigranem distin-
guunt a posterioribus stirpis Arsacidarum.

(78) Lib. 1, 45, 7.

5. Nunc age Medorum reges exponamus. Exstin-
cto Sardanapallo primus regnavit

I. Varbaces annis xxviii.

II. Sosarmus annis xxx.

III. Mamicar annis xl.

IV. Cardiceus annis xliii.

V. Dejoces annis liv. Hic Ecbatana condidit,

VI. Phraortes annis xxiv.

VII. Cyaxares annis xxxii.

VIII. Asdahages annis xxxviii.

Hunc interfecit Tigranes Haicanus (77) Cyro Fer-
sæ fœdere junctus. Quanquam Eusebius (78) aliique
historici dejectum Asdahagem ab uno Cyro aiunt, a
quo Medorum quoque regnum sublaturus est: nihilo-
minus Moses (79) eadem Asdahagis a Tigra-
ne patratam refert. Id autem verisimile evadit ob plura
quæ acciderunt, propter somni scilicet visum,
dolosamque Asdahagis simulationem qua sibi Ti-
granis sororem matrimonio copulandam curaverat:
cui mentis quoque suæ consilium arcanum resera-
vit. Re autem intellecta Tigranes, quod somnians
viderat, diurna luce exsecutus est. Id tamen haud
absurde Cyro ipsi tribuitur: cum enim eadem ætate
ambo vixerint, et quidem Tigranes societate com-
militii Cyro devinctus fuerit, ejusdem mandatam
exhaurire visus est.

6. Agesis hoc loco Lydorum quoque regnum
placet collocare. Anno Sosarni Medorum regis
duodecimo olympias prima peracta est, eodemque
anno primus apud Lydos regnavit

I. Ardysus Alyattæ annis xxxvi.

II. Alyattes annis xiv.

III. Meles annis xii.

IV. Candaules xvii.

Candaules hujus historiam narrat Herodotus (80),
nempe quod is nimio erga suam conjugem studio
elatus, hanc feminarum omnium pulcherrimam exi-
stimaverit, nudatamque vestibus Gygi clam
demonstraverit; qua ignominia sapiens uxor ad ira-
cundiam commota occidendum curaverit, sibi que
virum adsciverit Gygem.

V. Gyges annis xxxvi.

VI. Ardys annis xxxviii.

VII. Sadiartes annis xv.

VIII. Alyattes annis xliv.

IX. Croesus annis xv.

Hic anno Cyri quartodecimo dicitur ab eodem
Cyro interfectus. Ita Lydorum regnum finitum est.
Armeniorum tamen historicus Moses Crœsum ca-
ptum interfectumque ab Artaxerxe Partho (81) ait,

(79) *Hist.*, 1, 28.

(80) Hac super re recolatur Mosis Chorenensis
locus in Eusebio ad annum Abrahami 1301 a nobis
reletus. Et quidem Samuel a Mosis progymnasmate
potius quam ab Herodoto mutuatus hanc notitiam
videtur.

(81) Partho scilicet cognomine; erat enim hic
Armenizæ rex.

ejusque rei complures testes invocat, ut in ejus A libro (82) videre est.

7. Ergo hoc pacto, prout narratur, sublatis Babyloniorum, Medorum Lydorumque imperiis regnat

I. Cyrus annis xxx. Is primo regni sui anno Judaicæ gentis quinquaginta millia captivorum libertate donavit: qui quidem Hierosolyma reversi altare excitaverunt, templique fundamenta jecerunt: quod tamen finitimarum gentium causa imperfectum manebat usque ad Darium Vestaspis. Tomyris Magesetarum heroina Cyrum interfecit.

II. Cambyse annis ix.

III. Magi duo fratres mensibus viii.

IV. Darius Vestaspis filius annis xxxvi.

Hujus altero anno Zorobabel templum ædificat, quod anno quarto olympiadis quintæ supra sexagesimam absolutum est.

V. Xerxes Darii annis xxi.

VI. Artabanus mensibus vii.

VII. Artaxes Longimanus annis xl. Nonnulli Estherem sub hoc exstitisse aiunt: quod ego tamen, inquit Eusebius (83), non probo, quandoquidem Esdræ libri per eam ætatem scripti nullam ejus rei mentionem faciunt.

VIII. Xerxes mensibus ii.

IX. Sogdianus mensibus vii.

X. Darius Nothus annis xix, ab olympiade octogesima nona.

XI. Artaxes Mnemon annis xl. Sub hoc Esther fuit.

XII. Artaxes, qui et Ochus, annis xxvi.

XIII. Artaxes Ochi annis iv.

XIV. Darius Arsami annis vi.

Hiannos ccxxx occupaverunt (84). Exin Alexander Macedo regnat anno primo olympiadis centesimæ undecimæ, septimoque regni sui anno Babylonem capit, occisoque Dario Persarum imperium delet.

8. Nunc quoniam in Alexandri mentionem incidi, lubet ab origine cunctos Macedonum reges huic scripto consignare. Neque enim Alexander Macedonum rex primus fuit, sed quartus supra vicesimum. jam primus Macedonum rex fuit

I. Caranus annis xxii.

II. Coenus annis xii.

III. Tyrimmas annis xxxviii.

IV. Perdicca annis li.

V. Argelaus annis xxxviii.

VI. Philippus annis xxxviii.

VII. Eræus (85) annis xxvi.

VIII. Alcetas annis xxix.

IX. Amyntas annis l.

X. Alexander annis xliv.

XI. Perdicca annis xxviii.

XII. Archelaus annis xxiv.

XIII. Orestes annis iii.

XIV. Archelaus annis iii.

XV. Amyntas anno i.

XVI. Pausanias anno i.

XVII. Amyntas annis vi.

XVIII. Argæus annis ii.

XIX. Amyntas annis xviii.

XX. Alexander anno i.

XXI. Ptolemæus annis iv.

XXII. Perdicca annis iv.

XXIII. Philippus annis xxvi.

XXIV. Alexander Philippi annis xii et mensibus vi. Hic orbem terrarum compluribus regibus dejectis obtinuit, annosque xxxii natus Babylone diem supremum obiit. Exinde imperium ejus inter plures divisum est. Ipsis quidem Macedonibus imperat Philippus qui et Aridæus; Alexandriæ vero Ægypti Ptolemæus Lagi: tum annis quinque post imperat Asianis Antigonus; duodecimo denique post Alexandri obitum anno Syris, Babyloni plagisque superioribus dominatur Selencus Nicanor.

9. Age vero quandoquidem hosce commemoravimus, singulorum quoque nomina scripto complecti non pigeat.

Alexandro e vivis erepto, Macedonibus proprio imperat

XXV. Philippus, qui et Aridæus, annis vii.

XXVI. Casander annis xix (86).

XXVII. Filii hujus annis iv.

XXVIII. Demetrius annis v (87).

XXIX. Pyrrhus mensibus vii.

XXX. Lysimachus annis v et mensibus vii (88).

XXXI. Ptolemæus Ceraunus anno i et mensibus ix.

XXXII. Meleager mensibus ii.

XXXIII. Antipater diebus xlv.

XXXIV. Sosthenes annis ii.

XXXV. Antigonus Gonatas annis xxxvi.

XXXVI. Demetrius annis x.

XXXVII. Antigonus annis xv.

XXXVIII. Philippus annis xlii.

XXXIX. Perseus annis x.

Interfecto Perseo, Romani Macedonibus libertatem impertiti sunt, eisque sui juris esse concesserunt annis xiv (89).

XL. Falsus Philippus anno i.

Summa annorum dclxvii.

10. Interest et cætera regna describere. Anno post Alexandri fata quinto imperat Asianis

I. Antigonus annis xviii.

II. Demetrius Poliorcetes annis xvii.

Amborum dominatio conjuncta annos occupat xxxv. Operæ pretium est eos item qui his succes-

(82) *Hist.*, ii, 12.

(83) *Ad annum* 1553.

(84) Hunc quoque numerum ab Eusebio desumit Samuel. Quippe Eusebius apud Cedrenum, p. 195, A, scribit a Cyro ad Alexandrum annos ccxxx. Conferatur autem Eusebiani regum laterculi col.

209, cum nota 3.

(85) *Dic* *Æropus* vel *Æropas*.

(86) *Vetustior codex, Casamander annis* xx.

(87) *Al. cod.*, xv.

(88) *Conferatur Eusebius* i, 38, 4.

(89) *Dic* xix cum Eusebio, col. 234.

serunt scriptis tradere, Syrorum videlicet, Babylo-
nus superiorumque regionum reges. Alexandro jam
ante duodecimum annum extincto, regnat

I. Seleucus Nicanor annis xxxviii.

II. Antiochus Soter annis xix.

III. Antiochus Deus annis xv. Hujus undecimo
anno jugo semet Macedonum Parthi eripuerunt, at-
que ex his regnat Arsaces unde Arsacida. Prædi-
ctis annis xxxviii, xix et xv addatur

IV. Seleucus Callinicus annis xx.

V. Seleucus Ceraunus annis iii.

VI. Antiochus Magnus annis xxxvi.

VII. Seleucus annis xii. In id tempus res secundi
(90) libri Machabæorum incidunt.

VIII. Antiochus Epiphanes annis xi.

Primus hic Judæos maximis suppliciis ad idolorum
cultum adigebat, quæ cognoscere est e Machabæo-
rum libris.

IX. Antiochus Eupator annis ii.

X. Demetrius Soter annis xii. Hujus anno tertio
Judas Machabæus supremus dux Judæis sebat.

XI. Alexander annis ix et mensibus x.

XII. Demetrius annis iii.

XIII. Antiochus Sidetes annis ix. Arsaces Parthus
hunc Antiochum interfecit.

XIV. Demetrius denuo annis iv.

XV. Antiochus Grypus annis xii.

XVI. Antiochus Cyzicenus annis xviii.

XVII. Philippus annis ii.

Syrorum hactenus deductum imperium olympiade
centesima septuagesima secunda extinctum est.

II. Tempora quoque Ptolemæorum scribamus.
Post Alexandri obitum regnat, uti dictum est,
Alexandriæ Ægypti

I. Ptolemæus Lagi annis xl.

II. Ptolemæus Philadelphus annis xxxviii. Ille
Hebræorum libros in Græcam linguam converti
mandavit.

III. Ptolemæus Evergetes annis xxvi.

IV. Ptolemæus Philopator annis xvii.

V. Ptolemæus Epiphanes annis xxiv.

VI. Ptolemæus Philometor annis xxxv. Hujus
anno vicesimo Judas Machabæus Judæorum copias
ductabat.

VII. Ptolemæus Evergetes annis xxix.

VIII. Ptolemæus Physcon, idemque Soter, anni
xvii.

IX. Ptolemæus Physcon, idemque Alexander,
annis x.

X. Ptolemæus, qui pulsus est, annis viii.

XI. Ptolemæus Dionysus annis xxx.

XII. Cleopatra annis xii.

Hujus anno tertio apud Romanos regnat Caius,
qui et Julius, annis v. Deinde Augustus annis lvi,

(90) Hac super re conferatur Eusebius ad annum
1830. Videtur autem Samuel legisse primum, non
secundum, apud Eusebium.

(91) Al. cod., cclvii; verum Eusebius, cclii.

A qui decimo quinto imperii sui anno, Cleopatra
occisa, Ægypto potitur. Ptolemæorum temporibus
anni ccxcvi continentur.

12. Nunc quoniam ad hæc splendida regna per-
tigitur, par est reges illarum gentium a principio
perscribere, quos prætermisimus Quippe Eusebius
Ptolemæis in suo tractatu defunctus, ad res Græ-
cas dicendas progreditur, nempe qua ratione Græci
antiquitates suas scribant, tum et nomina singulo-
rum percenset. Nos igitur Ægyptios primum, deinde
alios, postremo Romanos, qui omnia complexi sunt,
persequemur.

I dynastia Ægyptiorum ea dicitur a Manethone
qua imperavit Menes Thynites ejusque septem pos-
teri annis cclviii (91).

B II dynastia novem regum annis cclxxxvii.

III dynastia Memphitarum octo regum annis
clxxxviii.

IV dynastia Memphitarum quindecim regum an-
nis ccclxviii.

V dynastia Elephantinorum regum triginta et
unius annis c.

VI dynastia. Femina quædam Nitocris, omnium
sui temporis virorum fortissima et mulierum for-
mosissima. Regnatum est annis cciv.

VII dynastia Memphitarum quinque regum annis
lxxxv.

VIII dynastia Memphitarum quinque regum an-
nis c.

IX dynastia Heracleopolitanorum quatuor regum
annis c.

X dynastia rursus indidem novemdecim regum
annis clxxxvii.

XI dynastia Diospolitanorum sexdecim regum
annis lix (92).

XII dynastia Diospolitanorum septem regum
annis ccxlviii (93).

Duodecim hæ dynastie pertingunt ad annum
clxxiv post diluvium.

XIII dynastia rursus regum sexaginta indidem
annis cccliv.

XIV dynastia Xoitarum sex supra septuaginta
regum annis clxxxiv.

XV dynastia Diospolitanorum regum annis ccl.

D XVI dynastia Thebanorum quinque regum an-
nis cxc.

Sexdecim hæ dynastie producuntur usque ad
primum Abrahami annum.

XVII dynastia Pastorum annis ciii.

Josephum ejusque fratres congruenter pastores
appellabis.

XVIII dynastia Diospolitanorum quatuordecim
regum annis cccxlviii. Horum undecimus est Chen-
cheres (94) rex, cujus decimo anno Moses populum
abduxit. Ille autem ibidem permansit (95).

(92) Eusebius hunc numerum separat.

(93) Eusebius, ccxlv.

(94) Eusebius, Achencheres.

(95) An in Ægypto? An mari Rubro retentus est?

XIX dynastia Diospolitanoꝝ quinque regum A
annis CLXXXIV.

Hoc anno (96), qui est post Abrahamum natum
DCCCXXV, Ilium captum est.

XX dynastia Diospolitanoꝝ duodecim regum
annis CLXXXVIII.

XXI dynastia Tanitarum quinque regum annis
CXXX.

XXII dynastia Bubastitarum trium regum an-
nis XXIX.

XXIII dynastia Tanitarum trium regum annis
XLIV.

XXIV dynastia Bocchoris Saitæ annis XLIII.
Sub hoc agnus locutus est. Idem *Bocchoris* vivus a
Sabaco combustus est, qui et in regnum successit.

XXV dynastia Æthiopum trium regum annis B
LIV.

XXVI dynastia Saitarum novem regum annis
CLXVII.

XXVII dynastia Persarum octo regum annis CXX
et mensibus quatuor.

XXVIII dynastia Amritæ Saitæ annis VI.

XXIX dynastia Medesiorum quatuor regum
annis XXXI.

XXX dynastia Sebennytarum trium regum an-
nis XX.

XXXI dynastia Persarum trium regum annis
xvi, quorum postremus Darius, is quem Alexan-
der interfecit. A primo sextæ decimæ dynastiæ au-
no ad septimum annum Alexandri, qui Darium
occidit, Ægyptum occupavit Alexandriamque con-
didit, anni elapsi sunt MDCCLXXXVII.

13. Age jam de regibus Sicyoniorum scribere
aggredior, quorum primus anno Beli quinto deci-
mo rex fuit

I. Ægiæteus annis LII.

II. Europus annis XLV.

Anno Europis vicesimo secundo nascitur Abra-
hamus.

III. Melchir (97) annis XX.

IV. Apis annis XXV.

V. Thelxion annis LII.

VI. Ægydrus annis XXXIV.

VII. Thurimachus annis XLV.

Anno Thurimachi sexto imperat primus Argivus D
Inachus.

VIII. Leucippus annis LIII.

IX. Messapus annis XLVII.

X. Erastus annis XLVI.

XI. Plemnæus annis LXIII.

XII. Orthopolis annis LXIII.

XIII. Marathius annis X.

XIV. Marathus annis XX.

XV. Chereus (98) annis LV.

XVI. Corax annis XXX.

XVII. Epopeus annis XXXV.

(96) Nerape ultimo hujus dynastiæ.

(97) Eusebius, *Telchir*.

(98) Cod., *Bersens*.

XVIII. Laomedon annis XL.

XIX. Sicyon annis XLIV.

Ex hoc Sicyone appellati sunt Sicyonii, qui an-
tea Ægiætei audiebant.

XX. Polybus annis XL.

XXI. Inachus annis XLII.

XXII. Phæstus annis VIII.

XXIII. Adrastus annis IV.

XXIV. Polyphides (99) annis XXXI.

XXV. Pelasgus annis XX.

XXVI. Zeuxippus annis XXXI.

Hi annos DCCCLVIII occupaverunt. Deinde haud
jam reges sed Carnii sacerdotes annis XXXIII.

14. Anno Thurimachi sexto initium factum est
Argivorum regum, quorum primus fuit

I. Inachus annis X, ex quo Inachiæ nomen ea
provincia sortita est.

II. Phoroneus annis LX.

III. Apis annis XXXV.

IV. Argus annis LXX, ex quo regionis appella-
tio mutata est dictaque Argia.

V. Criasus annis LIV.

VI. Phorbæus annis XXXV.

VII. Triopas annis XLV.

VIII. Crotopus annis XXI.

IX. Stbenelus annis XI.

X. Danaus annis L.

XI. Lynceus annis XLII.

XII. Abas annis XXXIII.

Dardanis imperavit Tros, ex quo Trojanis no-
men inditum est.

XIII. Prætus annis XV.

XIV. Acrisius annis XXXI.

Argivorum reges desiverunt postquam annis
DCCXLIV permanserant.

15. Anno servitutis in Ægypto centesimo, Phor-
bantisque Argivorum regis tricesimo secundo re-
gnat Athenis primus

I. Cecrops Diphyes annis L.

II. Cranaus (1) annis IX.

III. Amphictyon annis X.

IV. Erechthionius annis L.

V. Pandion annis XL.

VI. Erechtheus annis L.

VII. Cecrops alter annis XL.

VIII. Pandion annis XXV.

IX. Ægeus annis XLVIII.

X. Theseus annis XXX.

XI. Mines (2) annis XXXIII.

Ilium captum est.

XII. Demophon annis XXXIII.

XIII. Oxyntes annis XII.

XIV. Aphidas anno I.

XV. Thymoetes annis VIII.

XVI. Melanthus annis XXXVII.

XVII. Codrus annis XXI.

(99) Cod., *Polyphiles*.

(1) Codd., *Cranaus*.

(2) Ita codd., pro *Meneætheus*.

Principes quod vita maneret
 XVIII. Melon (3) annis xx.
 XIX. Acastus annis xxxvi.
 XX. Archippus annis xix.
 XXI. Thersippus annis xli.
 XXII. Phorbas annis xxxi.
 XXIII. Megacles annis xxx.
 XXIV. Diognetus annis xxviii.
 XXV. Pheracles annis xix.
 XXVI. Ariphron annis xx.
 XXVII. Thespius annis xxvii.
 XXVIII. Agamestor (4) annis xx
 XXIX. Æschylus annis xxiii.

Primo Æschyli anno regnat apud Lydos Ardy-
 sus; tertio autem hujus anno prima olympias
 acta est. Porro hanc olympiadem instituit Iphitus
 Praxionidæ Hæmonis (5). Ex hoc jam tempore
 Græcorum chronologia firmitatem præ se ferre vide-
 tur cum antea pro suo quisque libito rem definiret.

XXX. Alcæon annis ii.
 XXXI. Charops annis x.
 XXXII. Æsimides annis x.
 XXXIII. Clidicus annis x.
 XXXIV. Hippomeles annis x.
 XXXV. Leocrates annis x.
 XXXVI. Apsander annis x.
 XXXVII. Eryxias annis x.

Athenarum reges post annos dcccclxxxiii finem
 habuerunt.

16. Postulat instituti nostri ratio, ut hisce Lace-
 dæmoniorum quoque reges adjungamus, quorum
 primus anno Samuelis et Saulis sexto decimo
 regnat

I. Eurystheus annis xlii.
 II. Agis anno i.
 III. Echestratus annis xxxv.
 IV. Labotas annis xxxvii.
 V. Doristhus annis xxix.
 VI. Agesilaus annis xlii.
 VII. Archelaus annis lx.
 VIII. Telecles annis xl.
 IX. Alcamanes annis xxxvii.

His post annos cccxxv (6) finis est impositus.

17. Anno istorum altero, qui erat decimus se-
 ptimus Samuelis et Saulis, regnat apud Corinthios D

I. Alethes annis xxxv.
 II. Ixion annis xxxvii.
 III. Agelaus annis xxxvii.
 IV. Primnis annis xxxv.
 V. Bacchis annis xxxv.
 VI. Agelas annis xxx.
 VII. Eudemeus annis xxv.

(3) Eusebius, *Medon*.

(4) Codd., *Agemestor*.

(5) Hoc nomen corruptum est apud Samuelem
 uti apud Eusebium ad annum Abrahami mcccxl.

(6) Al. cod., cccxxvii.

(7) Mirari licet atque osculari religiosum Armenii
 hominis sensum, qui præ cæteris priscis populis
 Romanos suspicit, quia hi Christi luce digni habiti

A VIII. Aristomedes annis xxxv.
 IX. Agemon annis xvi.
 X. Alexander annis xv.
 XI. Telestes annis xii.
 XII. Automenes anni ii.

Hi regnaverunt annis cccxxiv; eodemque anno,
 quo Lacedæmonii, desiverunt prima olympiade.

18. Populorum omnium regumque ethnicorum
 extremam placuit nobis Romanorum chronologiam
 conficere. Nemo quippe cæterorum voti nostri com-
 pos factus est, CHRISTI videlicet lucis cælo manan-
 tis, solis inquam justitiæ. Verum hi, ad quos
 scribendos nunc aggredior, quanquam noctu viæ se
 commiserunt, atque initio, uti cæteri, in tenebris
 versati sunt; nihilominus ex his plures digni ha-
 biti sunt qui splendore lucis collustrarentur, prout
 suo loco cognosces (7)

Jam vero tertio post Ilium captum anno, bienniò
 ante Sampsonem, Teutami autem vicesimo nono
 anno apud Latinos regnat

I. Æneas annis iii.
 II. Ascanius annis xxxviii.
 III. Silvius Æneæ annis xxxix.
 IV. Latinus Silvius annis xxxi. A Latino gens
 Latini appellati per annos cccclx.

V. Æneas Silvius annis l.
 VI. Alba Silvius annis xxxix.
 VII. Epitus Silvius annis xxvi.
 VIII. Capys Silvius annis xxviii.
 IX. Anchises (8) Silvius annis xiii.
 X. Tiberius Silvius annis viii.
 XI. Agrippa Silvius annis xli.
 XII. Aremulus Silvius annis xix.
 XIII. Aventius Silvius annis xxxvii.
 XIV. Procas Silvius annis xxi.

XV. Amulius Silvius annis xliiii. In hujus an-
 num decimum nonum prima olympias incurrit.

I. Romulus annis xxxviii. Hic anno suo decimo
 nono, qui fuit olympiadis undecimæ quartus,
 templa et mœnia Romæ fundavit. Hinc anni urbis
 conditæ putari incipiunt (9), qui anno primo Phi-
 lippi mille numerantur. Hinc etiam Latini Romano-
 rum nomen habuerunt. Congeruntur autem ex
 Ænea ad Romulum anni ccccxxvi.

II. Numa Pompilius annis xli. Hic menses duos
 anno addidit Januum et Februarium (10), nempe Janua-
 rium atque Februarium, cum decem antea diccren-
 tur.

III. Tullus Hostilius (11) annis xxxii.
 IV. Ancus Marcius annis xxiii.

V. Tarquinius Priscus annis xxxvii (12). Hic
 isti finem faciunt.

sunt, dum rerum adhuc potirentur.

(8) Eusebius, *Carpentus*.

(9) Aliter in codice Eusebiano.

(10) In codd., *Junum et Phegum*.

(11) Codd. Samuelis, *Idilius*. At Eusebius, *Otilius*.

(12) Duo reges desiderantur *Servius Tullius*, et
Tarquinius Superbus.

Post reges præfuerunt Romæ consules a Bruto exorsi; deinde tribuni, mox dictatores (nempe eloquentes); rursus consules, qui a Tarquinio ad Caium Julium exstiterunt annis cccclx.

Post hos anno altero centesimæ octogesimæ quartæ olympiadis summam potestatem apud Romanos exercuit Caius Julius annis quinque, mensibus septem minus. Exin Cæsarum appellatio obtinuit. Jam huc usque anni duo Cleopatæ numerantur; reliquos viginti eadem sub Romanis exigebat.

Augustus annis lvi, mensibus vi. Ab hujus primo anno Antiocheni suos annos numerant. Hujus item anno decimo Judæorum præsules amoti sunt, regnavitque Herodes alienigena. Ecce autem Augusti altero et quadragesimo, Herodis altero et tricesimo anno, carens tempore Filius Dei sancta ex Virgine nascitur in tempore (13).

CAPUT VII.

Jabethi prosapia Armeniaca.

Priores duas genealogias, Semi videlicet atque Chami, breviter recensuimus, easdemque, quantum licuit, per successiones et tempora ad eum annum usque deduximus, quo manifestatus est Dominus qui humanam sponte naturam adscivit. Age nunc, quod superior oratio nostra promisit, ad Jabethi quoque progeniem describendam accedamus: cujus successivæ procreations ad Parthos usque defluunt, quo fit ut eum denique, qui fecit utraque unum, dominum, inquam, nostrum contingamus. Cum igitur prædicti sermonis nostri cursus ad Thorgomum devenerit, sequitur ut ab eo loco narrationem rursus exordiamur.

1. A Thorgomo ait (*Moses Chorenensis*, 1, 9) procreatum Haicum. Jam hic Haicus ex eorum erat gigantum numero qui arrogantia tumidi impium consilium construendæ turris pepererunt; quique post ejus immanis ædificii ruinam cum jam inter se propter linguarum divisionem non intelligerent, superbia elati mutuum dominatum affectabant. Is, inquam, Haicus Belo obsistere ausus est, cujus studium eo spectabat ut, cunctis sibi subjectis, generalem tyrannidem exerceret. Ne Belo igitur obtemperaret Haicus, cum filio, quem Babylone suscepit, Armenaco, petit Araratiam, trecentis viris aliisque advenis, qui se illi adjunxerant, corroboratus. Ibi vero ad montis radices domicilium exæcit, idique mox Armenaci filio Cadmo attribuens, longius ipse progressus est ad regionem quædam inter solis occasum et septentrionem

Asitam, quam et Harchiam nuncupavit. Interim Belus in reliquos omnes dominatum adeptus, Haicum quoque Babylonem accersit: cumque Haicus mandata non faceret, egreditur adversus eum Belus immani arrogantia elatus. Sed enim telo ictus ab Haico vita spoliatur: qui quidem haud paucis post annis vita producta, ditiois hæredem moriens reliquit Armenacum.

2. Armenacus (14) Haici filius, post obitum patris, fratres duos Chorum et Manavazum in Harchensi provincia reliquit, itemque Bazum Manavazi (15) filium. Porro a Manavazo Bazoque dictæ feruntur satrapie Manavazia et Beznunia, itemque ea quæ Ordunia appellatur: a Choro autem gentes Chorchoruniae. Ipse vero Armenacus ultra transgressus, in planitie consedit jugis circumdata, quorum elatiori nomen fecit Aragozo: tum Armæiso post aliquot vitæ annos genito, diu exin superstes demum naturæ satisfecit.

3. Armæisus (16) Armenaci filius stationem sibi in colle ad amnis ripam ædificat. Atque stationem quidem suo de nomine Armaviram appellat, amnem autem ex Erasto nepote suo Eraschem vocitat (17). Mox Saræum filium, prole divitem atque voracem (18), boream versus in campestem locum emittit satis uberem et fructuosum. Hujus de nomine regio illa Siracia nuncupata est. Jam Armæisus Amasiam procreavit, diuque adhuc vita usus supremum diem obiit.

4. Amasias Armæisi filius, vitam agitans Armaviræ, Gelamium genuit et Pharocho atque Zolacium. Idem oppida duo in radicibus montis fundavit, totidemque filiis suis incolenda concessit, Pharocho scilicet forti et Zolacio formoso, quæ quidem horum nomina retinent Parachotum et Zolacertam. Montem denique de suo nomine dixit Masisium (19). Is cum annis præterea non paucis vitam sustentasset, Armaviræ decessit.

5. Gelamius Amasias filius Harmam procreavit. Idem oppidum in ora lacus condidit, montemque proximum Gelum dixit, urbem Gelacuniam, lacum denique mare Gelacunium (20). Gelamio filius alter fuit Sisacus, cui fines ditiois constituit ab eo lacu orientem versus, qua fluit amnis Erasches ingenti agmine et strepitu in eos campos delapsus qui dicuntur Chalavazi. Ei regioni nomen est Siunia: sed commodius Persæ dicunt Ararat. Urbem etiam condidit Gelamiam de suo nomine dictam, quæ postea de Garnico nepote ejus Garnia audiit. Hinc ortus est consecutis temporibus sub Artaxerxe Varazus ille venationum præfectus Varaznu-

(13) Samuel, ut cuique legenti constat, priorem Eusebii librum huc usque in compendium redegit. Porro cum idem Romanorum imperatores ultra primum vel alterum Cæsarem non describat, haud scimus an hinc merito conjectandum sit, Samuelem mutilo Eusebii codice usum esse.

(14) Codices aliique scriptores etiam, *Aramæus*.

(15) Manavazus Haici filius, Armenaci frater.

(16) Aliter etiam, *Aramæisus*.

(17) Nempe *Arazem*.

(18) Conferatur hæc super re adagium apud Chorenensem, *Hist.* 1, 11.

(19) Hunc immanis altitudinis montem divina Biblia alique gentes dicunt *Ararat*.

(20) Hoc mare (seu lacum) postea dixerunt etiam *Sevanium* ab insula Sevania, ubi arx capti perdifficilis

nizæ familiæ fons. Harmæ filio Gelamius in mandatis dedit, ut Armaviræ habitaret, multisque post annis exstinctus est. Harma Gelamio genitus, suscepto filio Aramo, post annos aliquot obiit.

6. Aramus Harmæ filius per sævi martis certamina re sæpe præclare gesta ditionem suam quaqua versus protulit. Ab huius nomine consensu gentium omnium regio nostra appellata est: nam Græci quidem Armenios, Syri vero et Persæ Armenich nos dicunt. Ille Nycharum Madem bello captum de turris muro suspendit. Eumdem Ninus secundum a se dixit eique diadema margaritis insigne gestare concessit, tametsi specie tenus. Idem Barsamum vita spoliavit: tum et titanum Pæapum Chalidem e mediterraneis submovit, atque in insulam quamdam Asiani maris adegit. Idem in ea mediterranea regione Mesacum stirpe sua ortum collocavit, qui Mazacam condidit, Cæsaream postea vocatam. Mandavit præterea terræ ejus incolis, ut Haicanam linguam addicerent: quamobrem ea piaga dicitur a Græcis *ἡ πρώτη Ἀρμενία*, scilicet Armenia prima. Hinc ad fines usque proprios intermedia loca incolis frequentavit, quæ secundæ, tertiæ imo et quartæ Armeniæ appellationes nacta sunt. Hæc ad verbum Moses (21). Verum alii historici docent, a Cæsarea Cappadociæ ad Ponticam plagam, dici primam Armeniam; a Ponto ad Melitenem, secundam Armeniam; hinc ad Zophiæ fines, tertiam Armeniam; exinde ad urbem Martyrum appellatam (22) in Alznizæ provinciæ occasu, quartam Armeniam; suam denique magnitudine insigni provinciam, Armeniæ majoris nomine distinctam voluit (23). Sed enim hæc divisiones Mauricius (24) perturbavit, quod ubi res feret narrabo. Aramus, Aræo genito, longævam vitam denique clausit.

7. Aræus pulcher Arami filius eumdem honorem, quo pater affectus fuerat, a Nino retulit. Nino autem exstincto, proterva illa Samiramis Aræum cupiditati suæ minime obsequentem bello persecuta est, ut in suam potestatem redigeret, qui interim in confictu bellico periit. Exinde impudens eadem Samiramis munitum illud oppidum condidit, cui ad hanc usque diem manet appellatio Van (25): in Cardosium autem, Aræi filium captum, Aræi nomen transtulit. Illa mox a Zoroastre mago, Mediæ principe, bello appetita est: ab eo scilicet Zoroastre, cui quotannis in Armeniam ventitans Assyriam regendam permittebat. Id bellum Aræo quoque Aræi filio fatale fuit: quin et impura Samiramis dum fugam in Armeniam molitur, Zamæi filii sui manu, qui est Ninuas, interfecta est.

(21) *Hist.*, 1, 11-13.

(22) Hæc urbs antiquo nomine *Nepherocerta*, hodierno *Mupharghin*, sub juniore Theodosio dici vulgo cæpit *Urbs Martyrum*.

(23) Aramus.

(24) Nihil hac super re posteriore in parte Summarii scribit Samuel ad imperantis Mauricii tempora.

(25) Nunc etiam ista in urbe magnus Turcarum

8. Aræi Aræo geniti filius Anusavanus fuit. Hic Anusavanus, qui Sausii nomen sibi vindicavit, fortitudinem et prudentiam re dictisque mirabiliter præ se tulit: apud Zamæum autem miro ludibrio habitus, nihilominus amicorum præsiidiis partem aliquantam regionis nostræ impetravit: mox et universam. Post hunc haud pro generis jure, sed prout quisque tyrannus potentia viribus præpellebat, regioni nostræ universæ dominati sunt, quorum nomina hæc: Paretus, Arbocus, Zavanus, Pharnaces, Surius. Hujus ætate Jesus Navi vir cælebs, sanctus et fortis cum Chananæos debellasset, ex his aliquot Agram profugerunt, navibusque consensit Tharsim tenere, quæ res constat ex titulo columnis in Africa inscripto hisce verbis: « Josuam latronem fugientes nos principes Chananæorum sedes huc transtulimus (26). » Ex iis unus Chnidas multo honestissimus inter nostrates Armeniam tenuit. Profecto re sedulo considerata gentem Gethuniam ab eo propagatam cognovimus: et quidem origo Chananæa moribus gentis ipsius coarguitur.

9. Post Surium Havanacius, Vastacus, Haicacius. In ætatem Belochi (27) Haicacius traditur incidisse, fatoque perfunctus in quodam tumultu temere ab se concitato. *Secuti sunt* Ambacus, Arnacus, Savarsus, Norerus, Varamus, Garus, Goracus, Rhantus, Enzacus, Gelacus, Hauræus, Zarmarus. Ille postremus dum Priamo auxiliatur a Tautano (28) missus cum Æthiopum exercitu a fortibus Græcis interemptus est. Deinde Perzius, Davidi Israelis regi contemporalis. Tum Arbuinius, Bazucus, Hoius, Jusacus, Cæpacijs, Schæordius, Parærus. Hic Parærus Schæordii filius, Haici stirpe ortus, vires cum Varbace Medo ad Sardanapallum regno spoliandum contulit: quamobrem diademate a Varbace donatus, primus ex Haicanis coronatus est.

10. Rhaciazus Paræri filius nomen Rhaciazæ adeptus est ab oculorum flagrantia vultusque splendore (29). Hujus ætate cum Nabuchodonosorus Jerosolymorum cives in captivitatem abduxisset, ipse quidem optimatem quemdam e captivis Judæis nomine Schambatum a Nabuchodonosoro impetravit, quem perhonorifice apud se habuit: atque ex eo gens Bagratunia manavit. Quare et Sembali nomen est a Schambato. Post Rhaciazum diadema Pharnavas adeptus est: tum Pazæzus, Cornacus, Phaves, Haicacus, Ervandus, Tigranes.

11. Ille Tigranes omnium qui sibi præcesserant potentissimus fuit: cujus præstantis dignitatis laudes ex historia magni Mosis cognoscere licet. Is

satrapa degit.

(26) Rem, præter Chorenensem *Hist.*, 1, 18, narrat Procopius *Bell. Vand.* lib. 11, 10, illustratque Bochartus *Geog. sacr.* 1, 24.

(27) Regis Assyriorum.

(28) Confer Eusebium 1, 45, 4, 5.

(29) Aliorum quoque nominum liceret etymologias plerasque venari.

nonus erat a Paræro primo rege, ad quem Senecherimi filii Adramelechus et Sanasarus cum parentem interfecissent (30) profugerunt. Parærus autem Sanasarum in partibus Assyriam spectantibus collocavit, cujus sobolis incrementa Simum montem repleverunt, ex iisque nonnulli prudentia et fidelitate conspicui præfecturas consecuti sunt. Jam ab Adramolano orti sunt Arzerûnii et Genunii. A Paschamo autem Haicacii (31) nepote originem duxit Angeldunus. Jamvero Tigranes Asdahage, qui explicatur draco (32), interfecto, Anusam filium olim uxorem cum ejusdem omni progenie partim post partim ad inum Masisium montem collocavit, nempe in Tambato usque ad Golthiam: unde Vernonzunii Astaiæque manarunt.

12. Tigrani liberi nati sunt Babius, Tiranus, Yahagus a quo Yahagenii, Aravianus a quo sunt Araveniani. Ab Aravano Nerses, a Nerse Zarebius a quo gens Zarehavana. A Zarebio Armoges; ab Armoge Bagamus; a Bagamo Vanus, a Vano Vahes. Is cum Alexandro Macedone conflictatus interii. Hic finem dominatio Haicacæ stirpis nacta est. Hinc autem ad Valarsacem in Armenia regnantem nihil satis certum proferre licet, tumultibus omnia tenentibus populoque in mutuas cædes ruente: quæ res facilem Partho Arsaci in Armeniam aditum præbuit, qui quidem regem Armeniæ Valarsacem fratrem præfecit. Porro a Belo Haici manu interfecto usque ad Valarsacem anni MDCCL, vel MDCCLII, congruunt.

13. Postquam Haicacæ stirpis imperium ab Alexandro deletum est, postque ipsius Alexandri anno regni duodecimo obitum, imperio ejus in quatuor *duces*, ut jam diximus, divisio; ex his unus Seleucus Babylonem post Alexandrum tenuit, ac præter alias gentes, Parthus quoque ingenti bello perdomuit, qua ex re cognomentum Nicanoris retulit. Is annis XXXI regnavit. Deinde Antiochus Soter ejus filius annis XIX. Tum Antiochus Deus annis XV. Hujus undecimo anno Macedonum obedientiam Parthi abjiciunt, apud quos primus regnat Fortis ille Arsaces, Abrahami genere ortus de gente Ceturæ, in urbe cui nomen Bahlæ annis XXXI. Deinde ejusdem filius Artaxes annis XLVI; post quem Magnus Arsaces annis LIV.

14. Magnus hic Arsaces Valarsacem fratrem Armeniæ nostræ regem imposuit anno Ptolemæi Evergetæ vicesimo septimo, olympiadis autem sexagesimæ septimæ supra centesimam anno quarto, permissis ei regionibus nostris quæ septentrionem et occasum spectant. Is autem cum vir fortis simul et

prudens esset, multa ac perutilia instituta adornavit, præfecturas ac principatus detulit, familiis, gentibus, urbibus, castellis, pagis, militibus ac prætoribus recte constituendis operam impendit, quæ res breviter percensendæ sunt.

15. Initium enim a capite suo faciens Bagaratum Judæum coronantem atque equitem creat, hoc nimirum honore concesso ut diadema capiti regis imponat. Præterea, qui sibi chirothecas induant Chananæos quosdam legit, eamque gentem appellat Genthunios, haud scio an a Chnida. Corporis sui custodem de Chori Haicani stirpe Malchazum facit: sed pristinum gentis nomen retinuit Malchazuniorum. Venationum præfectum esse jubet Datum Carnico Gelamii filio genitum: cujus filius Varazus; ejusdemque de nomine gens Varazunia appellata. Tum et Gabelo annonæ suæ curam demandat, et Abelo rerum administrationem, traditis etiam oppidis. Illorum nomina gentes Gabelia atque Abelia retinent. *Statuit* et Arzunios seu Arziunios (33); tum et Ghinunios seu Ghiniunos (34). Atque hi quidem de genere Senecherimi erant. *Fecit* et Spandunios (35), qui sibi macellum commendatum haberent: item Havenunios (36), qui accipitres gestarent et caperent: rursus Ziunacanos (37), qui nivem æstate asservarent. Exin regiæ custodes legit sibi de priscorum regum progenie, qui discrete Ostani (38) nuncupati sunt, quos adhuc Iberes Sephezulios vocitant. Denique secundos post regem *fecit* eos qui erant de genere Asdahagis Medi, quibus Murenses nomen est.

16. Age vero orientem versus præfecturas duas constituit Sisacianam, in eaque Cadmi familiam; inter solis autem ortum et boream Aranum posuit præfectum de stirpe Sisaci. Ea vero regio propter suaves incolarum mores Aluana (39) dicta est. Hujus a stirpe manat gens Uteorum: tum Gardmanensium et Zaudensium (40) et Gargarensium principatus. Gusaris tamen Saræi stirpe ortus possidendas accepit Cangariam atque Zavachiam, principatum item Tasirorum atque Asozium. Jam e regione Caucasi validum populum, de genere Mithriatis Darii satrapæ collocavit, eamque appellavit Gugarensium præfecturam. Exin in ampla valle Basenensi principatum dedit stirpi Haicacii Orduiensem appellatum. Tum de Paschami genero Torchum quemdam, qui propter aspectus torvitatem Anghelius (41) dicebatur, præfectum occidentalem creavit, provinciæque nomen Angheltonia est.

17. Porro in Armenia quarta maximam præfecturam Zophiensem fundavit, tum et alias præfe-

(30) Lege Eusebium 1, 5, 1.

(31) Mendose in editione Mosis Chor. *Haici*: nam et codices Mosis et Samuel habent *Haicacii*.

(32) Lege Eusebium 1, 5, 3, not.

(33) Nempe *aquilam gestantes*.

(34) Nempe *vini curam gerentes*.

(35) Nempe *cædi præpositos*.

(36) Nempe *aucupes*.

(37) Nempe *nivarios*.

(38) Persica hac voce significantur *regii*.

(39) Vocabulum ALV fatentur se ignorare Wistoni Mosis Chor. interpretes, cum satis tamen usitatum sit. Videtur autem nobis derivari ab AL quod *salem* sonat.

(40) Hic codices videbantur mendosi. Nos tamen hanc interim interpretationem extundimus.

(41) Nempe *deformis*.

cturas Apahuniam, Manavaziam et Bezuniam. Selacho autem viro audaci et fortissimo (qui utrum de stirpe Haici fuerit an antiquiore de gente oriundus non est satis exploratum) paucos homines concessit, eumque iussit montem illum tueri hircosque venando lacessere: eumque populum dixit Selacunios. Id officii Miandaco quoque mandavit, a quo derivantur Mandacunii. Cumque e Vahagenii posteris sacerdotes fecisset, gentem eam Vahuniorum nomine distinxit. Sic et Arravenios atque Archavenios. Tum et Sarasanum in Sanasari familia natum, magnum ejus regionis præsidem fecit quæ inter occasum meridiemque jacet, eique provinciam Arznensem et Taurum, nempe Simum, montem, omnemque Cœlesyriam permisit. Eadem in provincia cum Mocensem quemdam nactus esset, præfecturam *aliam* instituit, iisdemque in locis Cordyæos, Arzevenenses atque Accenses collocavit. Verumtamen, quod attinet ad Rhestunios et Gollinenses, quæ sunt Sisacenorum coloniæ, utrum eæ provinciæ a virorum nominibus vocitæ sint, an e provinciarum appellationibus ipsæ præfecturæ nomina sortitæ sint, ignoro.

18. Profecto hujus regis cunctas optime instructas constitutiones haud vacat perscribere, neque item aliorum qui vel præcesserunt vel consecuti sunt, quorum res gestæ abunde litteris commendatæ fuerunt. In præsentii autem præfecturarum tantummodo descriptionem persecuti sumus, quas si quis cognoscere cuperet, eas in promptu cum multis aliis haberet regis sanctionibus. Ad extremum Valarsaces cum annis duobus ac viginti regnasset, Nisibi (42) vita excessit.

19. Secutus est Arsaces filius annis XIII.

Artaxes Arsacis filius annis XXV. Hic viribus cunctos præcellens, haud passus est secundum se esse a rege Persarum; quin adeo Persarum regem secundo dignitatis gradu locavit, cumque exercitu innumero in occidentem progressus complures gentes devicit, donec a suis interemptus est.

Tigranes filius ejus annis XXXIII, qui haud patriæ fortitudinis degener rebus gestis inclauit; quanquam rursus in secundo dignitatis loco post persas consedit. Ejus ætate cognoscebatur Vaico quidam latro, a quo mons Vaicuniorum nomen d traxit.

Artavazdes Tigranis filius annis II.

Arciamus, idemque Arsanus, Tigranis frater annis XX, sub quo pars Armeniorum vectigalia Romanis pendere cœpit.

Abgarus Arsami filius annis XXXVIII. Hujus regnantis anno secundo Armenii omnes Romanorum

(42) Nisibin (quam Armenii *Mezbin* dicunt) condidit Valarsaces, ut regni sedes esset, qui nimirum honor in ea urbe mansit annis circiter CXX. Consecutus deinde temporibus Nisibis terræ motu vastata est, ita ut Abgarus regiam suam transtulerit Edessam. Verum hujus successor Sanatruces Nisibin instauratam regni rursus metropolim fecit.

(43) Atqui in parte Summarii altera primus an-

A stipendiarii facti sunt. Quippe, ut ait evangelista, manavit edictum a Cæsare Augusto, ut orbis univ ersus describeretur: cujus rei causa in Armeniam quoque ventum est. Eo scilicet anno Dominus noster Deusque Jesus Christus e Virgine natus est. Porro hic erat a Valarsace annus decimus septimus supra centesimum; Augusti imperantis secundus et quadragesimus; Herodis alienigenæ Hierosolymorum regis secundus supra tricesimum; Arsacidarum denique, qui et Pablavii vocantur, sive Persarum regis Arsaviri erat vicesimus primus, cujus quidem vicesimo regnare cœperat apud Armenios Abgarus.

B 20. Jam a primo Arsace hi reges habentur Persarum

I. Arsaces Fortis annis XXXI.

II. Artaxes annis XLVI.

III. Arsaces Magnus Valarsacis frater an. LIV.

IV. Arsacanus annis XXXI.

V. Arsanacus annis XXX.

VI. Arses annis XX.

VII. Arsavirius annis XLVI.

In hujus vicesimum *primum* annum natalia Christi inciderunt, qui fuit olympiadis nonagesimæ quartæ supra centesimam annus quartus.

C 21. Igitur prout ante promisimus orationis nostræ metam attingimus, qui videlicet ad Verbi Dei cum carne copulati manifestationem devenimus, capto initio a primo condito homine, quæ est annorum M M M M C L X X X V I I I I congeries, secundum Interpretes Septuaginta, quam summam singillatim ita perscribemus. Ab Adamo ad diluvium conticiuntur anni M M C C X L I I. A diluvio ad turrim anni D X V. Hinc ad Abrahamum anni C C C C X V I I. A diluvio ad Abrahami natalia anni D C C C C X L I I. Ab Abrahamo ad Mosem egressumque ex Ægypto anni D V. Ab egressu usque ad Solomonem primumque templi ædificium anni C C C C L X X X. A primo templi ædificio ad secundum anni D X I. Exin ad Christi natalia anni D X V I I I: quorum summa in annos M M M M C L X X X V I I consurgit. Rursus a Christi natalibus ad divum Gregorium anni sunt C C C X I I (43); hinc autem ad æram Armeniorum anni C C X I I.

D 22. Atque ego quidem, o sanctitate prædite domine mi Gregori, vehementi vestra flagitatione compulsus exiguum ingenium meum rudemque manum huic construendo operi admovi; conatusque sum brevi hujus corporeæ vitæ intervallo pulcherrimam divi Eusebii chronographiam evolvere, quam, ut ita dicam, exscripsi. Revera ut exorientis solis radii tenebrosis locis lucem aspergunt,

nus divi Gregorii incidit in Christi annum C C C V I I. Nihilominus cum æra Armeniorum incipiat ab anno D L I I I, hic autem a divo Gregorio ad eam æram numerentur anni C C X I I, rursus patere videntur divum Gregorium exordiri ab anno Christi C C C X I I. De mendo igitur amanuensium suspicari licet.

sic omnino divinus hicce thesaurus obscuras hominum mentes ad transitorium hoc tempus cognoscendum exsuscitat. Jam qui presentis vite doctrinis apprimè se imbuunt, is supernæ quoque sapientie cognitionem adipiscitur, quæ ineffabilis hercle atque immensa est, atque, ut beatus ille et solers

(44) Evagrii abbatis monita e Græca in Armeniacam linguam conversa exstant in codice Haicano Parisiaco cvi teste Villefroyo apud Montfauconium

ac benemerentissimus Evagrius (44) docet, ad Deum cultum deducit.

Nunc age a primo anno natalium Christi ordiar, quam præcipuam æram constituam, curiosaque admodum opera Romanorum, Hebræorum, Persarum, gentisque nostræ reges ascribam.

Biblioth. nov. mss. p. 1023. Ejusdem Evagrii hominæ servantur in codicibus Armeniacis collegii Veneti S. Lazari.

SAMUELIS ANIENSIS

SUMMARIUM TEMPORUM

PARS ALTERA.

	OLYMPIADES	CHRISTI annus primus	ROMANORUM Augustus	JUDÆORUM Herodes	PERSARUM Arsavirus	ARMENIORUM Abgarus		
Iesus Christus nascitur Bethlehemem.	195	1	42	32	21	2	Quirinus Roma profectus in Judæam descriptionem orbis facit.	
		2	43	33	22	3		
Secundus (45) Pythagoricus philosophus cognoscitur.		3	44	34	23	4	Abgarus Pheroram Herodis fratrem (46) occidit. Judas Galilæus seditionem Judæorum concitat. Herodes magnis doloribus cruciatus perit.	
		4	45	35	24	5		
		5	46	36	25	6		
Herodes DOMINI NOSTRI nativitate cognita pueros occidit.	196	6	47	37	26	7		
Augustus tetrarchas facit, Herodem, Antipatrum, Lysimachum (47) et Philippam fratres Archelai.	197	7	48	1	27	8	ARCHELAUS annis ix.	
		8	49	2	28	9		
		9	50	3	29	10		
		10	51	4	30	11		Athenodorus Tarsensis physicus agnoscebatur.
		11	52	5	31	12		
		12	53	6	32	13		
		13	54	7	33	14		
		14	55	8	34	15		Solis defectus, et Augusti obitus.
		15	56	9	35	16		
			199					
	200						HERODES annis xxiv.	
	201						ARTAXES annis xxxiv.	
Pilatus a Tiberio ad regendam Judæam mittitur.	202	27	42	42	1	28	Abgari profectio ad Parthos ob pacem inter duos fratres firmandam.	
		28	43	43	2	29		
		29	44	44	3	30		
		30	45	45	4	31		

(45) Euseb., *Sextus*.
 (46) Moses Chor. *Hist.*, II, 25: *Josephum Herodis generum eundemque fratris filium*.
 (47) Divus Lucas III, 1, et Euseb., *Lysaniam*.

(48) Res Armeniacas trecentorum circiter et quinquaginta annorum sumit Samuel a Mose Chor.: quod semel monuisse sufficiat.

OLYMP.	CHRISTI	ROM.	JUD.	PERS.	ARM.
		Tibe- rius	Hero- des	Artaxes	Abgari- us

Johannes Zachariæ filius locis desertis circa fluvium Jordanem prædicabat, cunctisque palam nuntiabat adesse inter eos UNCTUM DEI. Quin ipse Jesus unctus Dei tunc vivificæ et evangelicæ doctrinæ suæ faciebat initium, rebusque gestis ac verbis diviniæ potestatis virtutem spectantium oculis exhibebat.

Colliguntur autem usque ad hunc quintum decimum Tiberii Cæsaris annum, a templo quidem de novo excitato anni DCLVIII (49); a Solomone primoque templi ædificio anni MLXIV; a Mose egressuque ex Ægypto anni MDXL; ab Abrahamo Ninoque et Samiramde anni MMXLIV; a diluvio anni MMCCCLXXVI; ab Adamo denique anni MMMMCCXXVIII.

JESUS UNCTUS DEI DOMINUS NOSTER vivificam doctrinam cunctis prædicabat, atque ea quæ nominatim scripta sunt prodigia patrabat	31	16	16	5	32	JESUS UNCTUS DEI DOMINUS NOSTER discipulis suis regni cælorum mysterium aperiebat, eisdemque imperabat prædicationem apud ethnicos, ut hi nimirum ad omnium Deum converterentur.
	32	17	17	6	33	
	33	18	18	7	34	
203	34	19	19	8	35	

JESUS UNCTUS DEI DOMINUS NOSTER juxta prophetias de eo scriptas accessit ad passionem anno Tiberii imperantis decimo nono. Sane eodem hoc tempore in aliis quoque Græcorum monumentis sic ad verbum narratum comperimus: « Solem nempe defecisse, Bithyniam terræ motu concussam, Nicææque potiore partem solo æquatam. » Atque hæc adamussim iis consonant quæ in Viviliæ nostri passione acciderunt. Phlegon etiam, qui olympiades jam inde ab earum primordiis persecutus est, tertio decimo libro diserte ita scribit: « Quarto nimirum anno ducentesimæ tertiæ olympiadis magnum solis fuisse defectum, qualem nemo ante animadverterat: septimaque diei hora tantam noctem ingruisse, ut sidera cælo micarent: ingenti terræ motu Bithyniam agitatum, majoremque Nicææ partem dejectam. » Hæc tradit laudatus vir. Atque hoc sane magnum indicium est ejus anni quo Vivificus noster cruciatus est, quia nimirum et Joannes testimonio suo in Evangelio confirmat (50), post quintum decimum Tiberii annum trietericam prædicationem Christi fuisse. Haud procul eo tempore narrat etiam Josephus, per dies Pentecostes stridorem quemdam motumque primo circa sacerdotes esse excitatum, mox subitam vocem e penetralibus templi in hæc verba erupisse: « Digrediamur hinc, digrediamur. » Idem insuper scribit Josephus, Pilatum præsidem sub id tempus noctu imaginem Cæsaris in templo contra vetitum collocandam curasse: quæ res magni tumultus seditionisque Judæorum causa fuit. Hinc autem summorum vis malorum Judaicam gentem corripuit.

Hierosolymitanæ Ecclesiæ primus manuum impositione ab apostolis recepit episcopatum Jacobus frater Domini.	35	20	20	9	36	Philo Alexandrinus vir ingeniosus et doctus agnoscebatur.
	36	21	21	10	37	
	37	22	22	11	38	

Post Abgari obitum qui in sacramentum nostrum concesserat, bifariam divisum est regnum ejus. Filius nimirum ejus Ananus regnat Edessæ. Sanatruces autem sororis ejusdem filius in Armenia majore: qui quidem prædicanti Thaddæo credit; mox fide abjecta, apostolum filiamque Sanductam interemit.

SANATRUCES annis xxx.

Addæus Edessæ præsul martyrio afficitur ab Abgari jam extincti filio.	204	38	23	25	12	1
Petrus apostolus primus Antiochenam Ecclesiam stabilis: mox Romanam profectus, prædicat ibidem, antistitemque se gerit annis xx (51).		39		24	13	2
		40	2	1	14	3
	205	41	3	2	15	4
		42	4	3	16	5

(49) Euseb., dxl.ii.

(50) Recolatur Eusebius, lib. i, cap. 36 fin.

(51) Ita est etiam apud Eusebium in Arm. codice pro annis xxv.

	OLYMP.	CHRISTI	ROM.	JUD.	PERS.	ARMEN.
			Claudius Agrippa Artaxes			Sana- truces
CLAUDIUS annis xiv.						
		43	1	4	17	6
		44	2	5	18	7
		45	3	6	19	8
206		46	4	7	20	9
						Marcus evangelista, Pe- tri interpres, Alexan- driam veniens Christum ibi prædicabat annis xxii. Primus post Petrum Antiochiæ episcopus Evo- dus.
AGRIPPA filius Agrip- pæ annis xxvi.						
Romæ censa subito comperta sunt hominum LXIX centena et xli millia.		47	5	1	21	10
		48	6	2	22	11
		49	7	3	23	12
207		50	8	4	24	13
		51	9	5	25	14
						Bartholomæus aposto- lus martyrium consum- mat in Armeniæ oppido Arebono.
Egyptius circa quem tribunus (52) Paulum sci- scitabatur.		52	10	6	26	15
		53	11	7	27	16
208		54	12	8	28	17
		55	13	9	29	18
		56	14	10	30	19
						Sanatruces Nisibin ma- gnificentiore opere excita- vit, suamque statuum me- dia in urbe collocavit nummum manu tenentem.
NERO annis xiv.						
		57	1	11	31	20
		58	2	12	32	21
		59	3	13	33	22
209		60	4	14	34	23
						DARIUS annis xxx.
Alexandriæ post Mar- cum episcopus Ananias annis xxvi.		61	5	15	1	24
		62	6	16	2	25
		63	7	17	3	26
Jacobo Domini fratre a Judæis lapidibus cæso se- dem episcopalem ejus ob- tinet Simavon, qui et Si- mon.	210	64	8	18	4	27
		65	9	19	5	28
211		66	10	20	6	29
		67	11	21	7	30
						Lerubnas rhetor qui re- rum ab Abgaro et Sana- truce gestarum commen- tarios confecit.
		68	12	22	8	1
		69	13	23	9	2
212		70	14	24	10	3
						ERVANDUS annis xx.
						Petrus et Paulus Romæ a Nerone martyrio affi- ciuntur. Post Petrum au- tem primus Romæ epi- scopus Linus annis xiv.
		71	1	25	11	4
		72	2	26	12	5
						Antiochiæ secundus epi- scopus Egnatius.
VESPASIANUS annis x.						

Tandem supremo templi exterminio Titus Judæos obsedit, Hierosolyma a fundamentis evertit, atque hominum sex myriades cæde corrupit. Imo, ut tradit Josephus, fame et gladio centum ac viginti myriades consumptæ sunt, abductæ autem in captivitatem quadraginta et duodecim myriades.

Summa vero temporis usque ad alterum Vespasiani annum, quo Judæi supremo excidio delicti sunt: a vivifici quidem prædicatione anni XLII; ab obsidione sub Antiocho anni CCXXXVIII; a secundo templi ædificio anni DXC; a primo denique ædificio anni MCIII.

	OLYMP.	CHRISTI	ROM.	PERS.	ARMEN.
			Vespa- sianus	Darius	Ervan- dus
		73	3	13	6
213		74	4	14	7
		75	5	15	8
		76	6	16	9
		77	7	17	10

(52) Ita etiam Eusebius.

	OLYMP.	CHRISTI	ROM.	PERS.	ARM.
			Vespa- sianus	Darius	Ervan- dus
	214	78 79 80	8 9 10	18 19 20	11 12 13
TITUS annis II.					
Romæ secundus episcopus Anacletus (53) annis VIII.	215	81 82	1 2	21 22	14 15
DOMITIANUS an. XVI.					
Alexandriæ secundus epi- scopus Abilius annis XIII.	216	83 84 85 86 87	1 2 3 4 5	23 24 25 26 27	16 17 18 19 20
Ervandus atque Ervazius internecivo bello ab Artaxe appetuntur.					
ARTAXES annis XXI.					
Romæ tertius episcopus Cle- mens annis IX.	217	88 89 90	6 7 8	28 29 30	1 2 3
Duorum mensium nomina mutata sunt, videlicet Septem- ber in Germanicum, October in Parthicum.					
ARSACES annis XVII.					
Joannes in Patrum insu- lam pellitur, ubi vidit Apoca- lypsin.	218	91 92 93 94 95 96 97	9 10 11 12 13 14 15	1 2 3 4 5 6 7	4 5 6 7 8 9 10
Alexandriæ tertius episco- pus Cerdon annis XI.	219	98	16	8	11
Artaxes condidit Artaxata ad locum cui nomen Collis, ubi Araxis et Mezamori (54) confluentia est: illic autem cuncta urbis Ervandæe orna- menta transtulit. Armenii Persæque concordi sententia tributum pendere Romanis detrectant.					
NERVA anno I.					
Romæ quartus episcopus, cujus nomen desideratur in scripto (55).		99	1	9	12
TRAJANUS annis XIX.					
	220	100 101 102 103 104	1 2 3 4 5	10 11 12 13 14	13 14 15 16 17
Romæ quintus episcopus Alexander annis XI.	221	105 106 107	6 7 8	15 16 17	18 19 20
Joannes Patmo insula emi- titur liber.					
ARTAXES annis XX.					
Hierosolymorum tertius epi- scopus Justus.		108	9	1	21
Alexandriæ quartus episco- pus Primus (56) annis XII.		109	10	2	22
Artaxes noster Artaxem sibi homonymum Persidis regem constituit post obitum parentis ejus Arsacis. Post Egnatium tertius epi- scopus Antiochiæ Hermon.					

(53) Codd., *Clemetus*.(54) *Mezamor* [alio nomine *Azadus*] in majoribus Armeniæ annibus numeratur. At hunc Wistoni (Choren. *Hist.* II, 46) ob etymologiamvocabuli *magnam paludem* appellant.(55) Apud Eusebium, *Evaristus*.(56) Codd., *Orinus*.

	OLYMP.	CURISTI	ROM.	PERS.	ARM.	
			Trajanus	Artaxes	Artaxes	
	222	110	11	3	23	Artaxes noster stipendium solvit Trajano.
		111	12	4	24	
		112	13	5	25	
Hierosolymorum episcopus post Justum quartus Zachæus, quintus Tobias, sextus Benjamin, septimus Joannes, octavus Matathias, nonus Philippus.	223	113	14	6	26	Romæ sextus episcopus Xystus annis xi.
		114	15	7	27	
		115	16	8	28	
116	17	9	29			
117	18	10	30			
	224	118	19	11	31	Artaxes principatus instituit Dimachisium, Terunium, Amatunium et Aravellianum.
ADRIANUS annis xxi.						
		119	1	12	32	Mazanem principem sacerdotum Artavazdes et Tiranos insidiis exceptum in venatione occiderunt. Romæ episcopus septimus Telesphorus annis xi.
Alexandriæ quintus episcopus Justus annis xi.	225	120	2	13	33	
		121	3	14	34	
		122	4	15	35	
Hierosolymorum episcopus post Philippum decimus Enacas (57), undecimus Justus, duodecimus Levinus, tertius decimus Ephremus, quartus decimus Josephus (58), quintus decimus Judas. Hi fuerunt ex circumcissione usque ad urbem ab Adriano obsessam.	226	123	5	16	36	
		124	6	17	37	
		125	7	18	38	
		126	8	19	39	
		127	9	20	40	
PEROZES annis xxxiv.						
		128	10	1	41	
ARTAVAZDES Artaxis filius an. n.						
Antiochiæ quartus episcopus Cornelius.	227	129	11	2	1	Artavazdes cum per Artaxarum pontem transiret, mente subito captus, atque equo in profundum gurgitem excussus evanuit.
		130	12	3	2	
TIRANES Artaxis filius annis xxi.						
Alexandriæ sextus episcopus Eumenes annis xii.	228	131	13	4	1	Valentianus hæresiarcha et Cerdon Marcionita.
		132	14	5	2	
		133	15	6	3	
Romæ octavus episcopus Lyginus annis iv.	229	134	16	7	4	
		135	17	8	5	
Hierosolymorum episcopus decimus sextus, primus autem ex ethnicis, Marcus.	229	136	18	9	6	
		137	19	10	7	
		138	20	11	8	
		139	21	12	9	
TITUS ANTONINUS, cognomento PIUS, cum filiis suis AURELIO et LUCIO, annis xxiii.						
Romæ nonus episcopus Pius annis xv.	230	140	1	13	10	
		141	2	14	11	
		142	3	15	12	
		143	4	16	13	

(57) Ita Samuel. Confer autem Eusebium ad annum 2139, a quo tamen *Hist. eccl.*, iv, 5, scribitur

Σεπταχς.
(58) Codd., *Josi*.

	OLYMP.	CHRISTI	ROM.	PERS.	ARM.	
			Titus Antoni- nus	Pero- zes	Tiranes	
Antiochiæ quintus episco- pus Hero (59).	231	144	5	17	14	Alexandriæ septimus epi- scopus Marcion annis x. Strenuus Erachnavius de gente Anzavensium honoribus augetur a Tirane.
		145	6	18	15	
		146	7	19	16	
		147	8	20	17	
		148	9	21	18	
232	149	10	22	19	Tiranes iter faciens periiit globo nivium oppressus.	
	150	11	23	20		
	151	12	24	21		
TIGRANES ARTAXIS filius an. XIII.						
Romæ decimus episcopus Anicetus annis xi, sub quo Polycarpus Romam profectus complures ab hæresi ad bo- nam frugem traduxit.	233	152	13	25	1	Perozes Volagæsus, nempe victor, idcirco vocitatus est, quia Romanos invasit. Alexandriæ octavus episco- pus Cêladion annis xiv.
		153	14	26	2	
		154	15	27	3	
		155	16	28	4	
		156	17	29	5	
Hierosolymorum episcopus xvii Cassianus, xviii Publius, xix Maximus, xx Julius, xxi Gaianus, xxii Symmachus, xxiii Gaius, xxiv Julianus, xxv Apion.	234	157	18	30	6	VALARSES annis LI. Perozes Volagæsus Partho- rum rex extremam in Romanas provincias incursionem fecit.
		158	19	31	7	
		159	20	32	8	
		160	21	33	9	
		161	22	34	10	
235	162	23	1	11		
MARCUS AURELIUS ANTONINUS idemque VERUS, et LUCIUS AURELIUS COMMODUS (60) annis xix.						
Romæ undecimus episcopus Soter annis ix. Excitata persecutione mar- tyrium fecit Polycarpus.	236	163	1	2	12	Ruphosia præfectura a Ru- pha, Tigranis uxore, nomen contraxit.
		164	2	3	13	
		165	3	4	14	
		166	4	5	15	
		167	5	6	16	
		168	6	7	17	
Antiochiæ sextus episcopus Theophilus, cujus plura volu- mina ad hanc usque diem cir- cumferuntur.	237	169	7	8	18	Alexandriæ nonus episco- pus Agrippinus (61) annis xii.
		170	8	9	19	
Dionysius Corinthi episcopus.		171	9	10	20	
Romæ duodecimus episco- pus Eleutherus annis xv.	238	172	10	11	21	Apollinaris Asiaticus Hiero- politânæ diœceseos episcopus agnoscebatur.
		173	11	12	22	
		174	12	13	23	
		175	13	14	24	
		176	14	15	25	
		177	15	16	26	
239	178	16	17	27	Antiochiæ septimus episco- pus Maximus annis iv.	
	179	17	18	28		
	180	18	19	29		
	181	19	20	30		
COMMODUS annis XIII.						
Irenæus Lugduni Gallicanæ urbis episcopus.	240	182	1	21	31	Alexandriæ decimus episco- pus Julianus annis x.
		183	2	22	32	

(59) Al. Cod., *Urionus*.
(60) Codd., *et Commodus*.

(61) Al. cod., *Agrippianus*.

	OLYMP.	CHRISTI	ROM.	PERSES.	ARM.	
			Com- modus	Valar- ses	Tigra- nes	
		184	3	23	33	
		185	4	24	34	
	241	186	5	25	35	
		187	6	26	36	
Hierosolymorum episcopus xxvi Maximus, xxvii Antoni- nus, xxviii Valens, xxix Doli- chiamus, xxx Narcissus, xxxi Dius, xxxii Germanio, xxxiii denuo idem Narcissus. Ho- rum tempora non admodum explorata sunt: latet enim quandiu quisque pontificatu functus sit.		188	7	27	37	
	242	189	8	28	38	
		190	9	29	39	
		191	10	30	40	
		192	11	31	41	
		193	12	32	42	
Alexandriæ undecimus epi- scopus Demetrius annis XLIV.	243	194	13	33	43	

Hoc tempor. disceptatio
fuit de paschali die, uti nar-
rat Eusebius (62-63).

Romæ tertius decimus epi-
scopus Victor annis XIII.

Antiochiæ episcopus octa-
vus Serapion.

ÆLIUS PERTINAX anno I.

VALARSES annis XI.

195	1	34	1
-----	---	----	---

SEVERUS annis XVIII.

		196	1	35	2	
		197	2	36	3	
	244	198	3	37	4	
		199	4	38	5	
		200	5	39	6	
Cæsareæ episcopi Polycra- tes et Bachylas.		201	6	40	7	
Romæ quartus decimus epi- scopus Zephyrinus annis XII.	245	202	7	41	8	
		203	8	42	9	
		204	9	43	10	
		205	10	44	11	
		206	11	45	12	
	246	207	12	46	13	
		208	13	47	14	
		209	14	48	15	
	247	210	15	49	16	
		211	16	50	17	
		212	17	51	18	

Valarses condidit Valarsava-
nam in Basena provincia. Idem
mœnibus oppidum Vardghesen
cinxit ad Chasali fluminis ri-
pam, atque hanc novam urbem
appellavit Valarspatam.

Leonides Origenis pater mar-
tyrium fecit.

Ingens victoria Valarsis no-
stri de Chaziris et Basiliis ho-
realibus populis qui fecerant
incursionem. Verum altera
impressione facta, vulneratus
in acie occumbit Valarses.

ARTABANUS annis XXXI.

213	18	1	19
-----	----	---	----

ANTONINUS Severi filius cognomento CARACALLUS (64) annis VII.

Romæ quintus decimus epi- scopus Callistus annis IX.	248	214	1	2	20	Antiochiæ nonus episcopus Asclepiades.
---	-----	-----	---	---	----	---

CHOSROES annis XLVIII.

		215	2	3	1	
		216	3	4	2	
Hierosolymorum tricesimus sextus episcopus Alexander.		217	4	5	3	Collectis Armeniorum copiis, magnoque monte superato ne- cem Valarsis parentis sui ulci- scitur Chosroes hostibus pro- fligatis, ibidemque monumento constructo.

(62-63) Abest hæc pericope a vetustiore Samuelis exemplari. Legatur autem Eusebius *Hist. eccl.* v, 25.
(64) Codd., *Gallus*.

	OLYMP.	CHRISTI	ROM.	PERS.	ARM.
			Antoni- nus Cara- callus	Artaba- nus	Cho- sroes
	249	218 219 220	5 6 7	6 7 8	4 5 6
MACRINUS anno I.					
Antiochiæ decimus episcopus Philippus.		221	1	9	7
ANTONINUS alter annis IV.					
Romæ decimus sextus episcopus Urbanus.	250	222 223 224 225	1 2 3 4	10 11 12 13	8 9 10 11
					Urrhæ (65) rex Abgarus.
ALEXANDER Mammææ filius annis XIII.					
	251	226 227 228 229	1 2 3 4	14 15 16 17	12 13 14 15
Antiochiæ undecimus episcopus Zebennus.	252	230 231 232	5 6 7	18 19 20	16 17 18
Romæ decimus septimus episcopus Pontianus.	253	233 234 235 236	8 9 10 11	21 22 23 24	19 20 21 22
Alexandriæ duodecimus episcopus Idimus (66) annis XVI.	254	237 238	12 13	25 26	23 24
					Origenes Alexandriæ degrebat in lyceo.
MAXIMINUS annis III.					
Romæ decimus octavus episcopus Antherus mense uno. Deinde decimus nonus Fabianus (67).		239 240 241	1 2 3	27 28 29	25 26 27
GORDIANUS annis VI.					
	255	242 243	1 2	30 31	28 29
ARTASIRES Sasani filius annis XLVI. Hic interfecto Artabano Arsacidarum (68) dominationem sustulit, quæ annis CCCCLIV perseveraverat.					
	256	244 245 246 247	3 4 5 6	1 2 3 4	30 31 32 33
PHILIPPUS annis VII.					
		248 249	1 2	5 6	34 35
					Millesimus annus Romæ conditæ æræque Romanorum fuit (69).

(65) Nempe, *Edessæ*.(66) Eusebius, *Hercules*, vel *Heracles*.(67) Codd., *Barianus*(68) Codd. habent *horum* pro *Arsacidarum*.

(69) Hæc verba æræque et sqq. absunt a vetustiore Samuelis exemplari. Conferatur autem Samuel supra cap. 6, num. 17.

	OLYMP.	CHRISTI.	ROM.	PERS.	ARM.	
			Philip- pus	Arta- sires	Cho- sroes	
Romæ vicesimus episcopus Cornelius annis III.	257	250	3	7	36	Chosrois incursiones contra Sasanidas Persas ob necem Artabani consanguinei vindicandam, quo tempore Artasirem ad Indos usque pepulit.
Alexandriæ decimus tertius episcopus Dionysius annis XVII.		251	4	8	37	
		252	5	9	38	
	253	6	10	39		
Romæ XXI episcopus Lucius mensibus VIII. Deinde XXII Stephanus annis II.	258	254	7	11	40	
DECIUS anno I.						
Hierosolymorum episcopus XXXVII Melbanus.		255	1	12	41	
GALLUS et VOLUSIANUS anno uno mensibusque novem.						
Romæ XXIII episcopus Xy- stus annis XI.		256	1	13	42	
Antiochiæ XII episcopus Babylas. Deinde XIII Fabia- nus.		257	2	14	43	
VALERIANUS et GALLIANUS annis XV.						
	259	258	1	15	44	Novatianus schisma fecit. Antiochiæ XIV episcopus Demetrianus.
		259	2	16	45	
Antiochiæ XV Paulus Samo- satenus, qui hæreseos convic- tus divino nutu pulsus est.	260	260	3	17	46	
		261	4	18	47	
		262	5	19	48	
Chosroes ab Anaco interfectus est. Regnum autem Armeniorum sine præside fuit, quod quidem iude usque a Valarsace annis CCCXCVIII (70) manserat.						
ANARCHIA ARMENIORUM an. XXVIII.						
	261	263	6	20	1	Artavazdes Mandacunius Tiridatem Chosrois filium fu- rori Artaxis subtractum ad Cæsaris aulam perduxit.
Romæ XXIV episcopus Dio- nysius annis IX.		264	7	21	2	
Alexandriæ XIV episcopus Maximus annis XIX.		265	8	22	3	
Hierosolymorum XXXVI Hi- merius.		266	9	23	4	
		267	10	24	5	
	262	268	11	25	6	
Samosatenus Artemonis schisma renovavit. Illo autem dejecto, sextus decimus existi- tit Dominus.		269	12	26	7	
		270	13	27	8	
		271	14	28	9	
		272	15	29	10	
CLAUDIUS annis II.						
	263	273	1	30	11	
		274	2	31	12	
AURELIANUS an. VI.						
	264	275	1	32	13	Tiridatis in Armeniorum in- terregno heroica facinora. Laodiceorum episcopus Anatolius.
Romæ XXVI episcopus En- tychianus. Deinde XXVII Galus.		276	2	33	14	
		277	3	34	15	
		278	4	35	16	
		279	5	36	17	
		280	6	37	18	

(70) Al. cod., ecclxxviii.

	OLYMP.	CHRISTI.	ROM.	PERS.	ARM.
			Probus	Artasires	Anarchia
PROBUS annis vii.					
Alexandriæ xv episcopus	265	281	1	58	19
Theonas annis xix.		282	2	39	20
Antiochiæ xvii Cyrillus.		283	3	40	21
		284	4	41	22
	266	285	5	42	23
		286	6	43	24
		287	7	44	25
CARUS cum filiis suis Carino et NUMERIANO annis ii.					
		288	1	45	26
		289	2	46	27

Vesana Manichæorum secta
in hominum consuetudinem
irrepsit.

Dum Carus occumberet in Mesopotamia, Numerianus item periit in Thracia, necnon Carinus in prælio adversus Cornacum.

Magni Chosrois patris Tiridatis copiarum dux summus Cornacus, qui vitam ad annum clx produxisse dicitur, visu, auditu, capillis, dentibus usque ad obitum integris, itemque viribus corporis juvenilibus (71). Illic Cæsarem Carum, qui cecidit in pugna cum filio, debellavit.

Hactenus sine dubitatione decurrimus, ducibus certa auctoritate codicibus summorum quos ante appellavimus magistrorum. Exin ob ea, quæ nostro tractui addenda supersunt, curis atque perplexitatibus æstuamus, propterea quod juniorum historicorum dissidenda est, quorum alii plura, alii pauciora scripserunt, vel omnino siluerunt. Nos tamen sinceriorum vestigiis insistentes, persequamur pro viribus veritatem: atque primum Tiridatis annum cum altero Diocletiani anno de sententia Mosis Armeniorum historici componamus, non cum nono vel primo prout aliis quibusdam placuit. Jam Saporem Persam si annos lxxiii regnasse credas, ab interfecto Chosroe exordiendum est, tum et anni xlvi contemporales Tiridati putandi sunt, ita ut annos quidem xxvii regnaverit cum Artasire patre superstite, reliquos xlvi post hujus obitum: atque hac ratione canonem nostrum ad æram usque Armeniorum, Deo auspice, digeremus certiora e plurimis præoptantes.

DIOCLETIANUS an xx.

267 260 1 [27] [27] (72)

SAPOR annis xlvi.

TIRIDATES annis lvi.

Mamgo Genensium (73) satrapa ad Persas aufugit, inde vero ad Armenios: ex quo Mamicunia gens et præfectura apud nos nobilis.	268	291	2	1	1	Sanctus Gregorius crudeliter excruciat in puteum damnatorum conjectus est.
		292	3	2	2	
		293	4	3	3	
		294	5	4	4	
		295	6	5	5	
		296	7	6	6	
		297	8	7	7	
	269	298	9	8	8	Res præclare gestæ a Tiridate in Perside et Assyria antequam ihdei discipulus feret. Aschenta Aschadaris Alano- rum regis filia Tiridati in matrimonio collocata coronatur regina Armeno-Arsacia.
		299	10	9	9	
		300	11	10	10	
Romæ xxviii episcopus Marcellinus annis x.	270	301	12	11	11	
		302	13	12	12	
		303	14	13	13	

(71) Undenam hæc de Cornaco stumpsit Samuel merito quærendum. Namque Chorenensis *Hist.* ii, 76, nihil præter nomen Cornaci scribit.

(72) Ita est in codice.

(73) Super hac re legendus Moses Chor. *Hist.* ii, 78. De *Genensibus* Sinensium finitimis loquitur Moses etiam in *Geogr.* cap. 95.

	OLYMP.	CHRISTI	ROM.	PERS.	ARM.
			Diocle- tianus	Sapor	Tirida- tes
Hierosolymorum xxxviii episcopus Zabdas, et xxxix episcopus Hermon.		304 305	15 16	14 15	14 15

Decimo quinto regnantis Tiridatis anno religiosæ virgines duce sancta Rhipsimia fortiter martyrium fecerunt in urbe Valarsapata, multaue divinitus prodigia Tiridati regnoque Armeniorum oblata sunt. Sanctus autem Gregorius divina visitatione eductus putei carcere initium fecit lucidæ doctrinæ suæ prædicandæ: tum et vulneratos sanitati restituit: quo tempore statio ei quoque sanctæ cathedralis fundandæ ostensa est a Deo necnon aliarum martyrum ædium.

Mox anni sequentis initio magnus ipse Tiridates baptizatus est cum Aschenia regina cumque sorore Chesroidochta, aliisque aulæ optimatibus, manu videlicet S. Gregorii qui cum episcopali potestate tunc Cæsarea reversus fuerat. Ex eo tempore regiis edictis excitata plurima hominum millia per Armeniæ regiones ritu ethnico abjecto ad sacri fontis baptismum sponte convolabant ministrantibus iis quos S. Gregorius præfecerat.

	OLYMP.	CHRISTI	ROM.	PERS.	ARM.	PATRI- ARCHA
			Diocle- tianus	Sapor	Tirida- tes	S. Grego- rius
Antiochiæ xix episco- pus Tyrannus (74).	271	306	17	16	16	
		307	18	17	17	1
Alexandriæ xvi episco- pus Petrus annis x.		308	19	18	18	2
		309	20	19	19	3

Primus annus Armeniorum ad cognitionem Dei vocatorum.
S. GREGORIUS annis xxx.

Decimo septimo regnan-
tis Tiridatis anno sanctus
Gregorius thronum S.
Thaddæi apostoli insidet.

CONSTANTINUS annis xxxiv.

Hoc anno sancti Præ- cursoris ædes ædificata est, dictumque Claci cœ- nobium (75), quod S. Gre- gorius condidit adveniens episcopus Cæsarea allatis indidem ejusdem Præcur- soris reliquiis ibique col- locatis (76).	272	310 311	1 2	20 21	20 21	4 5	Romæ xxx episcopus Eusebius, tum xxx Mil- tiades.
		312 313	3 4	22 23	22 23	6 7	Hoc anno Constantinus Byzantium ampliavit, eo- demque Romanum impe- rium transtulit, atque ur- bem de nomine suo Con- stantinopolim dixit (77).
	273	314 315	5 6	24 25	24 25	8 9	
		316 317 318	7 8 9	26 27 28	26 27 28	10 11 12	Agathangelus Tiridatis regis diligens librarius a secretis.
Alexandriæ martyrium Petri; cujus excepit epi- scopatum xvii Achilles mensibus vii.	274	319 320 321	10 11 12	29 30 31	29 30 31	13 14 15	Romæ episcopus Silve- ster.

(74) Codd., *Tianus et Turianus*.

(75) De hoc celeberrimo nostra adhuc ætate cœ-
nobio temploque legendus historicus contempora-
nis S. Gregorio Zenobius, qui ab eodem S. Grego-
rio consecratus episcopus est locique ejus antistes.

Huic Zenobio cognomentum adhæsit *Clacus*.

(76) Hæc historia abest ab antiquiore exem-
plari.

(77) Hæc item historia in vetustiore codice desi-
deratur.

	OLYMP.	CHRISTI	ROM.	PERS.	ARM.	PATR.	
			Con-stanti-nus	Sapor	Tirida-tes	S. Grego-rius	
	275	322	13	32	32	16	
Arii cum Alexandro contentio.		323	14	33	33	17	
		324	15	34	34	18	
		325	16	35	35	19	
	276	326	17	36	36	20	
		327	18	37	37	21	Hierosolymorum episcopus Marcius; deinde Symmachus; deinde Cyrillus, cujus ætate crux apparuit.
HIC FINIS CHRONICORUM EUSEBII LIBRORUM.							
Sancta synodus Nicæna Patrum trecentorum et octodecim (78). Ad Nicænam synodum S. Gregorius et Tiridates miserunt legatum suum Aristacem.		328	19	38	38	22	
		329	20	39	39	23	Post vicesimum Constantini annum dicti sunt Græcorum et Romanorum reges, quia Constantinopoli regnaverunt.
	277	330	21	40	40	24	
		331	22	41	41	25	
		332	23	42	42	26	
		333	24	43	43	27	
278		334	25	44	44	28	
		335	26	45	45	29	
		336	27	46	46	30	

S. Gregorius cum in Maniæ specum secessisset, publice interdum ob gregem suum in fide confirmandum regionem invisebat. Verum ubi Aristaces a Nicæna synodo reversus est, ille jam nemini conspiciendum se dedit : cumque compluribus annis ibidem vitam produxisset, moriens demum inter angelorum choros delatus est. Pastores autem cum S. Gregorium defunctum deprehendissent, nec hominem agnovissent, ibidem eundem tumulo mandaverunt. Sed demum multis post annis res divinitus patefacta est solitario homini, cui nomen Carnico, sanctique reliquæ in Thordanum oppidum delate sunt.

NERSEHUS annis ix.

ARISTACES annis vii.

		337	28	1	47	1	
		338	29	2	48	2	
279		339	30	3	49	3	
		340	31	4	50	4	
280		341	32	5	51	5	
		342	33	6	52	6	
		343	34	7	53	7	Archelaus S. Aristacem, qui se reprehenderit, in provincia Zophia interemit.

CONSTANTIUS, CONSTANS et CONSTANTINUS filii Constantini annis xxiv.

VERTHANES annis xv.

Sanctæ crucis revelatio Hierosolymis, episcopatu gerente Cyrillo.		344	1	8	54	1	
		345	2	9	55	2	

ORMIZDAS annis iii.

281	346	3	1	56	3	Potentissimus rex Tiridates veneno sibi a militibus suis propinato obiit. Ex eo tempore res Armeniorum in pejus ferri cœperunt.
-----	-----	---	---	----	---	---

(78) Hæc pericope abest ab antiquiore exemplari. Et quidem mox ad annum 390 constabit eam esse collocandam in anno 325.

(79) Ahecan nonus Armeniorum mensis, qui illa ætate in Maium incidebat.

OLYMP.	CHRISTI	ROM. CONST.	PERS. Ormizdas	ARM. Chosrocs	PATR. Verthanes
--------	---------	-------------	----------------	---------------	-----------------

CHOSROES annis IX.

Post obitum Tiridatis Sanatruccus (80) in Aluanæ regionibus S. Gregorisum (81) letho dedit Verthanis majorem natu filium, equis suppositum in campo Vatiensi. Sancti autem viri reliquæ inde translatae sunt in Amarasum oppidum.

347	4	2	1	4
348	5	3	2	5
282	319	6	1	3
	350	7	2	4
	351	8	3	5

Extincto Tiridate, perturbatio consecuta est conflictusque præfecturarum. Tandem opera magni Verthanis, ferente auxilium Constantio Cæsare, regnum cepisset Chosroes Tiridatis filius, virtutibus patri impar.

Initium ducenarii, ut appellatur, cycli Andreae (82).
Jacobus admirabilis Nisibis episcopus hac tempestate florebat.

352	9	4	6	9
283	353	10	5	7
	354	11	6	8
	355	12	7	9

A Bagaratio equite itemque Valiano principe Amatunio res egregie gestæ adversus rebelles.

TIRANES annis XIII.

Hoc tempore liber Artemonis confectus dicitur.

284	356	13	8	13
	357	14	9	14
	358	15	10	15

S. Verthanes, licet procerum insidiis sæpe appetitus, sua tamen morte obiit.

JUSICHIVS annis VI.

285	359	16	11	4
	360	17	12	5
	361	18	13	6
	362	19	14	7
	363	20	15	8
	364	21	16	9

Sanctum Jusichium itemque Danielem presbyterum occidit Tiranes. Jusichius atque Gregorisus fratres erant, Verthane scilicet geniti.

PHARNERSEHUS annis V.

Tiranes rex noster Juliano Cæsari obviam progressus est, Persarumque copias adortus eas in fugam conjecit, præsidioque profigato, eundem Julianum trans Euphratem cum exercitu duxit: quam ob rem honestissime ab eo tractatus est.

286	365	22	17	10
	366	23	18	11
	367	24	19	12

Pharnersehhus haud ex eodem (83) genere ortus erat, sed ex oppido Tarniæ Astisata.

JULIANUS anno I, mensibusque VIII.

368	1	20	13	4
-----	---	----	----	---

ARSACES annis XXX.

369	2	21	14	5
-----	---	----	----	---

JOVIANUS mensibus VIII.

NERSES annis XXXIII.

287	370	1	22	2
-----	-----	---	----	---

Sanctus Nerses (84) universos Ecclesiæ ordines bene decenterque instauravit. Ipse vero natus erat Athanagine nepote Jusichii, qui rursus nepos erat S. Gregorii.

(80) Rebells quidam de genere Arsacidarum. Legatur Chorenensis Hist. III, 5.

(81) Ita diminutive quodammodo appellatur ab Armeniacis cunctis scriptoribus, fortasse quia valde adolescens venit ad episcopatum

(82) De hoc cyclo rursus sermo erit ad Christi annum 553.

(83) Scilicet alienus erat a genere S. Gregorii illuminatoris.

(84) Nerses primus cognomento Magnus.

	OLYMP.	CHRISTI	ROM. CONST. Valen- tinia- nus	PERS. Sapor	ARM. Arsa- ces	PATR. Nerses	
VALENTINIANUS et VALENS annis xi.							
Arsaces venationi operam dans dolo necat Gneium fratris sui filium, atque hujus uxorem Pharansemam matrimonio sibi adjungit : hæc autem Olympiadi priori Arsacis uxori majestatem reginæ invidens, indigni cujusdam sacerdotis ministerio usa venenum medicamento vitæ (85) admiscens eandem vita spoliavit.	288	374	1	25	3	2	
		372	2	24	4	3	
		373	3	25	5	4	
		374	4	26	6	5	
		375	5	27	7	6	
		376	6	28	8	7	
289	377	7	29	9	8		
	378	8	30	10	9		
	379	9	31	11	10		
		380	10	32	12	11	
		381	11	33	13	12	
GRATIANUS annis v.							
Gratianus Rhazlam ædificat (86).	290	382	1	34	14	13	
		383	2	35	15	14	
		384	3	36	16	15	
291	385	4	37	17	16		
	386	5	38	18	17		
THEODOSIUS MAGNUS annis xv.							
Plurima beneficia a magno Theodosio collata feruntur præsertim in Armenios. Nam et sanctum Nersem ab exilio reductum ad se vocavit, multoque honore prosecutus est : donec vera rectaque fides tandem aliquando in synodo (87) innotuit.		387	1	39	19	18	
		388	2	40	20	19	
		389	3	41	21	20	
Sancta synodus Constantinopolitana Patrum centum quinquaginta adversus Macedonium Spiritus oppugnatorem. Erat autem post synodum Nicænam annus LIX.	292	390	4	42	22	21	
		391	5	43	23	22	
		392	6	44	24	23	
	293	393	7	45	25	24	
		394	8	46	26	25	
		395	9	47	27	26	
294	396	10	48	28	27		
	397	11	49	29	28		
		398	12	50	30	29	
		399	13	51	1	30	
PAPUS an. vii.							

Beatus Chadus Bagravantiæ atque Arsaruniorum episcopus in ordinanda recte re publica S. Nersis comes erat.

A Valente plurimæ calamitates Christiano dogmati inflictæ sunt, Arianae sectæ causa. Ob eam rem Nerses quoque, ab Arsace amicitia integrandæ causa missus, in insulam inhospitalem pellitur exsul. Eodem tempore vita utebantur etiam magnus Basilius ejusque frater Gregorius, itemque Gregorius cognomento Theologus.

In India elephantotari, camelo-pardales equina forma, aliæque belluæ multifariæ visæ sunt.

Zuithas presbyter Artaxatis martyrium facit sub Sapore.

Arsaces ritu Saulis vitam sibi ipse exhaurit, diemque supremum obiit in arce cui cognomen Oblivio in Chusitania. Regnum autem filius ejus Papius adit.

Meruzanes (88) Arzerunius ab Arsace deficiens, fidemque Christianam deserens, Persarum opem implorat ut Armeniæ sceptro potiatur. Itaque Persicarum copiarum dux factus in Armeniam irrumpit, multasque clades in patria nostra edit : donec, ingenti pugna in Ziravo campo conserta, capitur a magno equite Sembato, diroque supplicio perit.

(85) Proh scelus ! hic enim intelligitur Eucharistiæ mysterium.

(86) Hæc pericope desideratur in antiquiore exemplari.

(87) Constantinopolitana, cui Nerses ipse interfuit.

(88) Moses Chor. *Hist.* III, 36 et 54. aliique scriptores Armenii concorditer tradunt, sub Meruzanis

tyrannide quidquid Græcorum librorum in Armenia erat diligenter fuisse combustum, ipsaque Græcum sermonem doceri vetitum. Ea scilicet ætate gentilibus litteris nondum utebantur Armenii, sed Græcis vulgo, et interdum Syriaticis. Jam Meruzanes veru candente in coronam conitorio redimitus a Sembato vitam finivit. Choren. *Hist.* III, 37.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PERS.	ARM.	PATR.	
			Theodosius Magnus	Sapor	Papus	Nerses	
		400	14	52	2	31	
		401	15	53	3	32	
295		402	16	54	4	33	S. Nerses potione lethifera necat Papus.
SCIAHACUS annis v.							
		403	17	55	5	4	
		404	18	56	6	2	Sciahacus e genere Albiani erat, provincia Harchia, oppido Manazocerta.
		405	19	57	7	3	
VARAZDATES annis iv.							
		406	20	58	1	4	
296		407	21	59	2	5	
ZAVENUS annis iv.							
		408	22	60	3		
		409	23	61	4	2	
ARSACES et VALARSACES annis iv.							
		410	24	62	1	3	
297		411	25	63	2	4	
ARCADIUS et HONORIUS annis xxvi.							
		412	1	64	3	1	ASPURACES annis v. hic Sciahaci Zavenique frater erat.
		413	2	65	4	2	
CHOSROES annis v.							
		414	3	66	1	3	
298		415	4	67	2	4	
		416	5	68	3	5	Græci tædio bellorum ducti sponte Mesopotamiam et Armeniam bifariam dividunt.
S. ISAACUS annis li.							
		417	6	69	4	1	
299		418	7	70	5	2	S. Isaacum magis Nersis filium substituit Chosroes in patriarchalem Armeniorum sedem (89).

Mesrobes Haseci Tarouæ in oppido natus, apud magnum Nerses alitur atque eruditur; deinde aulæ regis a secretis constituitur. Sed demum corporali honore contempto, solitariam vitam sectatur, plebique edocendæ per sacrorum librorum enarrationem vacat: qua in re non modicis difficultatibus conflictatus, consilium cepit proprias Armeniæ linguæ litteras excogitandi, ut divina scilicet Biblia accuratissime interpretaretur. Hactenus enim in rebus aulicis Persicas litterarum formas adhibebant Armenii, in ecclesiasticis Græcas et interdum Syriacas.

(89) Quo tempore S. Isaacus ad episcopatum electus est, vetuit Chosroes rex Armeniorum eundem a Cæsareæ metropolitano consecrari, uti eatenus jam inde a S. Gregorio factitatum fuerat. Hinc mos obtinuit apud Armenios jure proprio inter se

consecrandi. Hinc etiam coeptus creditur Ecclesiæ Armeniæ peculiaris ritus, qui consecutis temporibus paulatim auctus ornatusque est: prius enim Armenii Syriatico vel potius Græco ritu usi videntur.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PERS.	ARM.	PATR.	
			Arca- dius et Hono- rius	Sapor.	Veram- sabuhus	S. Isaa- cus	
VERAMSABUHUS annis XXI.							
			410	8	71	1	3
			420	9	72	2	4
ARTASIRES annis III.							
			421	10	1	3	5
			422	11	2	4	6
300			423	12	3	5	7
VERAMUS, idemque GERMANUS, annis XI.							
			424	13	1	6	8
			425	14	2	7	9
301			426	15	3	8	10
			427	16	4	9	11
			428	17	5	10	12
			429	18	6	11	13
302			430	19	7	12	14
			431	20	8	13	15
			432	21	9	14	16
303			433	22	10	15	17
			434	23	11	16	18
<p>Magnus Isaacus Ctesiphontem pergit, indeque non sine honorificentia donisque ab Artasire Persarum rege collatis regreditur.</p> <p>Discipuli Athenas, Byzantium Alexandriaeque mittuntur.</p>							
ISDIGERDES annis X.							
			435	24	1	17	19
			436	25	2	18	20
			437	26	3	19	21
THEODOSIUS Junior annis XXXIV.							
			438	1	4	20	22
304			439	2	5	21	23
CHOSROES alter anno I.							
			440	3	6	1	24
SAPOR ISDIGERDIS filius annis IV.							
			441	4	7	1	25
			442	5	8	2	26
305			443	6	9	3	27
			444	7	10	4	28
<p>Prima synodus Ephesina Patrum ducentorum adversus Nestorium. Erant autem post Constantinopolitanam synodum anni XLII, post Nicænam CVII (91).</p> <p>Carina urbs conditur (93).</p> <p>Veramsabuhus pie diem supremum obiit. Deinde regnabat frater ejus Chosroes anno uno. Tum Sapor Persa Isdigerdidis filius, quem idcirco pater Armeniis præfecit, ut hos pedentim ad Aramazdis sacra (92) pertraheret, atque a fide et societate Græcorum abduceret.</p>							

(90) *Mesrobis* nomen cum, ut tradunt memoria veteres Armeniorum, Græci pronuntiare nequirent, cœpit ab eis dici *Mastos*. Hinc etiam apud Armenios duplici nomine vir hic gaudet.

(91) Ergo hæc pericope collocanda videtur in anno 432.

(92) Hanc Persarum idololatrarum sectam commemorant in suis scriptis Eznichius et Elisæus. Et

quidem reges in epistolis semet Aramazde salos dictabant, quos inter et Julianus imp. Id nomen veteribus Persis significabat *bonum genium*. Vide Chorenensem *Hist.*, II, 15, 17, 51.

(93) Hanc urbem excitavit, seu potius auxit, Anatolius Theodosii junioris dux. Eadem nunc dicitur *Erzeroum*, Armeniæ prope metropolis, frequens civibus quadringentis circiter millibus.

OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PERS.	ARM.	PATR.
		Theodosius junior	Veramus	Anarchia	Isaacus

VERAMUS annis XXI.

ANARCHIÆ annus unus.

445	8	1	1	29
-----	---	---	---	----

ARTAXES, qui et ARTASIRES, annis VI.

306	446	9	2	1	30	Hic Artaxes, a Persis dictus Artasires, juvenili ætate moribusque perditis, generis Arsacidarum extremus fuit.
	447	10	3	2	31	
	448	11	4	3	32	
307	449	12	5	4	33	
	450	13	6	5	34	
	451	14	7	6	35	

Hic denique deletum est regnum *Armeniacum* Arsacidarum, itemque patriarchatus de genere S. Gregorii. Etsi enim S. Isaacus annis adhuc XVI superfuit, suaque egregia doctrina in Armenia nostra refulsit, res tamen sub impiis præfectis Persisque procuratoribus erant. Nimirum loco regis Artasires præerat Vehmirsapor, et pro S. Isaaco malevolus Sormacus, qui mansit anno uno; deinde deterior eo Barchisius annis tribus; post hos improbius utroque Samuel quidam annis VII (94). Sed enim nos horum tempora in Interregni loco ponemus, ne canonis ordo in perturbationem incurrat: quin imo S. Isaaco ascribemus post annum ejus quintum et tricesimum serie protracta usque ad inceptam Vardani præfecturam.

INTERREGNUM annis XIII.

308	452	15	8	1	36	Beatus Alanus ex illustri gente Arzeruniorum juvenili ætate caducam sæculi gloriam flocci faciens sectabatur cœlestem, sequelitteris excolendis spiritalibusque exercitiis impendebat.
	453	16	9	2	37	
	454	17	10	3	38	
	455	18	11	4	39	
	456	19	12	5	40	
309	457	20	13	6	41	
	458	21	14	7	42	
	459	22	15	8	43	
	460	23	16	9	44	
	461	24	17	10	45	
310	462	25	18	11	46	
	463	26	19	12	47	
	464	27	20	13	48	

Rursus propter Flavianum altera Ephesi synodus vicesimo quarto anno post primam, extincto jam Cyrillo Alexandrino.

VARDANUS annis XVII.

465	28	21	1	49
-----	----	----	---	----

A Veramo summus constituitur Armeniorum præfectus Vardanus (95).

ISDIGERDES annis XIX.

311	466	29	1	2	50
	467	30	2	3	51

Hic explicit historia Armeniorum a Mose conscripta.

Post obitum S. Isaaci sedem ejusdem episcopalem occupat Josephus discipulus annis duobus, comprobante Mesrobe, qui anno eodem mortem cum vita commutavit.

(94) Hi tres cum sedem patriarchalem contra fas tenuissent, tandem Persæ regis mandato pulsati sunt.

(95) De hoc Vardano Mamunicio exstat historia Elisæi Armenii.

OLYM.	CHRISTI	CONST.	PERS.	ARM.	PATR.	
		Theodosius Junior	Isdigerdes	Vardan	Josephus	
JOSEPHUS annis II (96).						
	468	31	3	4	1	
	469	32	4	5	2	
GIUDIUS annis xv.						
312	470	33	5	6	1	Giudius S. Isaaci discipulus fuit e Taia provincia, oppido Arahezo.
	471	34	6	7	2	
MARCIANUS annis v.						
Synodus Chalcedonensis jussu Marciani Pulcheriaque Theodosii sororis. Erant autem congregati Patres DCXXXVI (97).	313	472	1	7	5	Eznichius et Corion nostrorum interpretum (98) discipuli.
		473	2	8	4	SS. Vardanorum labores sub Isdigerde, quos luculento stylo conscripsit doctissimus inter interpretum discipulos beatus Elisæus.
		474	3	9	10	SS. Leontianorum a Persis cædes duobus post prædicta annis.
		475	4	10	11	
		476	5	11	12	
LEO MAGNUS annis xvii.						
Mambræus Mosis (90) frater in Armeniam revertitur. Idem tertius philosophus esse perhibetur.	314	477	1	12	13	8
		478	2	13	14	9
		479	3	14	15	10
		480	4	15	16	11
		481	,	16	17	12
ARMENIORUM OBEDIENTIA ET INTERREGNUM annis vi.						
Isdigerdem pœnituisse aiunt quod Armeniam claudibus affecisset, quo tempore Vasacius (1) quoque atroci morte perit, uti refert Elisæus.	315	482	6	17	1	15
		483	7	18	2	14
		484	8	19	3	15
PEROZES annis xxii.						
JOANNES MANDAGUNIUS annis xii, ex Arsamunia provincia, oppido Zachnodo.						
	316	485	9	1	4	1
		486	10	2	5	2
		487	11	3	6	3
MAGNUS sive PABGHENUS annis xix.						
David philosophus orbi inclaruit (2), oriundus Harchia provincia atque urbe Hertha.	317	488	12	4	1	4
		489	13	5	2	5
		490	14	6	3	6
		491	15	7	4	7
		492	16	8	5	8
		493	17	9	6	9
ZENO annis xiii.						
Zenoni in imperio socii aliquandiu fuere Leo junior et Basiliscus. Zeno libellum pro orthodoxia scripsit duodecim anathematum synodi Chalcedonensis.	318	494	1	10	7	10
		495	2	11	8	11
		496	3	12	9	12

(96) Josephus hic, admiranda pietate doctrinaque præditus vir, cum SS. Leontianis martyrium fecit sub Persis.

(97) Hæc pericope variat atque interpolatur in codd.

(98) Apud Armenios per autonomasiam dicuntur interpretes magna illa gentis lumina Isaacus et Mesrobes.

(99) Nempè Chorenensis illius summi historici de quo ad annum 489. Homiliæ Mambræi quædam feruntur satis laudabiles.

(1) Patriæ suæ proditor princeps quidam.

(2) Opera philosophica Davidis plura supersunt lingua Armeniaca et Græca. Notissimi omnium sunt commentarii ejus ad Aristotelem.

	OLYMP.	CHRIST.	CONST.	PERS.	ARMEN.	PATR.
			Zeno	Perozes	Magnus	Babghenius
						BABGHENIUS annis v, ex Vandanæ oppido Othmeso.
	319	407	4	13	10	1
		498	5	14	11	2
		499	6	15	12	3
		500	7	16	13	4
		501	8	17	14	5
						Beatus Carnicus sancti Gregorii reliquias in Maniæ specu reperit, quæ mox Thordani collocatæ sunt (3).
						SAMUEL annis v, e Beznuniaz urbe Arzghia.
Vahani Manicunii res fortiter gestæ contra Persas.	320	502	9	18	15	1
		505	10	19	16	2
		504	11	20	17	3
	321	505	12	21	18	4
		506	13	22	19	5
						ANASTASIUS annis xvii.
						VALARSACES annis iii.
						VAHANUS annis xxxi.
						MUSÆUS annis viii.
Lazarus Pharpensis presbyter, historicus et rhetor insignis (4).		507	1	1	1	1
		508	2	2	2	2
		509	3	3	3	3
						Musæus e Cotiæ oppido Elaberio.
						Vahanus templa, præsertim cathedrale, instaurando exornavit. Idem Vahanus Mamicunius Alanus obsidione pressit.
						CAVATUS annis vii.
Anastasius et Zeno orthodoxi habeantur.	322	510	4	4	4	4
		511	5	5	5	5
		512	6	6	6	6
	323	513	7	7	7	7
		514	8	8	8	8
						Armenii ab obedientia recedentes pugnam adversus Cavatum instruunt.
						ISAACUS annis v, ex Harchiæ oppido Utco.
		515	9	6	9	1
		516	10	7	10	2
						Cavatus Amidam (5) cepit.
						CIAMASPES annis ii.
	324	517	11	1	11	3
		518	12	2	12	4
						CAVATUS denuo annis xvii.
		519	13	1	13	5
						CHRISTOPHORUS annis v.
	325	520	14	2	14	1
		521	15	3	15	2
		522	16	4	16	3
		523	17	5	17	4
						Dominus Christophorus e Bagrevantiaz oppido Tigrario.

(3) Recole ad annum Christi 336.

(4) Lazari historia, quæ pertingit a Christi anno 410, nempe ab Arsacis et Valarsacis regno, usque ad principatum Vahani, edita est sine in-

terpretatione Venetiis, anno mcccxciii.

(5) Hæc est Tigranocerta ab Illicano Tigrae olim condita; nunc dicitur Diarbekir homonymæ provinciæ metropolis.

	OLYMP. CHRISTI	CONST.	PERS.	ARM.	PATR.	
		Justi- nus	Cava- tus	Vaha- nus	Chri- stopho- rus	
		JUSTINUS annis ix.				
	524	1	6	18	5	
		LEONTIUS annis II, ex Arberu- niæ oppido Erasto minore.				
	525	2	7	19	1	
326	526	3	8	20	2	
		NERSES annis ix.				
	527	4	9	21	1	
		Dominus Nerses Bagre- vantius, e magno oppido Astaracho.				
	528	5	10	22	2	
	529	6	11	23	3	
327	530	7	12	24	4	
		Mezezii Gnumiorum præ- fecti nobiles victoriæ ad- versus Hunnorum incur- siones (6).				
	531	8	13	25	5	
	532	9	14	26	6	
		Esdras Angelensis, Mo- sis episcopi Bagrevanti- ni (7) discipulus, agmen rhetorum auxit.				
		JUSTINIANUS annis xxxvi.				
	533	1	15	27	7	
328	534	2	16	28	8	
	535	3	17	29	9	
		CHOSROES annis xlv.				
		JOANNES annis xv, e Gabe- niæ oppido Synselnio.				
	536	4	1	30	1	
	537	5	2	31	2	
		Vahanus Mamcunius pie mortem obiit. Eidem successit Vardus frater.				
		VARDUS annis III.				
	538	6	3	1	3	
329	539	7	4	2	4	
	540	8	5	3	5	
		PERSÆ (8) PRÆFECTI post Vardum dominati sunt Armeniis annis iv.				
	541	9	6	1	6	
330	542	10	7	2	7	
	543	11	8	3	8	
	544	12	9	4	9	
		Horrenda hominum lu- es, cui parem nemo novit, ab Occidentis regionibus initium cepit.				
		MEZEZIUS GNUNIUS annis xxx.				
	545	13	10	1	10	
331	546	14	11	2	11	
	547	15	12	3	12	
	548	16	13	4	13	
		Fortis Mezezius, gente Gnumius, pulsus hostibus, præfectura potitus est.				

(6) Antiquiores adhuc Hunnorum in Armeniam incursiones memorant Socrates, vi, 1, et Sozomenus, viii, 1.

(7) Procul dubio intelligitur Moses ille historicus: namque et Thomas Arzerunius in calce libri primi *Historiæ suæ* hæc ante Samuelem ait: *Quidquid autem a regno Fortis Arsacis usque ad præsens tempus scripsit ille magnus historicus Moses Taronen-*

sis (idem qui *Chorenensis*) *Bagrevantiæ et Arsaruniæ episcopus*, etc. De Mose episcopo historico et rhetore disseritur in præfatione *Progymnasmatum* ejusdem Venetiis editorum.

(8) Al. cod., *Saraceni*.

(9) Nempe post S. Gregorium anno Christi 291 excruciatum.

OLYMP.	CHRISTI.	CONST.	PERS.	ARMEN.	PATR.
		Justinianus	Chosroes	Mezezius	Joannes
332	549 550	17 18	14 15	5 6	14 15

MOSES annis xxx.

Prodigia in Ostania Armeniorum, quibus per motus fidem amplexus est beatus Machozius.	551	19	16	7	1	Dominus Moses ex Aragozotæ oppido Elivardo. S. Managirbus, qui appellatus est (10) Gregorius, gente Rhazichus (11), martyrium consummavit.
	552	20	17	8	2	
	553	21	18	9	3	

Hic post Christi natalia annus DLIII expletus est, quo tempore Andree (12) quoque cyclo ducentorum annorum absolvetur. Atque hinc æra Armeniorum protinus oborta ob ejusmodi causam. Cum ducentarii cyclo extremum plenilunium in die xxv Martii incidere, initium autem die iv Aprilis fuisset, pergit ulterius haud poterat, propterea quod post diem xxv Martii ponenda fuisset dies xiii Aprilis, in quam nonum plenilunium incidebat: ideoque festa omnia, uti constat, et Calendarii rationes perturbabantur. Tum demum ejus ætatis sapientes celebrato conventu aram Armeniorum conderunt, ut paschale videlicet festum Domini et reliqua dirigerentur. Sed enim cum annis novem experti essent nondum se regulam satis firmam tenere, anno æræ decimo Oeas quidam (13) solerti mente præditus invocatus ab eo sagaces magnique ingenii homines cyclum de communi sententia constituerunt qui dicitur quingentorum annorum. Hæc æræ Armeniacæ origo est (14), quam nos ob tempora promptius exhibenda hæc in canones assumemus.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PERS.	ARMEN.	PATR.	ÆRÆ ARM.
			Justinianus	Chosroes	Mezezius	Moses	annus primus
Pace inter Justinianum et Chosroem composita, res universæ Ecclesiæ prospero cursu utebantur.	333	554	22	19	10	4	S. Istbutzius, qui et Machosius, martyrium pro Christo subiit. Idem passi sunt Isaacus et Samuel et Izmuchius eadem Persica gente orti.
		555	23	20	11	5	
		556	24	21	12	6	
Iberorum adversus nos schisma hic a nonnullis collocatur.	334	557	25	22	13	7	Hoc anno quingentorum annorum cyclo conditus est.
		558	26	23	14	8	
		559	27	24	15	9	
		560	28	25	16	10	
	335	561	29	26	17	11	(15) Irion paschalem canonem violavit.
		562	30	27	18	12	
		563	31	28	19	13	
		564	32	29	20	14	
Nerses patricius, gente Armenius, in Græci imperatoris aula florebat.	336	565	33	30	21	15	
		566	34	31	22	16	
		567	35	32	23	17	
		568	36	33	24	18	(16)

(10) Puta in baptismo.

(11) Rhazichi populus Persidis. Al. cod., Chuzichus.

(12) Hic Andreas Byzantinus anno Christi 555 cognoscebatur, uti in loco notatum est.

(13) Oeas in Armeniaco Calendario dicitur Alexandrinus. Ejus autem cyclo, quanquam vulgo dicitur annorum quingentorum, constat reapse annis DXXXII. Confer inferius ad Christi annum 1096.

(14) De hac æra Armeniorum legendus Freretus,

Mémoir. de l'Acad. des inscript., t. XIX, p. 85 sqq., qui usus est Samuelis nostri excerptis a celebri Villedroyo sibi traditis: quem item Villedroyum legis loquentem de eodem Samuele apud Moufauconium, Biblioth. mss. p. 4026.

(15) An legendum Kyron?

(16) Ad hunc annum scripta erat in codice vetustiore satis longa pericope, quæ ob paginam putrefactam exscribi non potuit.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PERS.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ARM.
			Justinus	Chos- roes	Meze- zius	Moses	
JUSTINUS annis xiv.							
Rursus hominum lues.	337	569 570 571 572 573	1 2 3 4 5	34 35 36 37 38	25 26 27 28 29	19 20 21 22 23	16 17 18 19 20
	338	574	6	39	30	24	21
TYRANNI PERSO-SARACENI annis xxxv.							
Hac ætate dissidia, pugnæ, clades imma- nes, captivitates, di- reptiones, conclusio- nes in carceribus, di- ra fames, pestis, aliæ- que multimodæ cala- mitates.	339	575 576 577 578 579 580	7 8 9 10 11 12	40 41 42 43 44 45	1 2 3 4 5 6	25 26 27 28 29 30	22 23 24 25 26 27 Armeniorum proce- res Persici jugi im- patientes, duce Var- tho Vasaci Mamicumi filio in clientelam Græcorum se contu- lerunt.
ABRAHAMUS annis xxiii.							
	340	581 582	13 14	46 47	7 8	1 2	28 29 Abrahamus antea episcopus Rbestunio- rum ex eadem pro- vincia, oppido autem Albathanio.
TIBERIUS annis v.							
		583	1	48	9	3	30
ORMIZDAS annis xii.							
	341	584 585 586 587	2 3 4 5	1 2 3 4	10 11 12 13	4 5 6 7	31 32 33 34 Turbæ novæ ob Chalcedonense con- cilium.
MAURICIUS annis xx.							
Verthanes atque Gregorius doctores ad Græcos profecti sunt: cum autem con- cordiam constituere non potuissent, cum exsecratione redie- runt.	342	588 589 590 591	1 2 3 4	5 6 7 8	14 15 16 17	8 9 10 11	35 36 37 38 Mauricius Græca- rum copiarum dux, gente Armenius, in imperium succedit.
Hac ætate Syri quidam circulatores in Armeniam delati ut Nestorii sectam studiose propagarent, ana- themate expulsi sunt. Nonnulli tamen iis adhæserunt, hique fallaces eorundem libros interpretati sunt, videlicet Cortosacium, Cyriacosacium (17), Pauli visionem, Adami pœnitentiam, Diathecen, Pueritiam Domini, item Sebiium, Botryonem benedictionis, patentes codices, enarrationem Evangelii Manetis. Verum q unque his fidem adhibuerunt, anathemate percussi sunt.		592 593 594 595	5 6 7 8	9 10 11 12	18 19 20 21	12 13 14 15	39 40 41 42
Manifestum schi- sma (18).	343						

(17) Quæ sint hæc opera curiosius inquirendum est, præsertim apud Fabricium in opere *Codex pseud-epigraphus et apocryphus Veteris et Novi Testamenti*. Namque et nuperus Sammartinius in *Commentariis de rebus Armeniacis*, p. 45, locum hunc Samuelis mutilatum exhibet sic: *Des livres apocryphes*

de l'Ancien et du Nouveau Testament tels que l'Apocalypse de S. Pierre (ita pro S. Paul), la Pénitence d'Adam, l'Evangile de l'enfance, etc. Et præterea nihil subdit.

(18) Codices partim verum schisma, partim verus motus.

	OLYMP.	CHRI- STI	CONST. Mauri- cius	PERS. Cho- sroes	ARMEN. Ty- rauni	PATR. Abraha- mus	ERA ARM.	
CHOSROES annis xxxvii.								
Sembatus Bagratunius plurimis praeliis contra hostes Chosrois feliciter patris, honores a Chosroie retulit, atque Hircaniae praefectura ornatus est : ad quam profectus reperit in Sagastania Armenios captivos linguae suae scriptaeque litteraturae jam inmemores : quorum excolendorum studiosus dedit operam ut a patriarcha Armeniorum crearetur episcopus ejus loci Habelus quidam. Eam vero d.acesim cathedrae S. Gregorii esse voluit.	344	596	9	1	22	16	43	
		597	10	2	23	17	44	
		598	11	3	24	18	45	
		599	12	4	25	19	46	
		600	13	5	26	20	47	
		601	14	6	27	21	48	
Plures caedes. Mauricius propter morum saevitiam ab exercitu suo cum liberis universaque progenie miserabili excidio consumitur.	345	602	15	7	28	22	49	
		603	16	8	29	23	50	
JOANNES e Cogotiae oppido Bagaranio annis xxvi.								
Horianus Persicarum copiarum dux, captis Hierosolymis quinquaginta hominum millia interfecit, centumque milia mancipio addixit, crucis vero salutarum lignum cum caetera supellectile sacra in thesaurum Chosrois regis invexit.	346	604	17	9	30	1	51	Nonnulli historici dominum Joannem et dominum Abrahamum eodem anno extinctos tradunt ; alii tamen uti nos scribimus.
		605	18	10	31	2	52	
		606	19	11	32	3	53	
		607	20	12	33	4	54	
PHOCAS annis viii.								
Sembatus Bagratunius S. Gregorii templum caesis lapidibus restaurat in urbe Devina magnificentius atque admirabilius.	347	608	1	13	34	5	55	
		509	2	14	35	6	56	
		610	3	15	36	7	57	
tyrannis interneccione sublatis, nempe Gihrburzeno Gihr-Vesnasbobehene, Gihr-Vezoumirhano et reliquis Perso-Saracenis, imperat DAVID SAMARUNIVS annis xxx.								
Hac aetate Iberi ab Armeniorum communiione secesserunt propter Chalcedonense concilium : Graecis autem per Cyriionem antistitem suum copulati sunt.	348	611	4	16	1	8	58	
		612	5	17	2	9	59	
		613	6	18	3	10	60	
		614	7	19	4	11	61	
		615	8	20	5	12	62	Cathedralis Merenii sedes conditur a Davide Saharuno.
HERACLIVS annis xxxi.								
Hac aetate Iberi ab Armeniorum communiione secesserunt propter Chalcedonense concilium : Graecis autem per Cyriionem antistitem suum copulati sunt.	349	616	1	21	6	15	63	
		617	2	22	7	14	64	
		618	3	23	8	13	65	
		619	4	24	9	16	66	
		620	5	25	10	17	67	
		621	6	26	11	18	68	
		622	7	27	12	19	69	
		623	8	28	13	20	70	
		624	9	29	14	21	71	
		625	10	30	15	22	72	
Hac aetate Iberi ab Armeniorum communiione secesserunt propter Chalcedonense concilium : Graecis autem per Cyriionem antistitem suum copulati sunt.	350	626	11	31	16	25	73	
		627	12	32	17	24	74	
		628	13	33	18	23	75	
		629	14	34	19	26	76	
HERACLIVS annis xxxi.								
Hac aetate Iberi ab Armeniorum communiione secesserunt propter Chalcedonense concilium : Graecis autem per Cyriionem antistitem suum copulati sunt.	351	616	1	21	6	15	63	
		617	2	22	7	14	64	
		618	3	23	8	13	65	
		619	4	24	9	16	66	
		620	5	25	10	17	67	
		621	6	26	11	18	68	
		622	7	27	12	19	69	
		623	8	28	13	20	70	
		624	9	29	14	21	71	
		625	10	30	15	22	72	
Hac aetate Iberi ab Armeniorum communiione secesserunt propter Chalcedonense concilium : Graecis autem per Cyriionem antistitem suum copulati sunt.	351	626	11	31	16	25	73	
		627	12	32	17	24	74	
		628	13	33	18	23	75	
		629	14	34	19	26	76	

(19) Imo et duo Samuelis recentiora exemplaria tradunt anno 62. Nos tamen vetustiori codici, in quo desideratur haec de variis circa hegiram opi-

nionibus pericope, adhaerentes, trademus anno aerae Armeniaca 95.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PERS.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ANN.	
			Hera- clius	Cho- sroes	David	Comi- tas		
								COMITAS annis VIII, ex Aragazie oppido Alzio.
Heraclius Chosroem Persarum regem occidit.	352	650	15	35	20	1	77	Magnus patriarcha Comitas martyrium sanctæ heroinæ Rhipsimiæ mirabiliore atque illustriore structura restaurat, quod antea vulgare admodum fuerat ædificium. Ibidem cum ossa sanctæ ejusdem feminæ condita reperisset, reserare arcam non est ausus a sancto Gregorio sanctoque Isaaco sigillis obsignatam: imo eam suo quoque sigillo munitam ibidem repositum (20).
		651	16	36	21	2	78	
		632	17	37	22	3	79	
								CAVATUS anno I.
		633	18	1	23	4	80	
								ARTASIRES annis II.
	353	634	19	1	24	5	81	
		635	20	2	25	6	82	
								HORIANUS anno I.
Heraclius Horianum (21) Persis imponit, cruce salutifera ab eo vicissim recepta. Hunc tamen sui milites interfecerunt.		636	21	1	26	7	83	
								CHOSROES anno I.
		637	22	1	2	8	84	
								PARBORMUS et ZARMDOCHTES anno I.
								CHRISTOPHORUS annis II. Hic nobili Apahuniorum gente ortus, religionis in primis amans, cum pravos procerum nostrorum mores frustra emendare studisset, duobus annis post, relicta sede, monasterium sibi prope oppidum Ulesium struxit, ibique usque ab obitu mansit in secessu.
Varazirozes princeps Bagratunius Sembati filius ingenti honore affectus a Chosroe regreditur in Armeniam.	354	638	23	1	28	1	85	
								ISDIGERDES annis XII.
		639	24	1	29	2	86	
								ESDRAS annis IX, e Nighiæ provincia Pharaznocerta.
Belium Arabicum.								
Cum Heraclius concilium in urbe Carina congregavisset, Esdras Armeniorum patriarcha in Chalcedonensi controversia consensit, cuius rei præmium retulit tertiam provinciam Colbensis partem universamque Alesiam (22), quas terras Græci a nostrorum patriarcharum diœcesi abstraxerant.		640	25	2	30	1	87	
								THEODORUS RHESTUNIUS annis XXV.
	355	641	26	3	1	2	88	Persæ Devinam urbem ceperunt, quam Tiridatis filius Chosroes condiderat, sibi regiam sedem delegerat.
		642	27	4	2	3	89	
		643	28	5	3	4	90	
	644	29	6	4	5	91		
356	645	30	7	5	6	92	Secta discipulorum Joannis Maiacomensis emersit, quorum antesignatus erat Sergius, homo arrogans atque ambitione tumens.	
	646	31	8	6	7	93		
								CONSTANTINUS annis III.
		647	1	9	7	8	94	
		648	2	10	8	9	95	

(20) Comitæ patriarchæ canitur ab Armeniis prolixus hymnus de S. Rhipsimia ejusdemque sociis virginibus, idque exemplar Haicanæ poescos omnibus numeris absolutum merito existimatur.

(21) Horianum historici Armenii passim cum

Persis dicunt *Choremum*, idemque sæpe usuvenit etiam in Samuelis codicibus.

(22) Codd. *Ales*, qui locus nobis satis non est exploratus.

Per hocce dies inclaruit falsi prophetæ Saracenorum manifestatio, Cerinthi atque Arianorum assœcæ, cui nomen Mahumetus, gente Ismaelitæ, filii Agaris, qui præceptore usus est solitario viro quodam, nomine Bechira, secta Ariano, Sinai deserti incola : quem in locum videlicet confluentes *Ismaelitæ* numero aucti sunt, ex quo tempore Sara ancillam suam Agarem expulit.

Constantino Heraclii filio regnante capta a Saracenis Devina, ut quidam ait historicus, interfecta sunt festo die Epiphaniæ in Sancti Sergii æde duodecim millia hominum, ita ut cæsorum sanguine sacra mensa et baptismatis fons redundarent : abducta vero in captivitatem sunt plus triginta quinque hominum millia. Mox corpora eorum, qui hoc bello ceciderant, collegit Nerses patriarcha, atque in eadem sacra æde, quam refecit, collocanda curavit.

Jam vero Ismaelitæ gentis rex eadem in urbe sedem fixit; primus quidem nomine Chalarthus, de quo vaticinium sacra Biblia cecinerant, fore scilicet ut Chalartabii (23) populus gladios suos cruore saturaret. Hic octo post annos obiit : successitque Amaranus annis xii. Sed enim ille Chalarthus Damascum usque progressus fuerat, et in Mesopotamia Amidam urbem infinita direptione vastaverat. Exin tres duces alium alio dimiserat; in Græcas quidem provincias Jalum (24) seu Jochem, qui Græcorum septuaginta millia cecidit; in Persidem vero Othmanum Amiram Maviæumque copiarum ducem, qui debellaverunt viginti mille Myrdatis milites, itemque Armeniorum ducem Musæum cum suis equitibus : atque ita contigit ut Armeniis, Persis, Syris, Ægyptiis, Medis, Parthis et Palæstinis potirentur.

Jam causa, quamobrem hi consecuti sunt dominatum, ejusmodi fuit : Princeps quidam Damascenæ regionis Sergius haud modica re mercatores Ismaeliticos spoliabat : Chalarthus autem, cum sæpe de his injuriis expostulasset, nec ille ab ingenio decederet, ad extremum collectis gentis suæ pedestribus equestribusque copiis ter impressionem in hostem fecit, neque re sua tantum potitus est, verum etiam aliena : quare et in Armeniam delatus, vi conabatur religiosam incolarum fidem subvertere.

Præterea Ismaelitarum rex prædictus conspirantem secum nactus est quemdam nomine Mahumetum Ægyptiorum mercatorum principem. Hic legum Mosaicarum modice peritus, sed Arii Cerinthique sectæ addictus, qui regnum cælorum corporeum esse dicebat, in quo scilicet terrestris cibus ventris inesset, itemque connubium post resurrectionem. Idem leges inter se contrarias docuit, antiqua scilicet et nova statuta, absurda comminiscens atque insolentia prædicans, nimisque impudenter sœdus illud Abrahami corrumpens, quo jussum est : « Mare omnem apud vos circumcidetis octava die (*Genes. xxxiv, 15*) ; » ipse autem non mares tantum, verum etiam, proh pudor ! femellas : signaculum Dominici fœderis violans. Statuit insuper ut aqua tantum (25) lavarent perpetuo in fonte baptismatis : multasque præterea absurdas ejusmodi et insanas risuque dignas consuetudines docuit.

Hunc Mahumetum cum sibi legislatorem et oraculum copiarumque ducem Saraceni præfessent annis xx, summo excidio debellaverunt Beznuniam, Aleovidiam atque Taroniam (26). Quamquam postremo Mahumetus cum fideles oblectantes sectæ suæ cognovisset, edicto copiam fecit nominatim Armeniacis provinciis Christiano ritu utendi, atque, ut ita dicam, religionem quam sectabantur eisdem vendidit, vectigali imperato, nempe ut familiæ singule quatuor nummos, modios aridorum tres, hippoperam, cilicinumque funem persolverent. Hujus tamen tributum immunibus esse concessit sacerdotibus, nobilibus et equitibus. Atque Saraceni, postquam prolatis imperii finibus omnium potiti sunt, dici cœperunt Amiralumumni (27). Jam post Mahumeti annos xx (28), dominati sunt Abubechirus, Othmanus et Omarus annis xxxviii.

Hac tempestate imperium quoque Persarum, quod dicebatur Sasanidarum, sublatum est, postquam annis ccccx perseveraverat : Persicum autem sceptrum cœperunt Saraceni, qui dicti sunt Amiralumumni.

SARACENORUM AMIRALMUMNI (29).

Mahumetus annis xx; Abubechirus annis vii; Othmanus annis x; Omarus annis xx; Maviæus annis xxii; Meruanus anno i; Jezithus annis iii; Abdelmelichus annis xxii; Velithus annis iv; Omarus annis ii; Ezithus annis vi; Heschemus annis xix; Velithus anno i; Meruanus annis viii; Abdla annis xxii; Abdelazizus annis iii; Mahdis annis ix; Musis annis x; Harunus annis xxiii; Mahmetus annis v; Maimunus annis xxvii; Ibmeretus annis ix; Harunus annis xviii; Ciaphares annis xi. Horum memoria perditione obruatur.

(23) Chalirith dicuntur ab Armeniis *exta*. Hoc autem loco haud scimus utrum respiciendum sit ad Dent. xxviii, 49, an ad Hierem. xlvi, 10, vel ad psal. lvi, 5, vel ad Lviii, 8. Rem alii diligentius considerent.

(24) Hic codices aliqua corruptione laborant.

(25) Nempe sine verbis sacris.

(26) Hæ sunt Armeniorum provinciæ.

(27) Codices partim *Amiralumni*; partim vero *Amiralumuni*, nempe *imperatores fidelium*.

(28) Codd., xl. Sed idem ante posteaque habent xx.

(29) Hic titulus cum sequentibus *Amiralumunis* abest ab antiquiore exemplari.

	OLYMP.	CHRI- STI	CONST. Con- stanti- nus	PERS. Isdi- ger- des	ARM. Theo- dorus	PATR. Ner- ses	ÆRE ARM.		
								NERSES annis xx, antea episcopus Daizæ ex eadem provincia.	
		649	3	11	9	1	96		
			CONSTANTIUS (30) annis xxviii.						
	357	650	1	12	10	2	97		
			ABUBECHIRUS annis xiv.						
		651	2	1	11	3	98		
		652	3	2	12	4	99		
		653	4	3	13	5	100		
	358	654	5	4	14	6	101		
		655	6	5	15	7	102		
		656	7	6	16	8	103		
		657	8	7	17	9	104		
	359	658	9	8	18	10	105		
		659	10	9	19	11	106	Schisma Paschatris causa.	
		660	11	10	20	12	107	Urbis Erevanzæ se- ditio, cujus accura- tam descriptionem lege sis apud vetu- stiores historicos Sa- puhium (51) et Asol- nichium.	
	360	661	12	11	21	13	108		
		662	13	12	22	14	109		
		663	14	13	23	15	110		
		664	15	14	24	16	111	Devinam urbem itemque Petisium Græci inflammave- runt.	
			MAVIÆUS annis xxii.						
		665	16	1	25	17	112		
			HAMAZASPES annis vii.						
	361	666	17	2	1	18	113		
		667	18	3	2	19	114		
		668	19	4	3	20	115		
			ANASTASIUS annis vi, oriundus Agra- rio qd Masisii radices.						
		669	20	5	4	1	116		
	362	670	21	6	5	2	117		
		671	22	7	6	3	118		
		672	23	8	7	4	119	Cathedrale tem- plum Arugii condi- tur, in eoque bap- tismate tingitur mar- tyr Christi David, di- ctus antea Surbanus, Persica provincia oriundus, qui Chri- stum confessus ligno suspensus est in ur- be Devina.	
			GREGORIUS an. x.						
	363	675	24	9	1	5	120		
		674	25	10	2	6	121	Nonnulli pro Elia scribunt Israhæm an- nis viii.	
			ELIAS an. vi.						
		675	26	11	3	1	122		
		676	27	12	4	2	123		
		677	28	13	5	3	124		

(50) Codd., *Constantinus*.

(51) Saphium Bagratunium commemorat ipse Asolnichius in Historiæ suæ prologo, præter Joannem patriarcham VI.

(52) Cum Armenii non mensis sed hebdomadæ stas diebus festa sua olim (uti nunc etiam) quotannis agerent, idcirco Kalendarium mobilitate non carebat. Jamvero Anastasius ad cæterarum

gentium rationem nisus frustra est per Ananiam accedere. Ananiæ vero doctoris, cognomento Sircunii, astronomia utuntur adhuc Armenii. Chronologiam ejusdem memorat Asolnichius dum ait, « Inter exitum Hebræorum ex Ægypto et templi ædificium, secundum Origenem atque Ananiam, interjectos esse annos cccclxxxix. »

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PERS.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ARM.	
			Con- stanti- nus	Ma- vianus	Gre- gorius	Elias		
CONSTANTINUS filius Constantii annis xiv.								
364	678	1	14	6	4	125		
	679	2	15	7	5	126		
	680	3	16	8	6	127		
ISAACUS annis xxiii.								
365	681	4	17	9	1	128		Isaacus ante fuerat Rhodiorum episcopus, oriundus e Sura-phoræ oppido Arcunaseneno.
	682	5	18	10	2	129		
NERSEHUS annis iii.								
	685	6	19	1	3	130		Gregorius Mamucio a Chaziris in bello caso successit in Armeniorum præfecturam Nerschus Siracanus.
	684	7	20	2	4	131		
	685	8	21	3	5	132		
ASUSTIUS an. iii.								
366	686	9	22	1	6	133		
EZITHUS annis iv.								
	687	10	1	2	7	134		Asustius a Saracenis occiditur.
	688	11	2	3	8	135		
NERSEHUS CAMSARACANUS annis iii.								
367	689	12	3	1	9	136		Gregorius Arsarunæ episcopus et Philo doctor in præfectura Nerschi Cam-saracani sapientia flore-bant (33).
	690	13	4	2	10	137		
MERVANUS anno i.								
	691	14	1	3	11	138		
JUSTINUS annis xii.								
ABDELMELICHUS an. xxi.								
SEMBATUS an. xx.								
368	692	1	1	1	12	139		Sembatus Bagratu-nius, cognomente By-ratius, principatum tenet.
	693	2	2	2	13	140		
369	694	3	3	3	14	141		Malimus celsiori-bus mœnibus Mame-stiam instruxit.
	695	4	4	4	15	142		
	696	5	5	5	16	143		
	697	6	6	6	17	144		
	698	7	7	7	18	145		
	699	8	8	8	19	146		
		700	9	9	9	20	147	
370	701	10	10	10	21	148		Baguanæ in Bagre-vantia provincia cœ-nobium S. Gregorii cœde vastatur.
	702	11	11	11	22	149		
	703	12	12	12	23	150		Bellum Vardanocer-tanum duce impigro fertique Sembato.

(33) Gregorii dogmatica opera supersunt. Philo Socratis *Historiam ecclesiasticam* in Armeniacum sermonem transtulit; eaque interpretatio in Arm-

niorum bibliothecis et partim etiam Parisiis exstat. (34) Armeniæ lacus maximus, cui nomen etiam *mare Attamari* et *mare Vani*.

OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PERS.	ARM.	PATR.	ÆRE ARM.	
		Leo	Abdelmelichus	Sembatus	Elias		
		LEO annis III.				ELIAS annis XIV.	
	704	1	13	13	4	151	Mahmetus pugna in mari Gelamio (35)
371	705	2	14	14	2	152	conserta cepit insulam Sevaniam.
	706	3	15	15	3	153	
		ABSIMARES annis IV.					
	707	1	16	16	4	154	Casmus Amira Vas-
372	708	2	17	17	5	155	puracanorum principes cædit.
	709	3	18	18	6	156	
	710	4	19	19	7	157	
		JUSTINUS annis VI.					
		1	20	20	8	158	Ananiæ doctoris auditores Hermon, Tiridates, Azarias, Ezechiel et Cyriacus.
	711						

Hoc tempore incendio consumpti sunt Armeniorum principes in urbe Nachiciavana : quamobrem dominationis series hic abruptitur. Jam de hoc temporis intervallo dominus Joannes in sua facunda elaborataque *Historia* sic loquitur : « Cum Agarenorum dominatus prorsus in Armenia prævaluisset, regionis nostræ proceres indigenæ desiverunt : si qui autem forte reliqui erant, ii sub jugo servili latentisque vivebant. Idcirco, inquit, in hac *Historia* series principum nostrorum defectu laborat. » Verumtamen domini Tiridatis (36) ætate cessantibus hostium incursionibus, rursus ego prædictos principes in canone collocabo.

OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PERS.	PATR.	ÆRE ARM.	
		Justinus	Abdelmelichus	Elias		
	712	2	21	9	159	
		VELITHUS annis IX.				
	713	3	1	10	160	
373	714	4	2	11	161	
	715	5	3	12	162	
	716	6	4	13	163	
		PHILICUS (37) VARDANUS an. IV.				Susanna Vahani Cam-
	717	1	5	14	164	racani filia cum in potestatem infidelium venisset martirium fecit Charris.
		JOANNES OZNIENSIS annis XI.				
374	718	2	6	1	165	Sanctus Joannes philosophus (38) legibus optimis ecclesiarum majestatem confirmabat. Idem accitus ad aulam principis Sarceni, ob eximiam formæ elegantiam magnis honoribus auctus est.
	719	3	7	2	166	
	720	4	8	3	167	
		ARTEMUS an. I.				
	721	1	9	4	168	
		LEO annis XXIV.				
		SULIMANUS annis II.				
375	722	1	1	5	169	Darbantiam capit Sulimanus.
	723	2	2	6	170	

(36) Superius, part. I, cap. ult., num. 5, *Gelaciano*

(36) Nempe *Tiridatis secundi patriarchæ*.

(37) Ita codd., pro *Philippicus*.

(38) Hujus Joannis Ozniensis opera varia feruntur. Ejusdem oratio *contra Phantasticos* exscripta est e codice Parisiaco nuperque edita Venetiis cum Latina interpretatione.

OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PERS.	PATR.	ÆRÆ ARM.	
		Leo	Oma- rus	Joan- nes		
OMARUS annis III.						
	724	5	1	7	171	
	725	4	2	8	172	
376	726	5	5	9	173	Asutii Bagratunii prin- cipis obitus.
EZITHUS annis VI.						
	727	6	1	10	174	
	728	7	2	11	175	
DAVID annis XIII.						
	729	8	3	1	176	
	730	9	4	2	177	
377	731	10	5	3	178	
	732	11	6	4	179	
SAHMSEMUS annis XIX.						
	733	12	1	5	180	
Darbantia instaurata est.	734	13	2	6	181	
	735	14	3	7	182	
	736	15	4	8	183	
	737	16	5	9	184	
	738	17	6	10	185	
	739	18	7	11	186	
S. Gregorii cœnobium combustum est.	740	19	8	12	187	
	741	20	9	13	188	
TIRIDATES annis XXIII.						
	742	21	10	1	189	
	743	22	11	2	190	
380	744	23	12	3	191	
	745	24	13	4	192	Dominus Tiridates ex Othmeso oppido, vir inte- gritate, sanctimonia omni- que virtutum genere præ- ditus.
CONSTANTINUS annis XXXVII.						
	746	1	14	5	193	
	747	2	15	6	194	
	748	3	16	7	195	
	749	4	17	8	196	
Constantinus Leonis fi- lius cognomentum Cabal- lini (39), id est stercora colligentis, idcirco sorti- tus est, quia cum Sara- cenorum exercitu preme- retur in ripa Halyos flu- minis castrametantium, jussit collecta stercora in profluentem projici: qua ex re hostes infinitum exercitum suspectantes metuentesque fugæ se commiserunt. Idem fertur una die quinque leones continuatis ictibus confe- cisse.	381	750	5	18	197	
	751	6	19	10	198	
	752	7	1	11	199	
	753	8	2	12	200	
VELITHUS annis II.						

(39) Ita Samuel pro *Copronymi*. Jam Zonaras, xv. 2. aliam causam eamque notissimam tradit hujus ægnotinis.

(40) In Vahanum principem, quem adolescentem

Saraceni Christi odio occiderunt, superest hymnus qui editus putatur a litterata femina sorore ejus mostissima Chosroanusa.

OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PERS.	PATR.	ÆRÆ ARM.		
		Con- stanti- nus	Merua- nus	Tirida- tes			
MERUANUS annis vi.							
	383	754	9	1	13	201	Schisma Paschatis cau- sa. Isaacus nobilis Bagra- tunius, vir abundans vir- tutibus pacisque studio- sus. Hac ætate Isaacus et Hamazaspes Vahani prin- cipis Arzeruniorum filii impressione adversus in- cursores facta in partibus Vaspuracaniæ multos ex iis bello fregerunt: donec ab hostibus confossi vul- neribus gloriosissime ob- ierunt.
		755	10	2	14	202	
		756	11	3	15	203	
		757	12	4	16	204	
	384	758	13	5	17	205	
		759	14	6	18	206	
AMIR-ABDLA an. iii.							
		760	15	1	19	207	Duo sidera, alterum orientem versus, alterum in occidente apparuerunt.
		761	16	2	20	208	
	385	762	17	3	21	209	
ABDLA annis xxii.							
		763	18	1	22	210	
		764	19	2	23	211	
OLYMP.	CHRIS- TI	CONST.	AMIR.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ARM.	
		Con- stan- tinus	Abdla	Asu- tius	Tiri- dates		
ASUTIUS an. xvii.							
							Hinc denuo exordiamur seriem, quorum primus est annus iii: Asutius Bagratunius (41).
	386	765	20	3	1	212	Dominus Tiridates alter e Dasnavoria provincia.
		766	21	4	2	213	
		767	22	5	3	214	
SION annis viii.							
		768	23	6	4	215	Dominus Sion e Bagua- nia provincia, ad radices montis Simi. Hic fontis exarescenti, vigiliis et præ- cibus, perennes aquas re- stituit.
		769	24	7	5	216	
	387	770	25	8	6	217	
		771	26	9	7	218	
		772	27	10	8	219	Hoc tempore clades Cha- lenii Arenii et Thainæ (42), quo in loco septingenti ho- mines necati sunt, capti autem mille et ducenti.

Muselius Mamiconius et Samuel cum suis familiaribus aliisque conspicuis ex Armeniorum exercitu viris per dies paschales ab Ismaelitis cæsi sunt. Hac ætate florebat Stephanus, sacerdotum in aula princeps, vir doctissimus et omni philosophica et grammatica disciplina politissimus, non sine spiritalium virtutum comitatu. Item cognoscebantur illustres Armeniacarum provinciarum doctores domini Ephremus, et Anastasius et Crucedatus, et David cognomento Romanerus, magnusque philosophus Stephanus Siuniensis auditor Mosis.

(41) Hic revera incipit Bagratuniorum domina-
tio, qui demum regio nomine præfulserunt.

(42) Hæc nomina fortasse in aliquo mendo ca-
bant.

OLYMP.	CIRRI- STI	CONST. Con-stanti- nus	AMIR. Ablla	ARM. Asu- tius	PATR. Sion	ÆRE ARM.
388	773	28	11	9	6	220
	774	29	12	10	7	221
	775	30	13	11	8	222

ISAIAS annis xiii.

389	776	31	14	12	1	223	Dominus Isaias e Nighiæ oppido Elipatrusa. Hic erat viduæ filius, quæ secum ad januas ædis patriarchalis vitam degebat, ibique filium magna cum spe nutriebat. Revera hic tandem ad patriarchalem dignitatem meritissime evectus est.
	777	32	15	13	2	224	
	778	33	16	14	3	225	
	779	34	17	15	4	226	
	780	35	18	16	5	227	
	781	36	19	17	6	228	
SEMBATUS annis xxii.							
390	782	37	20	1	7	229	

LEO annis v.

783	1	21	2	8	230
784	2	22	3	9	231

BAHADINUS annis x.

391	785	3	1	4	10	232
	786	4	2	5	11	233
	787	5	3	6	12	234

CONSTANTINUS et IRENE mater annis x.

Horum imperantium ætate Romæ (43) imagines restitutæ sunt. Item contigit ut ingens quædam arca marmorea viseretur: quæ postquam ab admirantibus reserata est, hæc ibi scripta occurrerunt: « Quid me tegere interest, quandoquidem Constantiani et Irenes temporibus me sol visurus est (44). »

392	788	1	4	7	13	235	Defuncto Isaiâ Ipendaculus (45) Devinensem ecclesiam spoliat: dominus autem Stephanus Devinensis non nisi ingenti pecunia soluta succedit.
	789	2	5	8	1	236	
	790	3	6	9	1	237	
JOABUS Curopalates ex Ostania anno i.							
SOLOMON anno i, e cœnobio Mache- norum, vir grandævus (46).							
	791	4	7	10	1	238	

GEORGIS annis iii, ortus ad Aracasi radices.

393	792	5	8	11	1	239
	793	6	9	12	2	240
	794	7	10	13	3	241

(43) Intelligit novam Romam Constantinopolim.

(44) Rem narrant etiam Zonaras xv, 10, Cedrenus p. 469 D; Glycas iv, p. 285 B.C.

(45) Hoc vocabulum fortasse mendosum.

(46) Joannes patriarcha Armeniorum et historicus, nec non Asolinichius et alii, narrant hunc Solomonem, dum ad sedem patriarchalem adduce-

retur, interrogatum a quibusdam curiam tam devota ætate et corpore abstinencia confecto patriarchatum exoptasset, protinus respondisse, pergere se ut a claris pictoribus in ecclesiæ pariete cum reliquis patriarchis exprimeretur. Hoc picture apud Armenios documentum eruditi non spernent.

OLYMP.	CHRI- STI	CONST.	AMIR.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ARM.		
		Con- stanti- nus	Musis	Sem- batus	Jose- phus			
MUSIS anno I.								
JOSEPHUS annis XI.								
		795	8	1	14	1	242	
		HARUNUS (46') RASID annis XXIII.						Hic Josephus e familia Aragaziorum erat, incola au- tem cœnobii Sancti Gregorii.
		796	9	1	15	2	243	
		797	10	2	16	3	244	
		NICEPHORUS annis IX.						
		798	1	3	17	4	245	
		799	2	4	18	5	246	
		800	3	5	19	6	247	
		801	4	6	20	7	248	
		802	5	7	21	8	249	
		803	6	8	22	9	250	
		ASUTIUS an. XI.						Asutius Sembati filius cognomento Mesagher (48).
		804	7	9	1	10	251	
		805	8	10	2	11	252	
		DAVID annis XXVII.						David ortus e Mazaiz oppido Calao.
		806	9	11	3	1	253	
		MICHAEL annis III.						Nicephorus contra Bul- garos profectus interit cum universo comitatu.
		807	1	12	4	2	254	
		808	2	13	5	3	255	
		809	3	14	6	4	256	
		LEO annis VIII.						
		810	1	15	7	5	257	
		811	2	16	8	6	258	
		812	3	17	9	7	259	
		813	4	18	10	8	260	
		814	5	19	11	9	261	
		815	6	20	12	10	262	
		816	7	21	13	11	263	
		817	8	22	14	12	264	
		MICHAEL annis IX.						
		818	1	23	15	13	265	
		MAHMETUS (49) an. III.						
		819	2	1	16	14	266	
		820	3	2	17	15	267	
		821	4	3	18	16	268	

Constantinus postquam annis decem cum matre regnaverat, fertur hac imperio dejecta, solus rerum potitus annis VII; mox et mater Irene capti filii oculos effodisse et sola regnavisse annis V.

POST ADAMUM AN. MMMMM, POST CHRISTUM DCCCII.

Animalium lues.

Falsus rex Thomas in urbem Carinam venit.

Sembatus atque Gregorius Churdeio geniti in Syriam abducti sunt.

Hostis Chrysophylen usque pervenit, captæque sunt plurimæ civitates, quas inter Macedoniæ præcipua Adrianopolis.

Leo imagines deiecit. Idem ædificavit Byzum et Arcadiopolim, cepitque Camachum

Sevata Agarens ducta uxore Arusiaca de gente Bagratunia consilium inuit cum Armeniis optimatibus jugo Amirarum Saraceno- rum semet eripiendi.

(46') Codd., *Aharon*.

(47) Illa quidem ætate hic erat *October*.

(48, Nempæ *carnivorus*. Ita autem dicitur est ob

hostes sæpe et fortiter cæcoso-

(49) Codd., *Mahmatus*.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	AMIR.	ARM.	PATR.	ERE ARM.	
			Mi- chael	Maimu- nus	Asu- tius	David		
MAIMUNUS annis xxi.								
	400	822 823	5 6	1 2	19 20	17 18	269 270	
SEMRATUS annis xxxii.								
	401	824 825 826	7 8 9	3 4 5	1 2 3	19 20 21	271 272 273	Sembatus filius A- sutii cognomento A- plabatus.
THEOPHILUS annis xv.								
Theophilus in Sy- riam profectus ur- bem Upatram cepit ; tum in Armenia ca- stellum Palinum et Mazcertam et Anliam in Dedniensi provin- cia, et Chosanam.	402	827 828 829 830 831 832	1 2 3 4 5 6	6 7 8 9 10 11	4 5 6 7 8 9	22 23 24 25 26 27	274 275 276 277 278 279	Cum Thoma dece- ptore certamen.
JOANNES annis xxii.								
Sembatus templum ingens atque ornatis- simum condidit Eraz- gavoræ, quæ nunc dicitur Siracuana.	403 404	833 834 835 836 837 838 839 840 841	7 8 9 10 11 12 13 14 15	12 13 14 15 16 17 18 19 20	10 11 12 13 14 15 16 17 18	1 2 3 4 5 6 7 8 9	280 281 282 283 284 285 286 287 288	Joannes ortus erat in Cotiæ oppido Ova. Theophilus Trape- zuntem cepit, Per- sasque pulsavit. Anno domini Joan- nis octavo malevoli quidam ejusdem cu- riæ homines invidio- sis calumniis virum sanctum onerabant. Hi tamen pessimum vitæ finem nacti sunt.
MICHAEL annis xxiv.								
	405	842	1	21	19	10	289	
ABUSHAL MAHMETUS annis ii.								
		843 844	2 3	1 2	20 21	11 12	290 291	
HARUNUS (50) annis iv.								
	406	845 846 847 848	4 5 6 7	1 2 3 4	22 23 24 25	13 14 15 16	292 293 294 295	
CIAPHARES annis xvii.								
		849	8	1	26	17	296	

tempore magnus erat Ismaeliticæ gentis Amira Ciaphares, magnus item dux Armeniorum Sembatus confessor, venit in Armeniam Amiræ ejusdem jussu quidam legatus Abusethus, qui Bagaratum principem protinus captum vinculisque constrictum misit ad Ciapharem. Montis autem Tauri incolæ, qui nunc Sasunii dicuntur, ut eorum quæ adversus Bagaratum acta fuerant pœnas expeterent, tumultuario milite conflato Abusethum pulsus ejus copiis interemerunt (51).

(50) Codd., *Aharon*.

(51) Hæc historia paulo brevior scribitur in nonnullis codicibus ad annum 846.

OLYMP.	CHRISTI	CONST.	AMIR.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ARM.
		Mi- chael	Giapha- res	Semba- tus	Joan- nes	
407	850	9	2	27	18	297
	851	10	3	28	19	298
	852	11	4	29	20	299
408	853	12	5	30	21	300
	854	13	6	31	22	301

ZACHARIAS annis xxii, e Cottia
oppido Zaga.

855	14	7	32	1	302
-----	----	---	----	---	-----

Pessimus denique omnium valido cum exercitu superveniens Bugha (52), quem impius Ciaphares ad ulciscendam Abusethi necem in Armeniam mittebat, pluribus calamitatibus varioque pœnarum ac cœdium genere gentem excruciauit, præsertim nobiles et equestris militiæ ordinem : quibus autem vitam largiebatur, eos ut a Christo deficerent atque in sectæ suæ impietatem concederent blanditiis impellebat. Verum plurimi forti animo homines scutum sibi et arma Christi induentes, omnem suppliciorum dolorumque terrorem, qui sibi ab eo scelesto imminabat, spreverunt propter vitæ futuræ bona. In his fuit dilectus Deo *Atomus* ex Albage provincia, qui cum sociis magnam vim cruciatuum perpessus pretiosissimam coronam adeptus est : atque hi centum fere et quinquaginta fuerunt, præter eos qui in aliis provinciis martyres exstiterunt, quorum natale festum die quinta et vicesima Mehegan (53) mensis indictum est. Haud pauci tamen dolorum impatientes, probro semet commaculaverunt ; hiq̄e amissa æterna vita præsentem haud adepti sunt (54).

Improbis igitur ac sævus ille Bugha, ubi rem ex animi sui sententia conseri sensit, regionis optimates, partim dolo, partim auctoritate in suam potestatem redegit : quos inter magnum quoque ducem Armeniarum Sembatum, cognomento Aplabasum, sane angelis exoptabilem propter veram Christi notitiam, qui et confessor appellatus est. Jam vero malus iste Bugha ad magnum Amiram reditum maturans, reliquos vinculis, Sembatum autem fraude insidiosisque honorum promissis secum avehebat. Interim quia Joannes vita excesserat, Zacharias in sanctam dignitatem substitutus est, qui unius diei spatio a sacerdotio, imo a diaconatu, ad throni patriarchalis fastigium transiit.

Age vero omnibus qui a scelesto Bugha abducti fuerant, protinus supremi tyranni jussu carcere conclusis, nisi Christi legem execrarentur, non sine diris cruciatibus moriendum fuit. Et sane non pauci corporis nece perterriti a fide defecerunt ; excepto inclyto Sembato, qui etsi Christum constanter palamque confitebatur, nihilominus in vinculis morte sua obiit. Præfectus interim quidam Stephanus, cognomine Conus, intrepide Christum confessus martyrii palma donatus est anno æræ Armeniorum secundo supra trecentessimum. Porro prædicti Sembati confessoris corpus cum ingenti pompa et psalmodiis a fidelibus elatum est ad Sancti Danielis sacram ædem, illuc nimirum ubi iste olim leonum in læcum fuerat projectus.

Exstincto Sembato, rerum habenas corripuit filius ejusdem Asutius ; isque præ cunctis majoribus suis claruit, seque integritate et benignitate adeo commendavit, ut omnium amoribus potitus sit. Ob ejusmodi egregiam famam missus est a magno Amira quidam Aly-Armensis nomine cum muneribus in Armeniam, qui ad Asutium præter præfecturam titulum quoque principis principum contulit : in qua is dignitate annis xxx permansit : donec virtutis ergo atque operum optimorum regio quoque diademate insignitus est, rex nimirum a duobus regibus remanentibus Ismaeliticis et Græco postremis quinque dominatus sui annis (55).

(52) Bougha apud Turcas sonat *taurum*.

(53) Hic etiam intellige *Octobrem*.

(54) Namque aliam ob causam perierunt, uti nar-

rat Joannes patriarcha.

(55) Universa hæc narratio carptim sumitur e latiore Joannis patriarchæ Historia.

OLYMP.	CHRISTIANI	CONST.	ANIR.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ARM.
	STI	Mi- chael	Cia- pha- res	Asu- tius	Za- cha- rias	

ASUTIUS AN. XXXVI.

Asutius Sembati filius magnifico honore et auctoritate majores suos omnes præcellit.

409	856	15	8	1	2	305
	857	16	9	2	3	304
	858	17	10	3	4	305
	859	18	11	4	5	306
410	860	19	12	5	6	307
	861	20	13	6	7	308
	862	21	14	7	8	309
	863	22	15	8	9	310
	864	23	16	9	10	311
	865	24	17	10	11	312

Zacharias patriarcha diocesim suam recte constituit (56).

Vehementissimo terræ motu loci multi subversi sunt per Quadragesimæ tempus: isque motus tres deinde menses perseveravit.

BASILIUS ANNIS XXII.

Basilius dicitur natus in provincia Armeniæ Tarenia, oppido Thilis, in quo etiam ædem struxit quæ dicitur S. Duces.

411	866	1	1	11	12	313
	867	2	2	12	13	314
	868	3	3	13	14	315
	869	4	4	14	15	316

AHMATUS ANNIS IV.

Ciabapus latro, collecto hominum octoginta millium exercitu, ad regionem nostram occupandam se contulit. Verum Armeniarum virium dux Abasus quadraginta militum millibus Ciabapum aggressus est circa annum Eraschem, tantamque ei cladem imposuit ut cum sexdecim hominibus ægre se fuga subduxerit.

412	870	5	1	15	16	317
	871	6	2	16	17	318
	872	7	3	17	18	319

ABUABDALLA ANNIS III.

Bulgarorum baptismus (57).
Carinam urbem Persæ occupant.

Hamamus doctor in omni scientiarum genere versatus cognoscebatur (58).

MAHMETUS ANNIS XXXI.

413	873	8	1	18	19	320
	874	9	2	19	20	321
	875	10	3	20	21	322
	876	11	4	21	22	323

GEORGIUS e maximo oppido Carnio ANNIS XXII.

Constantinopoli patriarcha erat Photius, qui nuper ad Zachariam patriarcham nostrum consortii ineundi causa epistolam scripserat (59).

414	877	12	5	22	1	324
	878	13	6	23	2	325
	879	14	7	24	3	326
	880	15	8	25	4	327
415	881	16	9	26	5	328
	882	17	10	27	6	329
	883	18	11	28	7	330
	884	19	12	29	8	331
416	885	20	13	30	9	332
	886	21	14	31	10	333
	887	22	15	32	11	334

ASUTIUS PRINCEPS PRINCIPUM ARMENIÆ REX,

Ab Arsacidarum dominatione sublata ad regnum Bagratuniorum anni excurrunt ccccxxxiv.

LEO ANNIS XXVI.

888	1	16	33	12	335
-----	---	----	----	----	-----

(56) Zachariæ patriarchæ pars Commentarii ad Matthæi Evangelium exstat in Armeniorum bibliothecis.

(57) Locus hic desideratur in vetustiore codice.

(58) Hamami quædam opuscula supersunt, præsertim grammaticale quoddam politissimo stylo.

(59) Hæc Photii proluxa epistola exstat in codicibus Arm. collegii Veneti Sancti Lazari.

	OLYMP.	CHRI- STI	CONST.	AMIR.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ARM.	
			Leo	Mah- metus	Asu- lius	Geor- gius		
		889	2	17	34	13	336	
	447	890	3	18	35	14	337	
Asutius, omnibus ad Dei placitum ordinatis, morte transfertur in sanctorum regum ordinem.		891	4	19	36	15	338	
								SEMBATUS annis xlv.
		892	5	20	1	16	339	Sembatus Asutii filius patri succedit.
		893	6	21	2	17	340	
Abasus militiæ dux, Asutii regis frater, moleste fert dominationem Sembati.	448	894	7	22	3	18	341	
		895	8	23	4	19	342	Dominus Mastosius religiosi vitæ instituto et philosophicis disciplinis clarus
		896	9	24	5	20	343	habebatur
		897	10	25	6	21	344	
	449	898	11	26	7	22	345	
								MASTOSIUS oriundus Sevania anno i.
		899	12	27	8	1	346	
								IOANNES annis xxviii (60).
		900	13	28	9	1	347	Dominus hic Joannes discipulus ejus (<i>Mastosii</i>) fuit,
	420	901	14	29	10	2	348	ideoque duplici affinitate
		902	15	30	11	3	349	conjunctus (61) cum spiritali et divinitus dato homine
		903	16	31	12	4	350	Dei Mastosio : oriundus autem Carnio, Georgii quoque, qui hos præcesserat, patria.

Hic locus est innuendi, quemadmodum Ismaeliticæ gentis tyrannis ad exitum vergere cœperit. Nimirum cum Bagratunia familia non sine Ismaelitarum consensu regnaret, nihilo tamen secius Armeniæ pars major per illud tempus, sicuti etiam nunc, in eorum potestate erat; haud tamen sub unius Amiræ nutu, uti nos fuerat jam inde a primo Mahumeto usque ad Ciapharem nec non ad hujus liberos. Quippe consecutis temporibus temere prout libebat præsidēs constituebantur. Id autem indicium est infirmi pereuntisque imperii, præsertim si dominatio in plures tribuatur, quod iis nunc usuveniebat. Namque Sanphares dominabatur in Chorasania regione; Lavicus Abuthoraphus in urbe Dara; Ises Sechi filius in Palæstina; Abldelphi autem filius in Teluarensi provincia; alii denique alibi tumultibus indulgentes mutuo tyrannidem affectabant. Hinc fit ut impiorum horumce tyrannorum nomina perturbentur in Canone chronologico. Ab his interim undequaque mittebantur in plagas nostras malevoli sævique procuratores; nempe ferinus ille Bula; et iniquissimus Apsinus filius ejus, qui ante præfuerat, scelesti Abusigithæ; nec non malignus exitiosusque tusuphus Apsini frater; tum Nesras, cognomine Sbercha; tum alii his similes Christi hostes, qui usque ad Amiralumnum gentis Scythicæ, quæ adhuc perseverat, dominationem, populationibus perpetuis Armeniorum nostratium terminos vexaverunt. Horum, inquit, nomina nullis in historiis, quantum vidimus, diserte scripta, fieri nequit ut singillatim exponamus: præsertim cum ne in libro quidem vitæ sed in impiorum memoriis exarata sint:

Postea Scythæ (62) hac ratione tyrannidem occupaverunt, uti scriptum comperio a magno doctore Sarcavaco (63) qui sic loquitur: « Dum Persæ et Medi alterna fortuna inter se dimicant ad hanc usque diem, Scythica gens (haud dico Græcanicam sed barbaram) in eorum regiones ingressa hoc pacto dicitur. Plurimis devictis nationibus reges ejus ætatis, quorum nomina nobis ignota sunt (propterea quod

(60) Joannes hoc nomine sextus patriarcha historiam patriam elegantissimo haicanismo scripsit.

(61) Nempe ob discipulatum et genus.

(62) Nempe *Selgiukidæ*, de quibus vide Herbelo-

tum et Abulfedam.

(63) Præter hæc historica Sarcavaci (id est *diconi*) fragmenta, aliæ exstant in codicibus peritales eruditæque ejusdem lucubrationes.

nemini curæ fuit rerum memorias principumque horum nomina posteritati propagare), tandem et ipsi diuturnas clades ab Indis percipi, maximorum spe donorum a barbaris prædictis adjuncta belli accersiverunt : quorum societate aucti felicibus præliis brevi rebellem devicerunt. Mox bello adversus eundem redintegrato, barbaros illos qui opem ferebant, a se prohibuerunt. Atque interim rex vita excedebat. Tum Medi, societate cum his barbaris iniata, Persas expellebant : atque ita roboratum est dominium, ut nonnulli tradunt, Scytharum, seu potius, ut ego existimo, Bactrianorum qui regna complurium gentium maximis bellis internecivisque deleverunt. » Hoc quidem scripto philologus noster res gestas persecutus est usque ad Melichsahi regnum, quod suo loco dicemus eodem auctore utentes; tempora iniquimus parentis ejus, cruenti nempe Alphasiani, tum avi abavique, quorum nomina Tullubechus et Mahimutes et Selgiukus feruntur : sic enim diserte quondam legimus in codice manu ejusdem conscripto : cujus si codicis nobis denuo copia fuerit, utemur equidem ad hanc compositionem; si minus, utique omitemus homines suis viribus confidentes rei que vanæ innitentes qui Dei penetralibus terraque viventium prohibiti sunt. Nos autem Dei clementia freti consteamur nomini ejus, qui hoc fecit; animoque æquo feramus, quia mitis est erga sanctos suos.

Nunc igitur ad intermissum canonum ordinem revertamur, unaque serie (64) ob prædictam rationem exclusa, lætanter dicamus : *Ipsi de manu tua repulsi sunt; nos autem populus tuus et oves pascuæ tuæ* (65).

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ARM.
			Leo	Semba- tus	Joan- nes	
Curopalates Adroner- schus a Sembato corona- tur rex Iberorum.	421	904	17	13	5	351
		905	18	14	6	352
		906	19	15	7	353
		907	20	16	8	354
		908	21	17	9	355
Princeps Gaghicus co- piarum dux a Sembato deficit.	422	909	22	18	10	356
		910	23	19	11	357
		911	24	20	12	358
		912	25	21	13	359
		913	26	22	14	360
ALEXIUS (68) annis III.						
	423	914	1	23	15	361
		915	2	24	16	362
INTERREGNUM an. VII.						
		916	3	1	17	363
ROMANUS annis XXVIII.						
	424	917	4	2	18	364
		918	2	3	19	365
		919	3	4	20	366
		920	4	5	21	367
		921	5	6	22	368
	425	922	6	7	23	369
		ASUTIUS annis VIII.				
Iusuphus dissidii causa excitandi obrusit regem Armenii alium Asutium, qui patruelis erat regis Asutii.	426	923	7	1	24	370
		924	8	2	25	371
		925	9	3	26	372
		926	10	4	27	373
		927	11	5	28	374

Sembatavana (66) con-
ditur.

Abelgaripus Sebastem
capit (67).

Iusuphus Apilgiæ pro-
curatoris filius in Arme-
niam veniens dolosisque
artibus discordiam inter
præfectos serenæ regio-
nis nostræ tyrannidem
invasit; cuniqu Sembat-
tum regem captivum po-
stremo inauditibus cruciati-
bus occidisset, eundem
proptri causa ligno sus-
pendit in urbe Devina.
Propterea ad septennium
regio nostra principe ca-
ruit.

Asutius ad Græcorum
imperatorem profectus
honoribus ab eo cumula-
tus est, dignisque habitus
qui jure patri suo inclyto
Sembato in regnum suc-
cederet.

(64) Nempe Amiranum.

(65) Psal. LXXXVII, 6, LXXXVIII, 15.

(66) Id est Sembati oppidum.

(67) Abelgaripus Havenunius dux exercitus Ar-
zeruniorum.

(68) Idem nomen atque Alexander.

	OLYMP. CHRISTI	CONST.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ARM.	
		Roma- nus	Asutius	Ste- phanus		
STEPHANUS anno 1						
	928	12	6	1	375	
THEODORUS annis xi.						
427	929 930	13 14	7 8	1 2	376 377	
ABASUS annis xxiv.						
	931	15	1	3	378	Abasus Sembati filius et frater Asutii.
	932	16	2	4	379	
428	933	17	3	5	380	Abasus Sembati filius miræ magnificentiæ templum excitat cathedrale in urbe Carsa. Hujus ætate regni Armeniaci regiones tranquillitate utebantur, quoniam is latronum turbulentiam diligenter compescuit. Sub eodem condita sunt sacra cœnobis, quæ dicuntur Camerzazora et Caputcar, in provincia Arsarunia: in Siracia item provincia famigerata cœnobis Rhomoin et Debrevâca.
	934	18	4	6	381	
	935	19	5	7	382	
	936	20	6	8	383	
	937	21	7	9	384	
429	938	22	8	10	385	
	939	23	9	11	386	
ELIAS annis vii.						
	940	24	10	1	387	
	941	25	11	2	388	
430	942	26	12	3	389	
	943	27	13	4	390	
	944	28	14	5	391	
CONSTANTINUS Leonis filius annis xvi.						
431	945 946	1 2	15 16	6 7	392 393	
ANANIAS Mocensis annis xiii.						
	947	3	17	1	394	Ananias patriarcha annis quinque in Agathamara, septemdecim autem iu Varagho (71) sedem tenuit.
	948	4	18	2	395	
	949	5	19	3	396	
432	950	6	20	4	397	
Marasa expugnatur. Carina capitur.	951	7	21	5	398	
	952	8	22	6	399	
	953	9	23	7	400	
433	954	10	24	8	401	Fames vehemens.
Amtunisiara vastatur. Abasus rex grandis natu quieta morte obiit.						
ASUTIUS Abasi filius annis xxvii.						
	955	11	1	9	402	Infinitum locustarum agmen ingruit.
	956	12	2	10	403	

(69) Iberorum rege.

(70) Chosroes hic ante episcopatum genuisse fertur eximum Gregorium Narichiensem. Chosrois prædicti commentationes ad divinum officium editæ sunt superiore sæculo Constantinopoli.

(71) Mons hic Varaghus seu Varaga inclaruit propter insigne sanctæ Crucis templum in ejus vertice conditum, haud procul urbe lacuque Vano. Hæc autem pericope desideratur in antiquiore exemplari.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	ARM	PATR.	ÆRÆ. ARM	
			Con- stan- tinus	Asu- tius	Ana- nias		
David Moghiæ episcopus ex Aparaniz cœnobio doctrina sanctimoniaque clarus cognoscebat.	434	957	13	3	11	404	
		958	14	4	12	405	Samuathuma capitur.
		959	15	5	13	406	
		960	16	6	14	407	Anarzaba Halapsoque capiuntur (72).
ROMANUS annis iv.							
Halbata atque Sanahina conduntur a Chosroanusa regina uxore Asutii, Sathiusahi appellati.	435	961	1	7	15	408	Asutius dominatum suum confirmavit Goroduce nonaginta militum millibus præposito. Cum vero Amadanem qui a magno Amira, defecerat oppressisset, duplici ab hoc tiara redimitus est.
		962	2	8	16	409	
		963	3	9	17	410	
		964	4	10	18	411	
NICEPHORUS annis vii.							
	436	965	1	11	19	412	
		966	2	12	20	413	
		967	3	13	21	414	
		968	4	14	22	415	
VAHANUS anno z.							
		969	5	15	1	416	

Post domini Ananiz obitum thronum S. Gregorii insedit dominus Vahanus *Siunka* archiepiscopus e Balia provincia. Sed enim exacto uno patriarchatus anno controversia in eum conclata est propter schismatis suspicionem. Quamobrem in arce Ania, regnante Asutio Abasi filio, multi episcopi crucigerique monachi celebratis comitiis, illum sepositum sede dejecerunt, successoremque ei dederunt Stephanum hominis Deo dilecti Mastosii consanguineum Sevania oriundum. Sed tamen Vahanus in Vaspuracanta provincia moratus, ibidemque legitimus S. Gregorii successor habitus, exitioso gravique schismati ausam præbuit: certatim enim anathematibus et publicis offensionibus universam Armeniam conturbaverunt; donec Dei nutu, eodem uterque anno extinctus est. Hos excepit interregni annus unus. Mox Asutii, cognomento Largitoris, jussu convenientes integritate præditi viri sanctique episcopi beatum Dei hominem in sede patriarchali collocant dominum Chacichium fratrem domini Ananizæ magni patriarchæ a cujus integra facundaque doctrina morumque sanctimonia os improborum oppulatum est (73).

STEPHANUS annis ii.

437	970	6	16	1	417	Admirabilis S. Gregorius Narichiensis hac tempestate sanctitatis gloria fulgebat (74).	
	971	7	17	2	418		
CYRUS JO- ANNES an. vi.							
	972	1	18	1	419		
SEDIS VACA- TIO anno i.							
CHACICHIUS annis xxi.							
438	973	2	19	1	420	Dominus Chacichius antea episcopus Arsarunizæ sedem in Arghone collocat prope Aniam urbem, quo in loco magnificam cathedralis ædis molem exstruit.	
	974	3	20	2	421		
	975	4	21	3	422		
	976	5	22	4	423		

(72) Hic locus abest ab antiquiore codice.

(73) Hæc de Vahano patriarcha narratio pro vario amanuensium libito in codicibus interpolata est.

(74) Gregorii Narichiensis liber præcum in primis celebratur non minus ob styli splendorem quam ob eximium pietatis fructum. Hujus plurimæ editiones

curatæ sunt non sine variorum notis. Ejusdem Narichiensis (quem Armenii cum primis admirantur) commentarius in Cantica canticorum editus Venetiis est.

(75) Nimirum hoc oppidum contraxit nomen ab Joanne Zimisce.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ARM.	
			Cyrus Joan- nes	Asutius	Chaci- chius		
Abusah Arzerunius Vaspuracaniæ rex mori- tur, cui succedunt liberi Asutius, Gurghenius et Senecherimus (76).	439	977	6	25	5	424	
			BASILIUS annis LI.				
		978	1	24	6	425	
		979	2	25	7	426	
		980	3	26	8	427	
		981	4	27	9	428	Asutius, qui pater pau- perum atque indigorum fuit, pie mortuus est.
			SEMBATUS annis XIII.				
	440	982	5	1	10	429	Sembatus Asutii filius cognomento Sabensahus.
		983	6	2	11	430	
		984	7	3	12	431	
		985	8	4	13	432	
		986	9	5	14	433	
	441	987	10	6	15	434	
		988	11	7	16	435	
		989	12	8	17	436	Magnus Armeniorum princeps Gregorius Pah- lavunius, genere S. Isaaci ortus, longævus admo- dum, annos videlicet cv natus, obiit in Nighia provincia.
			SERGIUS annjs XXIV.				
	442	990	13	9	18	437	
		991	14	10	19	438	
		992	15	11	20	439	
		993	16	12	21	440	Post decimum nonum domini Chacichii annum Ecclesia nostra sine an- tistite fuit triennio, quod nos in illius annis scribe- mus.
			SEMBATUS annis XIII.				
	443	994	17	13	1	441	
			GAGHICUS annis XXIX.				
		995	18	1	2	442	
		996	19	2	3	443	
		997	20	3	4	444	
	444	998	21	4	5	445	Gaghicus Asutii filius, Sembatique Sabensabi frater, dictus æque Sahen- sahus, cunctos reges Ba- gratunios sapientia et for- titudine superavit.
		999	22	5	6	446	
		1000	23	6	7	447	
		1001	24	7	8	448	
	445	1002	25	8	9	449	
		1003	26	9	10	450	
		1004	27	10	11	451	
		1005	28	11	12	452	
	446	1006	29	12	13	453	
		1007	30	13	14	454	
		1008	31	14	15	455	
		1009	32	15	16	456	

(76) Regnantibus in Armeniæ majore parte Ba-
gratunius, Vaspuracaniam orientalem provinciam
imperio item regio tenebant Arzerunii: de quibus
legesis Joannem patriarcham historicum, præci-
pueque Thomam Arzerunium.

(77) Intelligitur *cænobium*.

(78) Stephanus Asolnichius, vel Asolichius, Ta-
ronensis chronologicam suam historiam ab orbe
condito ad Sergium usque patriarcham deduxit.
duce, quoad fieri potuit, Eusebio, ut ipse ait in
proœmio.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ARM.		
			Basi- lius	Gaghi- cus	Sergius			
Cathedrali templo eximiae pulchritudinis, quod in urbe sua Ania Sembatus fuerat exorditus, nunc denique coronis imposita est mandato et sumptibus Catramedæ reginæ conjugis Gaghici Sahensahi qui Sembati frater erat.	447	1010	33	16	17	457		
		1011	34	17	18	458		
		1012	35	18	19	459		
		1013	36	19	20	460		
		1014	37	20	21	461		
		1015	38	21	22	462		
		1016	39	22	23	463		
		1017	40	23	24	464		
		PETRUS annis XLII (80).						Sembatus magister angelicam ædem nempe exoptabile collegium ædificat, cujus nomen Orbnair (79). Erat autem piorum hominum asylum.
		449	1018	41	24	1	465	
1019	42		25	2	466			
1020	43		26	3	467			
450	1021	44	27	4	468			
	1022	45	28	5	469			
	1023	46	29	6	470			
Joannes doctor Cozerius vir facundus.								

Cum Saracenorum incursionibus Vaspuracianorum regiones vastarentur, rex harum Senecherimus innumeras molestias viginti et duobus annis perpeusus, tandem ditionem suam in Basilii imperatoris potestatem transtulit anno æræ CCCCLXX, a quo Sebasten urbem vicissim recepit cum ejusdem provincii. Cœnobia tamen, quæ CXV numerabantur, haud tradidit Basilio Senecherimus. In regione autem, qua Basilius potitus est, castella LXXII, oppida mmm, urbes viii censebantur.

IOANNES annis XIX.

451	1024	47	1	7	471	Hic Joannes, dictus etiam Sembatus, filius erat Gaghici Sahensahi. Clarissimus Vest-Sergius (81) non solum castella et sacras ades struxit, verum etiam pulcherrimas cellas, quibus templum, quod S. Sergii appellatur, ampliter ornavit.
	1025	48	2	8	472	
	1026	49	3	9	473	
	1027	50	4	10	474	
	1028	51	5	11	475	

CONSTANTINUS annis III.

452	1029	1	6	12	476
	1130	2	7	13	477
	1031	3	8	14	478

ROMANUS annis V.

Romanus fratris sui filiam regi nostro Joanni collocavit in matrimonio. Hoc tempore Bergria urbs a Saracenis capta Christianorum sanguine redundavit, cum ipsius urbis excidio.	453	1032	4	9	15	479	Hoc tempore acta Petri patriarchæ optimates moleste ferentes, eo deturbato Dioscurum quemdam e Samahina obtruserunt: quem tamen episcoporum cœtus non est veneratus: imo coacta synodo hominum prope quatuor millium, partim ecclesiasticorum, partim etiam laicorum in urbe Ania, Petrus denuo patriarcha in apostolica Sancti Illuminatoris sede confirmatus est.
		1033	2	10	16	480	
		1034	3	11	17	481	
		1035	4	12	18	482	
		1036	5	13	19	483	

MICHAEL annis VI.

454	1037	1	14	20	484
	1038	2	15	21	485

(79) Id est orborum perfugium.

(80) Petri patriarchæ reliquæ aliquot operum in codicibus occurrunt, præcipueque in hymnorum collectione carmina, quæ ingenium ejus satis commendant.

(81) Vest seu Βέστρις dignitatis nomen in aula Constantinopolitana. Vide Cangii Glossarium med. et infim. Græc. Ejusmodi titulis Armenii quoque proceres donabantur interdum ab imperatoribus.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	ARM.	PATR.	ÆRÆ ARM.
			Mi- chael	Joan- nes	Petrus	
Gregorius Magister Pa- hlavunius princeps eru- ditissimus cognosceba- tur (82).		1059	3	16	22	486
		1040	4	17	23	487
		1041	5	18	24	488
Joanni regi (83) qui prolis expers obiit, suc- cessit Gaghicus Asuni ſi- lius.	455	1042	6	19	25	489
CYRA ZOE (84) annis II.						
GAGHICUS annis II.						
		1043	1	1	26	490
		1044	2	2	27	491
MONOMACHUS annis XII.						
		1045	1		28	492

Tandem post Gaghicum nemo ex hac gente (85) rex fuit. Quippe annis XXI Græci dominati sunt. Deinde Alphasianus Aniam Armeniorum metropolim cepit funditusque subvertit.

Sane post obitum Sembati, qui Joannes quoque dicebatur, conspirantibus suffragiis optimates cum patriarcha domino Petro in magnifica cathedrali æde metropoleos Armeniorum Anixæ congregati Gaghicum Joannis regis ex fratre nepotem in regia patri dignitate constituerunt; verum hic bellica studia, in quibus imperia nituntur, neglexit. Atqui his præsertim temporibus vires acuendæ fuerant, bacchantibus Ismaelitis, Scythis incursantibus, uti jam diximus, Græcis denique ipsis seditione ferventibus, propterea quod regnum suum feminæ (86) arbitrio administrari viderent. Is, inquam, *Gaghicus* in litterarum disciplinis jam inde a teneris unguiculis versari solitus, in imperio quoque hisdem se oblectabat. Re Græci intellecta (quæ gens fraudibus concreta est) hominem ad se pellexerunt; usi in primis optimatum nostrorum technis, qui cum regnum ejus sancte a se custoditum iri sacramento confirmavissent, tamen Domini fœdus non servaverunt: quæ consilia hunc exitum sortita sunt, ut ipsi nimirum aliique complures ineluctabili exitio perierint. Græci enim, submoto in insulam rege, præsidēs quotannis mittebant: quo tempore Anixæ urbis cives atque optimates dissidio et ambitione certabant, mutuisque calumniis de læsa imperatoris majestate studioque Agarenorum inter se postulabant. Quin proceres ausi sunt patriarcham ipsum criminationibus circumvenire, qui vicissim necessitate coactus illos detulit in judicium. Quamobrem utrique laribus suis eversi sunt alioque traducti: cum interim vulgus prope exlex ad suam libidinem viveret. Atque hæc rerum publicarum ratio tenuit annos XXI. Quibus exactis turbo igneus australi flatu compulsus tulit belluam anthropophagam, cujus incendiis gens nostra deleta radicitus est: quin et urbs Ania post dierum XXV obsidionem expugnata est, ejusque cives ferri

(82) Gregorius cognomento Magister, a magistri dignitate, qua eum Græcus imperator ornavit. Idem dictus est Pahlavunius itemque Arsacides propter genus ex Armeniorum illuminatoris S. Gregorii prosapia deductum. Is traditur liberali optimaque indole præditus, princeps plane doctissimus, Græcæque et Arabicæ etiam linguæ peritus. Habetur in manibus tractatus ejus grammaticus, et epistolarum ad familiares volumen omnigena eruditione refertum: ex quo etiam cognoscitur quantum is cuperet ad omne genus disciplinarum gentem suam impellere.

(83) Hujusce Joannis, penultimi Armeniorum regis, e Bagratuniorum dynastia, quæ annos circiter CCC occupavit, civilibus legibus diu usa est Sarmatica Armeniorum colonia: qua ex re merito ar-

guimus circa undecimum Christianæ æræ sæculum coeptum esse migrari ex Armenia in Sarmatiam eandemque migrationem subinde auctam propter Saracenorum in Armenia tyrannidem. Joannæum ejusmodi jus non ita pridem antiquatum est, cum Josephus II Augustus in Sarmatiæ regionibus sibi obnoxiiis legem tulit, ut tam indigenæ quam Armenii uno judicii genere, id est jure Austriaco, disceptarent. Joannæum codicem in Latinam linguam conversum J. Zohrabus (quandoquidem Haicanum exemplar haud occurrebat) exscribendum curavit, cumque aliis autographis nec penitendæ frugis scriptis Venetias transtulit.

(84) Nomen hoc corruptum erat in codd. Arm.

(85) Scilicet Bagratunia.

(86) Prædictæ Zoes.

acie instar virgultorum succisi, ita ut sanguine tellus manaret, libidinibus antem et stupris cuncta potuerentur. Nimirum *iratus est furore Dominus, nimisque abominatus est hereditatem suam* (87).

Igitur regni nostri dignitate deleta, eadem oportet in nostro canone cesset. Quanquam enim pars aliqua sceptri supererat, eorum scilicet qui in Cilicia (88) vel alibi versabantur, nihilominus et hi post metropoleos excidium vel in draconis potestatem sponte venerunt, vel ad Græcum imperatorem confugerunt; atque ita *hostes* regione nostra universa potiti sunt. Jamvero nos hisce canonibus reliqua persequamur usque ad nostram ætatem: et primo quidem laterculo Creatorem humana natura indutum, mox imperatores, deinde patriarchas, denique æram (89), inde exorsi ubi pridem desivimus.

	OLYMP. CHRISTI	CONST.	PATR.	ÆRÆ ARM.	
			Mono- machus		Petrus
	456	1046	2	29	493
		1047	3	30	494
		1048	4	31	495
		1049	5	32	496
	457	1050	6	33	497
		1051	7	34	498
		1052	8	35	499
Saraceni in Araam urbem irruptione facta hominum cen- tum quadraginta millia ensis acie neci tradiderunt, ductis- que in captivitate reliquis urbem incendio absumperunt.	458	1053	9	36	500
		1054	10	37	501
		1055	11	38	502
		1056	12	39	503

Dominus Petrus ad Monomachum regem iter instituens, Chacichium sororis suæ filium

(87) *Psal. cv, 40.*

(88) Intelligit principes Rubenienses, qui Ciliciam, Armeniæ minoris partem, annis prope trecentis moderati sunt. Jam ut Armeniæ regia dignitas a domo Rubeniensi ad principes Lusignanos, qui etiam Cypro potiebantur, transierit, docet post alios cl. Sarmartinius, p. 409 seqq. Ut autem Lusignana domus regnum Armeniæ simul et Cyprum ad Sabaudicæ principes transtulerit, lubet hic exponere, conversis ex Italico sermone litteris, quas diligentissime ad nos scripsit Taurinensis Academiæ socius Regiæque bibliothecæ olim præses, vir doctissimus et cum primis illustris, baro Vernazza.

« Jacobus Hugonè (Lusignano) Cyprum regem genuit, regni Cyprum diademate insignitus est anno Christi 1384 in urbe Nicosia. Annum post nonum idem Armeniæ quoque rex appellatus est; quamquam Armenia haud paucis ante annis stabili Mahumetanorum auctoritate regeretur.

« Jacobo rege ortus est Joannes secundus Cypri rex cujus filia Anna Sabaudicæ dux anno 1462 obiit: quam nimirum Ludovicus, Amedei octavi filius, ejus videlicet qui Romanum deinde pontificatum cum Felicis quinti nomine tenuit, duxerat uxorem anno 1452; susceptis ex ea liberis non minus sexdecim, eidemque superstes triennio; donec successorum habuit Amedeum illum nonum, ad quem Beati honor ab Ecclesia defertur.

« Anna Sabaudicæ dux, Joannis tertii soror fuit regis Cypri. Hic autem Joannes præter marem nomen cui nomen Jacobo, filiam e Justis nuptiis procreavit unicam Karlottam.

« Jam hæc Karlotta, Annæ amicitia officio, sobrius nupsit Ludovico Sabaudicæ principi, Ludovici ducis filio. Exstant apud Guichenonium, p. 386, inter authentica documenta, quibus genealogica historia Sabaudicæ domus fulcitur, nuptiarum harum tabula anno 1458, sexto Idus Octobris confecta, quo item anno parens uterque Karlottæ extincta est.

« Sane proximo anno, nono Idus Octobris, nuptiæ Ludovici cum Karlotta celebratæ sunt in urbe Nicosia. Tum et dux Ludovicus, prædicti Ludovici parens, rei certiore fecit Karolum septimum Gallicæ regem scriptis Chero litteris Idibus Decembris, quas litteras Guichenonius p. 388 recitat.

« Karlotta, uti dictum est, Joannis tertii Cypri regis filia unica erat legitimo matrimonio suscepta: ideoque et parentis Cyprii regnum ad hanc solam hæreditario nomine pertinebat, non sine jure domini Armeniaci.

« Et quidem apud Guichenonium in documentis p. 388 Ludovicus dux regi Gallicæ hæc scribit: *A esté solemnisé et accompli le mariage de Monsieur mon fils le Roy, et de Madame ma fille la Roynne de Chipres, de Jerusalem et d'ERMENIC (sic) et lors fut couronné Monsieur et fils.*

« Sed enim Jacobus nothus Karlottam reginam viribus superavit, Cyproque excedere coegit.

« Nothus uxorem duxit Catharinam Cornariæ Venetam matronam; idemque anno 1473 veneno extinctus est. Tum etiam posthumo hujus filio post biennium mortuo, Catharina in regia dignitate perseveravit.

« Ergo dux Cypri reginæ appellari cœperunt: prior Karlotta, cujus vir Ludovicus anno 1482 mense Augusto obiit: hæc quidem justo jure regina, sed injusta fortuna utens. Altera vero dominatrix Catharina nothi vidua, ejus nimirum qui regnum feliciter usurpaverat.

« Karlotta quidquid sibi regie dignitatis ac juris erat, in ducem Sabaudicæ Carolum secundum, Amedei noni filium, transtulit anno 1485 septimo Kalendarum Martias, obiitque Romæ anno 1487 mense Julio. Rei documenta profert Guichenonius p. 407 et 403.

« Catharina Cornaria anno 1489 Cypri dominam fecit renipublicam Venetorum, quorum imperio Cyprus usque ad annum 1571 obtinuerat.

(89) Scilicet Armeniacam.

tuit (91). Neque ingenium moresve patris sui æmulatus est; imo adeo tam contraria studia præ se tulit, ut prorsus existimaret nihil iniquius, nihil paci aut omnino humanæ vitæ adversantius fuisse quam patris sui consilia et voluntates. Ipse igitur bene cunctis dispositis, prudentia item ac fortitudine multos reges, et certe omnes, qui memoria nostra exstiterunt, præcellens, nihil impensius satagebat, quam ut justissime viveret, neminique injuria aut superbia molestus esset. Quin et liberali animi natura præditus erat, altoque mentis consilio, statura denique corporis quæ regem decebat: tanta vero mansuetudo morumque suavitas in eo erat, ut mirifice diligeretur. Atque ego quidem non nisi regem ejusmodi existimo esse divitem. Hic brevi tempore terrarum orbem tantum non universum subegit: cum reliqui reges vel post diutinum tempus vel nunquam tanto imperio potiri soleant. Sed is nimirum benevolentia magis et comitate quam bellica vi utebatur. Jam si tam multa tam brevi obtinuit, profecto, uti arbitror, futurum erat, ut ne Europa quidem a regni ejus finibus se subduceret, nisi is maturius vita excessisset. » Hæc Sarcavacus de hujus vita tradit, qui annis xx dominatus est. Mox ego quæ de ejusdem morte prædictus Auctor narrat, subtexam.

OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PATR.	ÆRÆ ARM.
		Mi- chael	Grego- ras	
MICHAEL annis viii.				
	1075	1	9	522

Anno æræ dxxii vigente Sarracenorum tyrannide Ausinus (92) princeps digressus est hæreditaria ditione sua cui nomen Maireaz Ciurch, contra Ganzagam sita, comitantibus fratre Algamo, matre, conjugè aliisque summa nobilitate viris, avecta etiam omni supellectile: ingressusque Ciliciam, e Sarracenorum potestate sibi vindicavit celeberrimam Lampruniam arcem, ad Tauri montis radices ubi et Tarsus metropolis.

	1076	2	10	523	Dominus Gregoras ob curandam librorum interpretationem Constantinopolim pergit.
	1077	3	11	524	
464	1078	4	12	525	

Anno æræ dxxx Gaghicus rex Tarsum ad Apelaripum Armeniorum principem sibi consanguineum se contulit: cum vero pedem inde referret a Græcorum principibus prope Argiam vi appetitus laqueo vitam finivit. Alii tamen aiunt, hunc venationi deditum et forte dormientem a Mandalianis (93) captum esse; exin ductum in arcem Candruscoriam ibique interfectum. Eo terrore exanimati reliqui principes Armeniorum fuga dilapsi sunt. Ex horum tamen numero princeps quidam Gaghici consanguineus, nomine Rubenus (94), qui Causitarum arcem tenebat, cognita Gaghici nece, cum omni domo sua in Phrygiæ partes migravit, oppidumque Colmesolum insedit. His forte in montibus complures degebant Armeniacæ gentis coloni, quibus sibi præclarus Rhupenius adjunctis et satis corroloratus montanam regionem armis tenuit, pulsisque Græcis, eorum oppida incoluit.

	1079	5	13	526
	1080	6	14	527
	1081	7	15	528
465	1082	8	16	529

Georgius et Stephanus doctores scriptis rebusque gestis clarescunt.

ALEXIUS annis xxxviii.				
	1083	1	17	530

(91) *Melich* Arabice rex, *schiah* Persice item rex. Hinc Sarcavacus facit rex regum.

(92) Hic Ausinus Nersem Lampruniensem Tarsæ episcopum scriptisque plurimis clarum genuit.

(93) Mandales erat Græcus quidam paterfamilias aut præfectus, cujus filii aut satellites dici videntur a Samuele *Mandatiani*.

(94) Rubenus dynastiæ Rubeniensium auctor.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PATR.	ÆRÆ ARM.	
Alexius Basilius						
						Extincto domino Gregora Pablavunio successit dominus Basilius sororis ejus filius, quem antea consecraverat dominus ipse Gregorius dum iter in exterar plagas librorum interpretandorum aliorumque negotiorum causa pararet.
					BASILIUS annis xxxii.	
		1084	2	1	531	
		1085	3	2	532	
466		1086	4	3	533	
		1087	5	4	534	
		1088	6	5	535	
467		1089	7	6	536	
		1090	8	7	537	
		1091	9	8	538	
		1092	10	9	539	
		1093	11	10	540	
		1094	12	11	541	Hoc anno Melichsahus Sul- tanus obiit.
Horrenda fames regionem nostram vastavit, cum vide- li- et sceleribus nostris cumu- lus esset impositus.						

Age vero quoniam regnante Melichsaho pace orbis universus præsertimque Armenia potita est, cui quidem superiores tyranni poculum exitiale tandiu propinaverant; lubet verba laudatoria prædicti eximii doctoris æscribere, qui admodum elaboratam prolixamque orationem rursus scribit, postquam scilicet res viventis absolvit sic ejusdem obitum narrans. « Anno æræ DCLI supremus Melichsabi Persarum regis administer occisus est, cujus nomen Hasanus, dignitatis autem titulus Varrucius Ghogia. Octo autem et viginti post dies ipse quoque Melichsahus interiit veneno, ut fama est, ab uxore corruptus: vir in omnes benevolus atque mitissimus, in Christianos autem prope singulariter. Hujus obitum incredibilis omnium gentium perturbatio consecuta est per quadriennium. Nam et frater Dedusius et filius Bechiaruchus his annis bella cientes omne genus institutionum bonarum subverterunt, dum neuter regno firmiter potiretur. Sanguis interim torrentium instar manabat non solum Marte certantium, verum etiam omnis ordinis civium et provincialium: præter alias ærummas famis atque captivitatum. Sic nimirum felicitas cum vita regis pulsa est: ad quem quidem curarum regium labor pertinuerat; ad alios vero sive optimates sive plebeios fructus earum et commoditas redundaverat, vitæ nempe securitas, rerum ubertas malorumque depulsio. Is adeo gentem nostram dilexit, ut preces exposceret ac benedictiones: cujus rei causa patriarcham quoque ad aulam accessit. Atque utinam ad Christiana sacra moresque transisset! Imperii ejus sedes Aspahana fuit, quæ metropolis Persarum est, ibidemque vitam conclusit.

		1095	13	12	542	
		1096	14	13	543	Revolvitur cyclus quingen- torum annorum (95).
Constantinus princeps no- ster, Rubeni filius, effusa hu- manitate Romanam gentem prosecutus, honore vicissim ornatus est.	469	1097	15	14	544	Dedusius Damasci, Palesti- næ, Anitimæque regionis rex. prælio interimitur Aspahanæ a Bechiarucho anno æræ DCLV.
		1098	16	15	545	
		1099	17	16	546	

Romani per Thraciam in Asiam transmittunt, ut Scytharum, Persarum atque Saracenorum adversus Christianos injurias ultum eant. Plurimis autem incommodis afficiuntur a filio Satanæ Alexio Græcorum in urbe Constantinopolitana rege. Hic partim arcanis, partim manifestis insidiis, mortifero etiam cibo grassabatur: tum iidem mari suorumque ducatu pessimo artificio commissi significabat astute barbaris qua ratione caperentur. Hæc Dominus aliquando ulciscatur! siquidem hic homo itemque mater ejus, uti ex multis audivimus, Christiano ritu alieni erant. Id etiam Sarcavacus doctor commemorat.

Romani Hierosolyma vi Saracenis eripiunt cæsis hostium sexaginta quinque millibus in templo, et partibus adhuc in urbe. Dominus Vahramus versabatur Hierosolymis dum urbs capiebatur (96).

(95) Recole ad an. 10 æræ Arm.

(96) Desideratur in vetustiore exemplari hæc pe-

ricope. Latet autem in eadem mendum; nam Gregoras Vahramus ante annos XVI vitæ excesserat.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PATR.	ÆRÆ ARM.
			Alexius	Basilius	
		1100	18	17	547
		1101	19	18	548
	470	1102	20	19	549
		1103	21	20	550
		1104	22	21	551
		1105	23	22	552
	471	1106	24	23	553
		1107	25	24	554
		1108	26	25	555
		1109	27	26	556
	472	1110	28	27	557
		1111	29	28	558
		1112	30	29	559
		1113	31	30	560
	473	1114	32	31	561
		1115	33	32	562

Chezilus Lauram capit, et
sacra insuper cœnobîa Halbatæ
et Sanahinæ inflammat.

Interficitur tyrannus Scythæ
Cezilus (qui *ruber* explicatur)
domi urbs Devina sexto jam
mense obsessa expugnaretur.

Obiit in Christo pius ac
splendidus princeps Gol-Vasilius
plurimum provinciarum domi-
nans.

Bechiarachus Melichsabi fi-
lius mortuus est.

Obiit Manacicus Antæ amir.

Obiit dominus Basilus patriarcha Armeniorum, ejusque dignitatem excepit dominus Gregorius, ingenti gloria residens in throno diœceseos S. Gregorii Armeniorum Illuminatoris, cujus eum quoque genere ortum esse constabat. Hic Dei gratia affluenter ornatus, propter morum integritatem ac sanctimoniam non solum a nostratibus viris, verum etiam ab exteris regibus et principibus, imo etiam a regibus et pontificibus Romanorum summi honoris testimonia adeptus est. Idem ad sanctam Hierosolymorum urbem iter instituit, ibique sacra loca venerabundus aspexit, in quibus Deus ad humanam naturam demissus particeps fuit passionis Christi ut etiam gloriæ ejus consors fieret. Ibi enimvero Romana gens, eorundem locorum domina, quam Francorum nomine indigitant, quanta esset in patriarcha nostro divinæ gratiæ copia cognovit: namque et ex ejus corporis forma eximia ac majestate venustas facile spiritus intelligebatur, germanaque fidei orthodoxia, quam is perspicue et secundum verissimos canones nec sine decora eloquentia significabat. Quibus rebus *Romani* mirifice delectati summi amoris necessitudine cum patriarcha nostro cumque gente Armeniaca copulati sunt. Sic Dei providentia res omnes administrantur: neque enim repulit Dominus populum suum, ut Psalmographi verba testantur.

Quo æræ anno Basilus patriarcha obiit, eodem ad Dominum morte translatus est Georgius doctor cognomento Melricius (97).

Rursus eodem anno fortis Tancredus Romanus qui Antiochiam multasque præterea civitates provinciasque tenebat, vir egregius et probus, veneno extinctus est a suo patriarcha in eadem urbe Antiochia.

Eodem denique anno per sancti Paschatis quadragenarium jejunium quintæ hebdomadæ feria quarta, qua die sidera otim creata sunt, solis defectus fuit.

GREGORIUS (98) annis LIII.

Christiani Characum Saupacumque ædificant.		1116	34	1	563
Balduino rege Hierosolymorum extincto regnat secundo loco Balduinus alter Tepurus (99) prioris consanguineus annis xv.	474	1117	35	2	564
		1118	36	3	565
		1119	37	4	566
		1120	38	5	567

(97) Nempe *mellitulus*.

(98) Gregorius hic, Gregorii Magistri genere ortus, ob singularem doctrinæ morumque laudem, nondum annos juveniles egressus, universalem Armeniorum patriarchatum adeptus est. Is autem et

Saracenorum molestiis careret, ad inaccessum castellum, cui nomen Rhomacla, in Armeniæ Minoris confinio sedem transtulit, quæ inibi annis ferme expermansit.

(99) Scilicet *Du Bourg*.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PATR.	ÆRÆ ARM.	
			Calo- joan- nes	Grego- rius		
CALOJOANNES (1) haud paucis annis regnavit.						
Prælium atrox Carmiroviti- cum, quo victus est Franco- rum et Armeniorum exercitus fraude procerum. Tunc et Ro- gerius Antiochiæ præfectus multo cum milite desideratus est.	475	1121	1	6	568	Extincto Alexio regnat fi- lius ejus Calojoannes. Iberorum rex David Elcha- zium et Melchium clade afficit. David rex Teflisum capit.
		1122	2	7	569	
		1123	3	8	570	
		1124	4	9	571	
		1125	5	10	572	
476	1126	6	11	573		

IncurSIONUM, rapinarum, exitiorum et cladum, quibus Iberi certatim Saracenicæ provinciam Aniaz vexabant, pertæsi denique Aniaz urbis Siraciæque regionis incolæ, ut hanc a se procellam depellerent, ad Davidis Iberorum regis clientelam confugerè decreverunt. Igitur conjuratum est adversus Apelsuarum amiram, Manuciei filium, qui extincto patri in Aniaz dominatum successerat; David autem rex patentibus portis in urbem receptus: quo sic repente introgresso, nemo vitæ detrimentum passus est. Is captum cum filiis Apelsuarum in Iberiam secum avexit, locoque adeo pestilenti deposuit, ut brevi pater cum liberis duobus perierit. Interim cum fortis quoque David naturæ concessisset, Iberiæ regnum adiit Demetrius ejusdem filius, omni laude juvenilis disciplinæ cumulatissimus. Tum vero Phatlunus filiorum Apelsuari natu maximus, qui tandiu apud magnum amiram in Chorasania diversabatur, cognita parentis calamitate stationisque *noxia* natura, in regiones nostras maturavit incurrere, præfectisque suburbanis devictis, metropolim obsidione vallavit. Sæva dehinc fames annum integrum occupavit: cumque cives ad comparandam escam noctu egrederentur, structis insidiis hostis viros quidem jugulabat, ita ut cruore et ossibus terra squaleret, feminas autem puerosque vendebat. Sed tamen identidem ex Iberia duces aderant viri egregii, ut ille clarus ac strenuus Ivanes Abulethi filius qui forti animo incursores cædebat: cumque Phatlunus magna vi urbem aggredere, ipse paucis stipatus, adjuvantibus civibus, urbem periculo expedit. Neque vero reticendum est feminæ cujusdam in eo certamine virile facinus, quæ satis audacter mœnibus insistens lapidum ictibus hostes pellebat, sagittis quibus extrinsecus petebatur contemptis. Feminæ nomen Caprea, quod ejus erat pernicitati consentaneum. Veruntamen regno Iberorum nondum in ea urbe satis confirmato, fame ac cædibus in dies sævientibus, coguntur cives urbem denuo ad Phatluni potestatem transferre, fide jurata ab eodem accepta, nequid contra patris fratrumque proditores statueret. Id ille foedus etsi in præsentem non detrectavit, nihilominus pacatis rebus, eos vario criminationum genere aggressus est atque multavit. Eo regnante a consuetis quidem incurSIONIBUS quies in Armenia fuit, sed tum præterita damna, tum vectigalium rapinarumque vis summam apud nos egestatem rerumque omnium penuriam effecerunt, quæ quidem ab ea usque ætate incrementis aucta nostris adhuc temporibus perseverat.

At enim sanctus patriarcha fideique antistes dominus Gregorius, quia foedus amicabile cum Apelsuaro fecerat, quo sedes ab eo protegeretur, audita in hunc Aniensem conspiratione, criminis auctoribus vehementer succensuit (2).

		1127	7	12	574	
		1128	8	13	575	
		1129	9	14	576	
In Halbata obiit in Christo mag- nus doctor Armeniorum Joan- nes cognomento Sarcavacus.	477	1130	10	15	577	Demetrius rex Charasguron, qui se in arce Athabegi multo cum milite concluserat, ex- pugnavit. Eodem anno Abule- thus et Ivanes filius Damania ceperunt. Eodem item anno Ivanes atque Sembatus Chuna- nia potiti sunt.
		1131	11	16	578	
Redemptoris ædes sacra cor- ruit Aniaz die xvii mensis Ma- veri (3) feria quinta.		1152	12	17	579	
		1153	13	18	580	
Hoc anno obiit clarissimus doctor David Alucii filius.	478	1154	14	19	581	Phatlunus in prælio extin- guitur anno regni septimo: ei- que succedit Mahmutus frater.

(1) Hic est Joannes II Comnenus.

(2) Hic sequebantur in codd. moralia quædam

ab amanuensibus addita, quæ nos missa fecimus

(3) Hoc anno incidebat in Decembrem.

	OLYMP. CHRISTI	CONST.	PATR.	ÆRÆ ARM.	
		Manuel	Grego- rius		
MANUEL an. XLV.					
	1135	1	20	532	
Chuzus amira Abulethum	1136	2	21	533	Solis defectus fuit die altera
Ivanemque profligavit.	1137	3	22	534	Augusti, feria quarta: qui ab
Abulethum atque Ivanem	1158	4	23	535	hora diei septima usque ad
cepit Demetrius.	1139	5	24	536	pomeridianam nonam perse-
	1140	6	25	537	veravit.
Mensis Arogbi (4) quinta	1141	7	26	538	Doctor Egnatius Lucæ
deriva die terræ motu sub-	480	1142	8	539	evangelium mirabiliter enar-
vertitur Ganzaga urbs, duo-	1143	9	28	590	rabat (5).
que doctores inclityi Grego-	1144	10	29	591	
rius et Sergius maceris op-	1145	11	30	592	Ciaulius Chacienizæ castellis
primuntur. In Halbata quoque	481	1146	31	593	potiebatur, fraude ac perjurio
templum diruitur Eodem an-	1147	13	32	594	dominis illorum principibus
no Charasgurus Ivanem in	1148	14	33	595	fucum faciens. Sic regionem
Gangenchia debellat.	1149	15	34	596	fame ferro et captivitatibus
	482	1150	16	597	peccum dedit.

Hoc anno Romanorum natio cum innumero exercitu mare circa eandem Thraciam transmisit, per quam prior quoque transitus fuerat quem superius ad annum DCLVI commemoravimus. Iidem nullam præ se memoriam tulerunt earum molestiarum, quas olim a filio Belial Alexio perpassi fuerant: neque enim callidas dolosasque Græcorum fallacias senserunt, cum Alexium fidei socium Christique famulum existimarent. Ea propter hoc etiam tempore præteritorum malorum immemores gravius adhuc decepti illusique sunt ab ejusdem nepote, cujus nomen ad Antichristum alludit: quippe hic ab Emmanuelis factis et religione magnopere abhorrens, vocitatus est Manuel (6).

	1151	17	36	598	Doctor Sergius in <i>Epistolas</i>
	1152	18	37	599	<i>Catholicas</i> commentarios con-
Thoros (7) princeps ira in	483	1153	38	600	cinnabat (8).
Græcos excandescens gentis	1154	20	39	601	Iberi Salduchinam circa
ejus decem millia hominum	1155	21	40	602	Amam vicerunt ipsamque
trucidavit, studio ulciscendi	1156	22	41	603	adeo ceperunt.
necem Stephani, quem illi	484	1157	23	604	
captum in ferventem ollam	1158	24	43	605	
crudeliter intecerant.	1159	25	44	606	
	485	1160	26	607	
	1161	27	46	608	
	1162	28	47	609	
	1163	29	48	610	

Anno æræ DCX rex Iberorum Georgius Aniam die Junii tertia decima cepit: mox Augusto exordiente octoginta militum millia Saharmani septem millibus profligavit: quam rem nostris oculis vidimus, relata scilicet in commentariis viginti tria milia, præter reliquam multitudinem quæ agrum nostrum cadaveribus suis operiebat. Consecuto autem æræ anno DCXI die Augusti XXI Devinam urbem occupavit Georgius, indidemque sexaginta hominum millia captiva deduxit, quorum etiam superstitiosa sacella delevit. Exin anno æræ DCXII Chorasaniæ Sultanus cum innumeris armatorum copiis ad Anizæ nostræ portas progressus pavore incolas consternavit: post trigesimum autem diem clam abiit vir callidissimus magnaque clade Georgio ejusque copiis imposita in regnum se recepit.

(4) Hoc anno inciderebat in *Octobrem*.

(5) Egnatii doctoris commentarius in *Lucam* summo in honore est ob perspicuam, brevem, artificialem venustamque elocutionem, ita ut huic parem facile non invenias. Antiquum operis codicem Bombycinum anno æræ Armeniacæ 672 (Christi 1225) in Armenia scriptum Zohrabus e Sarmatia Venetias tulit, eundemque collatum cum Byzantina editione anni Christiani 1735, in sua literaria suppellectile asservat.

(6) Ludere videtur Samuel in Hebraicis vocabulis Nghimmanuel nobiscum *Deus*, et Manuel sive Miuuel longe a nobis *Deus*. Et nunc quidem mirifice

invehitur in Manuelem Samuel; paulo tamen post patriarchæ duo Nerses et Degha cum eodem imperatore de conciliatione Armeniorum cum Græcis egerunt, mutique officii litteræ utrinque conscriptæ sunt.

(7) Idem atque *Theodorus*.

(8) Clarissimæ famæ opus apud Armenios, cum moralibus adhortationibus, doctrina multijuga et elocutionis splendore. Id quidem Byzantii typis commissum est, valde tamen interpolatum uti Zohrabus ex antiquo Leopoltano codice intellexit, quem ipse codicem, utpote cathedrali Armeniorum Leopoleos adi addictum, adipisci non potuit.

	OLYMP.	CHRISTI	CONST.	PATR.	ÆRÆ ARM.
			Manuel	Grego- rius	
Amplum oppidum Asna- ghium inflammavit scelestus Elteuzus, quo incendio millia hominum septem absumpta creduntur.	486	1164 1165 1166 1167 1168	30 31 32 33 34	49 50 51 52 53	611 612 613 614 615
Hoc tempore ingens terræ motus Ezencham concussit.	487	1169 1170 1171 1172 1173 1174	35 36 37 38 39 40	1 2 3 4 5 6	616 617 618 619 620 621
Hoc anno magnus Armenio- rum princeps Thorus obiit.	488	1175	41	7	622
				GREGORIUS ardis XXII.	Domino Nersi ad Christum morte translato successit do- minus Gregorius cognomento Degha (10).
	489	1176 1177 1178 1179	42 43 44 45	1 2 3 4	623 624 625 626

(9) Hic est Nerses ab arce Rhomcla (de qua superius, not. 98) dictus *Claiensis*, propterea quod ibi vitam cum fratre patriarcha, cui et ibidem successit, diu exegit, sepultusque est. Idem vulgo appellatur etiam *Senorhali gratia plenus* seu *venustus*, et debito summoque Armeniorum studio colitur. Laudes ejusdem et plurima scripta passim prædicant scriptores quoque Europæi qui res Armeniorum ecclesiasticas illustrandas sumpserunt.

(10) *Degha* explicatur *puer* vel *infans*. Hujus antistitis jussu rationem hanc temporum videtur scri-

psisse Samuel Aniensis. Jam sigillum *Gregorii* nomine prenotatum, quo codicem Eusebianum distinctum esse vidimus, utrum *Degham* Gregorium an quemvis alium istius appellationis patriarcham innuat, quis indubia conjectura definit? Sane fieri potest ut *Degha* Gregorius Eusebianum illum codicem multo jam pretiosissimum in sua bibliotheca asservaverit, ejusdemque lectione commotus Samuelem presbyterum mandato impulerit non solum ad ejus summarium conficiendum, verum etiam ad historiam usque ad sua tempora perducendam.